

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** Т. Гранчак, д-р наук із соц. комунікацій, ст. наук. співроб., заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2004@ukr.net, www.nbuv.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 19

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент П. Порошенко: Головний результат саміту в Парижі – перехід до режиму перемир'я

Аналітика

Гранчак Т.

Результати паризької зустрічі в «нормандському форматі» в оцінках політиків і експертів

Закіров М.

Перспективи євроатлантичної інтеграції України (за підсумками візиту Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга)

Тарасенко Н.

Боротьба з корупцією в Україні: успіхи, проблеми, перспективи

Партійна позиція

Рудь І.

Співпраця ВО «Свобода» і «Правого сектору»: реальні перспективи й прогнози експертів

Економічний ракурс

Пальчук В.

Odessa Financial Forum: економіческие и политические аспекты

Наука – суспільству

До 100-річчя НАН України

Корпоративне співробітництво
Сучасні розробки академічної науки
Кадрова політика НАН України

Наука України сьогодні

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти
Аерокосмічна і авіаційна галузі
Відновлювані джерела енергії
Освіта та кадрове забезпечення в Україні
Наукові видання

Проблеми інформатизації

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації»
(м. Київ, КНУКіМ, 23–24 квітня 2015 р.)

Постельжук О.

Електронні виставки наукових бібліотек

Іванкевич О., Вахнован В., Шкурко О.

Інформаційна культура: управління формуванням інформаційних компетенцій читачів у Науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету

До уваги держслужбовця

Левченко Ю., Радченко В.

Біженці та переміщені особи в Україні: правові питання

Бібліографія (1992–2015 рр.)

(Початок. Закінчення в наступному випуску)

Коротко про головне

Президент П. Порошенко: Головний результат саміту в Парижі – перехід до режиму перемир'я

Президент України в інтерв'ю українським телеканалам повідомив підсумки зустрічі в «нормандському форматі», яка відбулася між лідерами України, Франції, Німеччини та Росії 2 жовтня в Парижі, і розкрив головні досягнення та нові виклики й загрози, які приніс цей саміт.

Головним результатом саміту в Парижі Президент назвав «перехід від режиму припинення вогню, після відведення військ, після підвищення функції ОБСЄ – до режиму перемир'я». «Це вже нові реалії, і ми до цього йшли довгі півтора року, – сказав глава держави. – Це важливе досягнення, коли не гинуть українці, коли не стріляють». При цьому він зазначив, що будь-яке інше питання – політичне, гуманітарне, соціально-економічне – можна обговорювати лише тоді, коли ми маємо перемир'я.

Президент заявив, що «подальші кроки, і ми починаємо вірити, що вони можливі, є повернення України на Донбас». Він наголосив, що «без виборів за українським законодавством, без політичного врегулювання, без виведення військ, без повернення українських ЗМІ, без повернення діяльності українських партій повернути український суверенітет на Донбас неможливо». «І я рішуче, як гарант Конституції, і як Президент України, буду боротися за кожний клаптик української землі. Перший – Донбас, далі –Крим», – сказав П. Порошенко.

Президент наголосив, що головними темами обговорення в Парижі були терміни й кроки щодо прискорення та посилення імплементації мінських угод. При цьому він відмітив, що «результати є надзвичайно переконливими», але «якщо будь-який пункт мінських домовленостей не виконується, то є відповідальність – санкції, їх посилення і продовження». «Інших механізмів ми не маємо», – сказав він.

Також Президент детально пояснив суть суперечок, які виникали під час переговорів. За його словами, існували деякі пропозиції, частина з яких могла бути прийнятою до уваги, частина – категорично не сприймалася українською стороною. Так, він заявив, що не дозволить, щоб тимчасово внутрішньо переміщені особи були позбавлені права голосувати на наступних місцевих виборах на Донбасі. «Я як Президент цього не дозволю, бо це – українські громадяни, український “якір” Донбасу, і вони будуть голосувати на місцевих виборах на Донбасі, кому і як би не хотілося їх позбавити голосу. Я – гарант Конституції, я маю забезпечити їхнє конституційне право, і я нікому не дозволю на це право зазіхати», – заявив П. Порошенко, коментуючи обговорення питання про вибори на Донбасі під час «нормандської зустрічі» в Парижі.

Друга позиція під час обговорення цього питання стосувалася доцільності обмеження права участі українських політичних партій у місцевих виборах на

Донбасі. Президент наголосив: «Цього не буде, і українські політичні сили будуть брати повноцінну участь у виборах на Донбасі».

Також, за словами Президента, українська сторона відстояла позицію, що умовою проведення демократичних виборів на Донбасі є повноцінна діяльність засобів масової інформації. «Ніяких виборів без повноцінної участі і висвітлення подій українськими ЗМІ бути не може. Бо це право українців на Донбасі знати правду», – сказав Президент.

Президент особливо наголосив на тому, що попри намагання «розкрутити» в російських засобах масової інформації та «п'ятою колоною» в Україні певні тези щодо нібито можливості амністії всіх без виключення бойовиків та можливості їхньої участі у виборах, нібито необхідності внесення змін до закону про особливий режим місцевого самоврядування і введення їх у дію до виборів, це не призвело до зміни позиції України та її партнерів під час переговорів.

«Українська делегація в Парижі спільно з партнерами України Німеччиною і Францією чітко наголосила про те, що жодних змін до мінських домовленостей вноситися не буде», – сказав П. Порошенко.

В інтерв'ю Президент також повідомив про головну загрозу, яка існувала перед зустріччю в Парижі: проведення незаконних, нелегітимних виборів до місцевих органів влади 18 жовтня й 1 листопада.

Глава держави пояснив, чому ідея цих виборів носила загрозливий характер: «Ми маємо досвід минулого року, коли підписані 5 та 19 вересня мінські домовленості були зруйновані і знищені проведенням незаконних виборів. Всі пам'ятають, що почалося після проведення цих так званих виборів – відкриті військові дії, загибель сотень, тисяч людей, цивільних і військових», – зазначив Президент. Він наголосив, що це була велика ціна, яку заплатила Україна і яку заплатила Росія за цю авантюру. Тому головна мета була не допустити незаконних фейкових виборів, які були оголошені, та зафіксувати початок перемир'я.

Президент повідомив, що під час переговорів він висунув пропозиції, згідно з якими має бути відведена не лише важка зброя, яка була передбачена мінськими угодами, а також танки, міномети, артилерія калібром менше 100 мм, та нагадав, що українській стороні вдалося забезпечити підписання цієї угоди напередодні саміту в Парижі, відповідно до якої передбачено 41 день на її виконання.

Ще одним результатом зустрічі в Парижі Президент назвав кардинальну зміну можливостей ОБСЄ – місія збільшує штат, збільшується територія, де представники ОБСЄ матимуть можливість безперешкодного доступу та перевірки. Президент також повідомив, що, якщо раніше ОБСЄ мала можливість працювати лише в буферній зоні, тепер працюватиме на усій окупованій території, де матиме мандат перевірки. «Якщо хтось не допускає – це є порушення мінських угод. І за порушення мінських угод є чітка відповідальність. Нарешті, ОБСЄ повинна вже зараз мати доступ до неконтрольованої ділянки українсько-російського кордону», – акцентував увагу журналістів глава держави.

При цьому він наголосив, що «вивід іноземних військ має відбутися зараз, без будь-якої прив'язки до виборів, про що чітко написано в мінських домовленостях», і зазначив, що ця позиція чітко підтверджена керівниками Франції та Німеччини й про це повідомлено російській стороні (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2015. – 4.10).

Аналітика

Т. Гранчак, заввідділу СІАЗ НБУВ

Результати паризької зустрічі в «нормандському форматі» в оцінках політиків і експертів

2 жовтня в Парижі відбувся саміт «нормандської четвірки» за участі представників України, Російської Федерації, Франції та Німеччини.

Переговори відбулися спочатку у вузькому складі, а потім разом із членами делегацій. Робочу програму дня відкрила двостороння зустріч керівників Росії та Франції. Потім відбулися переговори президента РФ В. Путіна і федерального канцлера Німеччини А. Меркель, а також бесіда президентів України П. Порошенка і Франції Ф. Олланда.

Офіційне інтернет-представництво Президента України розмістило інформацію про основні підсумки форуму, відповідно до якої досягнуто ряд домовленостей стосовно відведення легкого озброєння, розширення мандата ОБСЄ, неприпустимості проведення фейкових виборів 18 жовтня та 1 листопада. Головним результатом саміту в Парижі Президент назвав «перехід від режиму припинення вогню, після відведення військ, після підвищення функції ОБСЄ – до режиму перемир'я».

П. Порошенко наголосив, що головними темами обговорення в Парижі були терміни й кроки щодо прискорення та посилення імплементації мінських угод. При цьому він підкреслив, що «результати є надзвичайно переконливими», але «якщо будь-який пункт мінських домовленостей не виконується, то є відповідальність – санкції, їх посилення і продовження». «Інших механізмів ми не маємо», – сказав він.

За словами Президента, відведення легкого озброєння триватиме 41 добу. Визначено етапність відведення, а також етапи проміжної перевірки, щоб забезпечити повне виконання цього пункту. «Мова йде не лише про артилерію калібру менше 100 мм, але й про танки та міномети. Це те, від чого зазнають найбільших втрат і що буде сприяти забезпеченню стабілізації ситуації і чіткому дотриманню режиму припинення вогню, – підкреслив П. Порошенко. – Ми домовилися кардинально змінити функцію ОБСЄ. ОБСЄ повинно мати безперешкодний доступ до всіх окупованих територій, включно з українсько-російським кордоном. Чітко зафіксовано наші домовленості – ніхто не має

перешкоджати інспекторам ОБСЄ». Також прийнято рішення про збільшення чисельності місії ОБСЄ та розширення її мандата.

Крім того, домовлено, що під егідою ОБСЄ розпочнеться розмінування територій при допомозі Німеччини і Франції. «Величезна кількість втрат у нас – не від обстрілів, а через підриви на розтяжках та вихід на мінні поля. Ми намагаємось прискорити процедуру розмінування, щоб не допустити загибелі мирних мешканців», – зазначив П. Порошенко.

Також було наголошено на неприйнятності використання проти ОБСЄ засобів радіоелектронної боротьби, які поставляє Росія. «Це протирічить мінським домовленостям, і засоби спостереження ОБСЄ також мають мати безперешкодний доступ», – сказав Президент України, наголосивши, що всі порушення ретельно розслідуватимуться.

Також, за словами глави держави, усі учасники переговорів твердо й чітко наголосили на неприпустимості проведення фейкових виборів 18 жовтня та 1 листопада. «Досягнута спільна позиція про те, що, відповідно до мінських домовленостей, вибори мають відбуватися виключно за українськими законами, критерії виборчого процесу мають відповідати критеріям ОБСЄ, міжнародні спостерігачі, включно зі спостерігачами ОБСЄ, мають моніторити виборчий процес», – сказав П. Порошенко.

Президент детально пояснив суть суперечок, які виникали під час переговорів. За його словами, існували деякі пропозиції, частина з яких могла бути прийнятою до уваги, частина – категорично не сприймалася українською стороною. Так, він заявив, що не дозволить, щоб тимчасово внутрішньо переміщені особи були позбавлені права голосувати на наступних місцевих виборах на Донбасі. «Я як Президент цього не дозволю, бо це – українські громадяни, український “якір” Донбасу, і вони будуть голосувати на місцевих виборах на Донбасі, кому і як би не хотілося їх позбавити голосу. Я – гарант Конституції, я маю забезпечити їх конституційне право, і я нікому не дозволю на це право зазіхати», – заявив П. Порошенко, коментуючи обговорення питання про вибори на Донбасі під час «нормандської зустрічі» в Парижі.

Друга позиція під час обговорення цього питання стосувалася доцільності обмеження права участі українських політичних партій у місцевих виборах на Донбасі. Президент наголосив: «Цього не буде, і українські політичні сили будуть брати повноцінну участь у виборах на Донбасі».

Також, за словами Президента, українська сторона відстояла позицію, що умовою проведення демократичних виборів на Донбасі є повноцінна діяльність засобів масової інформації. «Ніяких виборів без повноцінної участі і висвітлення подій українськими ЗМІ бути не може. Бо це право українців на Донбасі знати правду», – сказав Президент.

П. Порошенко особливо наголосив на тому, що попри намагання «розкрутити» в російських засобах масової інформації та «п'ятою колоною» в Україні певні тези щодо нібито можливості амністії всіх без виключення бойовиків і можливості їхньої участі у виборах, нібито необхідності внесення змін до закону про особливий режим місцевого самоврядування і введення їх у дію до виборів, це не призвело до зміни позиції України та її партнерів під час

переговорів. «Українська делегація в Парижі спільно з партнерами України Німеччиною і Францією чітко наголосила про те, що жодних змін до мінських домовленостей вноситися не буде», – сказав П. Порошенко.

Глава держави висловив обережне сподівання, що «результати домовленостей у “нормандському форматі” будуть доведені відповідним сторонам для прийняття відповідних рішень».

На уточнююче запитання журналістів про те, чи означають ці домовленості кінець війни, Президент сказав: «Це означає, що є перемир'я. Війна буде закінчена, коли буде звільнений останній клаптик української землі. Поки у нас є окуповані території, війна не закінчилась».

Говорячи про санкції, Президент повідомив, що санкції проти Росії діятимуть, поки не будуть виконані всі пункти мінських домовленостей. При цьому він зазначив, що учасники переговорів обговорили кожен пункт і «по кожному є над чим працювати».

Останнє зауваження дало привід ряду оглядачів висловити припущення стосовно усунення з порядку денного питання статусу Криму, оскільки про Крим у мінських домовленостях не йдеться, а отже, зняття санкцій у випадку виконання умов «Мінська» означатиме, по суті, згоду з нинішнім статусом півострова.

Такі припущення привертають додаткову увагу в контексті зробленої після паризьких переговорів заяви федерального канцлера Німеччини А. Меркель щодо територіальної цілісності України та висловлювання голови Комітету з міжнародних справ Державної думи РФ О. Пушкова.

Так, 2 жовтня в Парижі після зустрічі «нормандської четвірки» А. Меркель заявила, що виконання мінських угод дасть змогу відновити територіальну цілісність України, але без Криму. «Коли Україна відновить суверенітет не по Криму, але по іншій частині країни, цей процес (виконання мінських угод – НБН) буде завершений», – сказала політик.

Своє задоволення з приводу сказаного канцлером Німеччини висловив голова Комітету з міжнародних справ Державної думи РФ О. Пушков. «Важливо: після зустрічі в Парижі А. Меркель вперше допустила, що Крим не повернеться до складу України. Тобто криза обмежена тільки Сходом країни», – написав він у своєму Twitter.

Відомий німецький журналіст Б. Райтшустер, цитуючи на своїй сторінці у Facebook висловлювання А. Меркель щодо територіальної цілісності України («принаймні настільки, наскільки це не стосується Криму»), зазначив, що ті, хто легітимізує військову здобич, заохочує нові війни.

Разом з тим вартий уваги коментар із цього приводу вітчизняного оглядача В. Портнікова, який вважає, що, коли федеральний канцлер говорить про відновлення суверенітету України, «виключаючи Крим», «вона має на увазі те, що і так давно відомо – формат “нормандської четвірки” обмежений виключно припиненням війни в Донбасі і територіальною реінтеграцією окупованих територій. І санкції, які можуть бути зняті у випадку повного виконання мінських угод, – санкції за Донбас. Санкції за Крим навіть ніхто не обговорює» (NEWSru.ua (<http://newsru.ua/press/05oct2015/pazzl.html>). – 2015. – 5.10).

Крім Криму, А. Меркель згадала також про узгодження особливого статусу Донбасу в Конституції України. Вона зазначила, що на Донбасі з 1 вересня перемир'я в основному дотримується, тому сторони продовжать рухатися далі на шляху реалізації «мінських угод». «Ми обговорювали дуже складні проблеми. Коли настане амністія – набере чинності закон про особливий статус, який повинен бути згаданий в Конституції України, і сьогодні ми домовилися про послідовність втілення цих кроків», – заявила А. Меркель.

При цьому політик підкреслила, що виникнуть розбіжності і їх необхідно буде усунути. «Ми повинні подивитися, чи витримає це обговорення в рамках тристоронньої контактної групи, і той факт, що ми сьогодні зустрілися, є символом просування вперед. Але без тертя це не пройде», – сказала вона.

Французький президент Ф. Олланд зі свого боку заявив, що призначені на жовтень вибори в сепаратистських районах, які Київ оголосив незаконними, «найімовірніше», поки не відбудуться, і висловив сподівання, що Україна прийме новий закон, що дасть змогу провести голосування й гарантує повну амністію всім їхнім учасникам. «Вибори повинні бути організовані та відбутися, згідно з виборчим законом, який ще треба проголосувати та обговорити в рамках ...робочої групи. Як тільки такий виборчий закон буде прийнятий, почнеться 90-денний період організації виборів. Це побажання, яке ми виробили, і це побажання, котре ми зараз запропонували.

Є також важлива умова – амністія [для виборців], котра має ввійти в дію в день виборів, а всім кандидатам повинен бути наданий імунітет на весь період виборів. Важливим аспектом є статус східних регіонів, вірніше, “спеціальний закон для цих регіонів”, який вступить в дію в день виборів і діятиме до дня, коли ОБСЄ визнає вибори такими, які відбулися. Нарешті ми згадали мету мінських угод: встановлення термінів для поновлення повного контролю над кордоном і відведення іноземних збройних сил», – заявив Ф. Олланд (INFORMAL (<http://informal.com.ua/western-view/scho-naspravdi-zayavyly-merkel-i-olland-v-paryzhi-povnyj-pereklad-pres-konferentsiji>). – 2015. – 5.10).

Як зазначає оглядач видання The Guardian (Велика Британія) Ш. Уокер, «ця пропозиція, завдяки якій керівники збройних формувань сепаратистів можуть бути обрані офіційно відповідно до українського законодавства, багатьом в Києві здається неприйнятною». Він нагадує, що в самопроголошених республіках планували провести вибори 18 жовтня (у ДНР) і 1 листопада (у ЛНР). «Згідно з компромісним планом Верховна Рада України повинна буде прийняти новий закон, що визнає легітимність цих виборів, але проводити їх повинні будуть повстанці. Не кажучи вже про емоційне ставлення до такої амністії, Україна стурбована цією пропозицією, оскільки відчуває, що в результаті території будуть їй повернуті в юридичному та фінансовому відношенні, проте політичного контролю над ними у Києва, як і раніше, не буде», – пояснює Ш. Уокер (ИноСМИ.RU (<http://inosmi.ru/europe/20151003/230611178.html#ixzz3nWfy02DC>). – 2015. – 3.10).

Схожим чином висвітлює досягнуті домовленості французька RFI: «Як і передбачалося, імплементація мінських угод не завершиться до кінця цього

року. Вибори, які проросійські сепаратисти планували провести 18 жовтня та 1 листопада, не можуть відбутися, – заявив Ф. Олланд. – Вони мають пройти, як передбачає мінська угода, відповідно до українського законодавства. Щоб їхні результати були “незаперечними”, український парламент повинен прийняти закон про вибори, у розробленні якого передбачається участь сепаратистів. Голосування має відбутися за 90 днів після прийняття закону і під наглядом ОБСЄ. З цього моменту набере чинності особливий статус територій, що перебувають під контролем сепаратистів. Але з цього питання, яке стосується конституційної реформи, ще має висловитися український парламент. Але й це ще не все, останній етап врегулювання конфлікту – встановлення контролю над російсько-українським кордоном і виведення незаконних збройних формувань з території України, тобто повне відновлення її суверенітету» (RFI (<http://ru.rfi.fr/ukraina/20151003-normandskaya-chetverka-v-parizhe-sammit-na-dva-fronta>). – 2015. – 3.10).

Проведення виборів у Донбасі на основі українського законодавства міністр закордонних справ України П. Клімкін назвав головною домовленістю саміту в Парижі. За його словами, це говорить про те, що Україна прийматиме рішення про дату виборів і технічні аспекти їх організації.

З таким висновком погоджується В. Портніков, прогнозуючи, що на найближчі півроку вибори стануть головним наповненням мінського процесу. «Основний підсумок зустрічі у Франції – це пролонгація дії мінських домовленостей. Це те, чого й домагався російський лідер: щоб не допустити посилення санкцій проти РФ. І це те, що необхідно сьогодні українській стороні: щоб з’явилися гарантії повного припинення бойових дій в донбаському регіоні. Все решта – це свого роду перетягування каната», – зазначив журналіст.

За словами В. Портнікова, якщо президент Російської Федерації насправді погодився на скасування виборів у донбаських областях, то це ще не означає, що він допустить проведення цих псевдовиборів за українським законодавством. «Допустити такі вибори означало б піти. А він поки йти не збирається», – вважає оглядач.

Він прогнозує, що подальші дії російського президента в регіоні залежатимуть від стану економіки Російської Федерації, нафтових цін і розвитку подій на Близькому Сході. «Російський президент ризикує загрузнути в Сирії до такої міри, що буквально через пару місяців він буде молити України забрати Донбас. Однак він про це поки ще не знає», – зазначив В. Портніков. Журналіст вважає, що двох воєн – в Україні і в Сирії – В. Путін не потягне (Биржевой лидер (<http://www.profi-forex.org/novosti-mira/entry1008270110.html>). – 2015. – 3.10).

Поки що реакція з боку російської сторони на результати саміту в Парижі виявилася стримано оптимістичною.

За словами прес-секретаря президента Росії Д. Пескова, переговори лідерів «нормандської четвірки», які відбулися 2 жовтня в Парижі, стали «конструктивною розмовою, по суті звірянням годинників щодо ходу реалізації найбільш важливих положень мінських домовленостей», результатом чого

стало підтвердження прихильності мінському процесу й підкреслення безальтернативності їх реалізації без будь-яких трактувань.

Як повідомив Д. Песков, діалог у «нормандському форматі» буде продовжено: будуть зустрічі МЗС у листопаді, триватимуть контакти помічників президентів з міжнародних справ.

Д. Песков також констатував досягнення під час зустрічі позитивних зрушень у плані відведення легких озброєнь.

На запитання журналістів, чи підтримав В. Путін пропозиції Ф. Олланда про проведення виборів у Донбасі до кінця поточного року, Д. Песков відповів: «Безумовно, президент Путін не міг брати на себе зобов'язань, а тим більше погоджуватися з якимись параметрами. Президент пообіцяв, що протягом декількох днів дасть доручення проговорити ці питання з офіційними представниками ДНР/ЛНР».

При цьому Д. Песков наголосив на тому, що під час переговорів підкреслювалося, що вести мову про вибори у відриві від інших пунктів – конституційної реформи та амністії – неприпустимо (РБК (<http://top.rbc.ru/politics/02/10/2015/560ed5749a7947e3a5f81422>). – 2015. – 2.10).

На необхідність реалізації Києвом конституційної реформи в ув'язуванні з виборами звертає увагу доцент кафедри політичної теорії МДІМВ К. Коктиш, за словами якого, П. Порошенку запропонували продемонструвати, що він здатний провести конституційну реформу й контролювати ситуацію, а питання виборів стоїть на другому місці. «По суті, зірвана гра Києва на симуляцію конституційної реформи. Коли Порошенко вносив поправки до Конституції, він досить відверто давав зрозуміти, що все це імітаційна абсолютно річ. Розрахунок був на те, що вибори пройдуть за українським законодавством під обіцянку Києва провести конституційну реформу, після чого вона просто технічним чином не пройде у Верховну Раду і буде завалена», – сказав К. Коктиш.

За його словами, «ця гра зірвана, Києву запропоновано спочатку провести реформу, Порошенку запропоновано продемонструвати, що він здатний це робити, контролювати ситуацію, а на другому місці – питання виборів». «Це можна інтерпретувати як перемогу російської позиції, явна маніпуляція зірвана», – зазначив російський експерт.

Зі свого боку заступник директора Центру україністики та білорусистики МДУ ім. Ломоносова Б. Безпалько в цілому позитивно оцінив підсумки переговорів у Парижі, однак, за його словами, той факт, що сторони конкретно ні про що не домовилися, говорить про те, що варто очікувати на нові зустрічі в «нормандському форматі», у якому зацікавлений і Берлін, і Париж. «Сам факт зустрічі позитивний. Але ніхто не йде на поступки, тому Олланд і Меркель відбулися загальними заявами, які представляють із себе суміш з раніше перерахованих пунктів “Мінська-2”, а також вимог Порошенка, з одного боку, з іншого – вимог Путіна, – сказав Б. Безпалько. – Все це дуже заплутано виглядає, тому що, з одного боку, говорять про необхідність проведення місцевих виборів, з іншого боку, говорять про те, що вони повинні пройти за українським законодавством. Тобто в яку дату вони повинні пройти? По-друге,

говорять про те, що ті люди, які братимуть участь у виборах, повинні бути забезпечені імунітетом. А як же бути з іншими, хто перебуває під началом цих людей, припустимо, О. Захарченко?

Захарченко піде на місцеві вибори, а всі його підлеглі потраплять під удар української правоохоронної машини? Як я розумію, єдиним більш-менш конкретним, що заявили лідери Франції та Німеччини, було те, що продовження формату “Мінськ-2” їх цікавить і вони, швидше за все, будуть наполягати на тому, щоб формат тривав і далі після закінчення 2015 р. Тому, я думаю, буде ще багато подібних зустрічей» (РІА Новости (<http://ria.ru/world/20151002/1295655973.html#ixzz3nWUXc6a7>). – 2015. – 2.10).

З такою думкою погоджується директор Центру політичної кон’юнктури Росії О. Чеснаков. За його висновком, головним підсумком зустрічі лідерів держав «нормандського формату» стала фактична домовленість про зсув термінів виконання мінських угод з урегулювання в Україні на наступний рік. «Фактично “нормандська четвірка” домовилася про головне – терміни виконання “Мінська-2” зсунуті на 2016 р. Тепер Рада (Верховна Рада. – Прим. ред.) повинна прийняти узгоджений з республіками закон про вибори», – сказав О. Чеснаков.

Як зазначив експерт, «зберігаються вимоги про виконання Києвом зобов’язань з амністії, фіксації постійного особливого статусу Донбасу, продовження та коригування конституційної реформи». «Хотілося б нагадати, що ідея перенести місцеві вибори в Донбасі на наступний рік, прив’язавши це рішення до реалізації амністії, особливого статусу і конституційної реформи, була висунута ЛНР. Фактично “нормандська четвірка” врахувала пропозиції від ополчення Донбасу. Тепер слово за республіками, – сказав О. Чеснаков. – Якщо на контактній групі в Мінську у вівторок, 6 жовтня, всі сторони підтвердять рішення про продовження мінських угод на наступний рік, то республіки, швидше за все, погодяться перенести вибори на лютий-березень 2016 р. Це очевидна перемога Путіна» (Горожане (<http://sr-week.ru/?p=32646>). – 2015. – 3.10).

У свою чергу голова Комітету Держдуми у справах СНД, євразійської інтеграції і зв’язків зі співвітчизниками Л. Слуцький відзначив позитивну динаміку у розв’язанні проблеми Донбасу, пояснюючи її зменшенням «заокеанського» впливу на провідні країни Євросоюзу. Ідеться про бажаний для російського керівництва формат вибудовування відносин Росія – Франція і Німеччина, без США.

«Повертаючись до переговорів у Парижі, Європа намагається і, я вважаю, намагається вельми успішно без заокеанського втручання, без тієї панатлантичної експансії, яку ми спостерігаємо в країнах Західної Європи, на міжнародних майданчиках вирішити ситуацію в Україні і реально просунути до розв’язання кризи», – підкреслив Л. Слуцький.

Що стосується України, то реакція як вітчизняних політиків, так і оглядачів виявилася вкрай неоднозначною.

Перемогою для України назвав підсумки переговорів «нормандської четвірки» один з лідерів Опозиційного блоку народний депутат Ю. Бойко.

«Відведення озброєнь і фактичне закінчення бойових дій – це, безумовно, перемога, це благо для нашої країни, – зазначив Ю. Бойко, коментуючи підсумки переговорів 2 жовтня в Парижі. – Друге принципове питання – це проведення виборів на неконтрольованих територіях Донбасу за українським законодавством. По суті, це прямий шлях для того, щоб уникнути замороженого конфлікту».

За його словами, проведення виборів за українським законом стане передумовою для появи на Донбасі легітимної влади. «Ми отримаємо там (на Донбасі) легітимну владу, з якою буде розмовляти центральна влада в Києві. Що стосується амністії бойовиків, то це передбачає один з пунктів переговорів», – зазначив Ю. Бойко (Опозиційний блок (<http://opposition.org.ua/uk/news/yurij-bojko-pidsumki-peregovoriv-normandsko-chetvirki-peremoga-dlya-ukrani.html>)). – 2015. – 5.10).

Ще одним кроком на шляху встановлення миру в Донбасі вважає зустріч «нормандської четвірки» лідер громадського руху «Український вибір» В. Медведчук. «Зустріч “нормандської четвірки” в Парижі вселяє надію на те, що мінські угоди, безальтернативність і архіважливість яких була визнана світовою спільнотою (у тому числі і Генеральної Асамблеєю ООН), будуть реалізовані всіма сторонами в повному обсязі. Сталий режим дотримання тиші і прийняте в Мінську рішення про відведення озброєння калібром менше 100 мм стали фундаментом для конструктивних переговорів у Парижі. Сьогодні ми можемо говорити про те, що сторони змогли знайти компромісні рішення з усіх спірних питань», – ідеться в заяві В. Медведчука на сайті «Українського вибору».

На думку В. Медведчука, домовленості, досягнуті в Парижі, у тому числі про проведення місцевих виборів на Донбасі, «як заявив Президент України П. Порошенко, за українським законодавством і відповідно до критеріїв ОБСЄ, – це ще один крок на шляху встановлення миру і злагоди на Донбасі». За словами політика, рукостискання президентів України та Росії, позиція лідерів Франції й Німеччини щодо невідкладного та неухильне виконання мінських угод говорять про те, що сторони виробили «дорожню карту» щодо врегулювання конфлікту на Донбасі мирним шляхом і збереження територіальної цілісності України.

Оптимістичний коментар із приводу результатів переговорів 2 жовтня в Парижі розмістив на своїй сторінці у Facebook політичний оглядач В. Портніков. За його словами, переговори завершилися перемогою української дипломатії, яку вдалося здобути за підтримки федерального канцлера Німеччини А. Меркель і президента Франції Ф. Олланда. «Путіна змусили відмовитися від ідеї, що вибори можуть пройти за його, а не за нашим сценарієм. Путіна змусили визнати, що донбаської частини санкцій він позбудеться тільки тоді, коли піде з Донбасу. Повністю і безповоротно. Путіну дали зрозуміти, що ніякі його дії в Сирії не вплинуть на санкції, введені проти Росії за Донбас і Крим», – написав журналіст.

На його думку, Україна може як завгодно довго й наполегливо працювати над проведенням виборів на Донбасі, погоджувати, голосувати,

переголосувати, вносити зміни, а «санкційний годинник» для Росії йтиме. «Путіна фактично відтягнули від війни. Тепер всі його дії на Донбасі – у політичному полі, а в політичному полі він не може не програти. Якби він сподівався на політичний вигреш, не розпочинав би війну», – упевнений В. Портніков. Таким чином, робить висновок оглядач, у Парижі Україною була здобута дипломатична перемога (Odessa Daily (<http://odessa-daily.com.ua/news/portnikov-vchera-putin-kipel-ot-beshenstva-kak-staryj-chajnik-i-ne-promolvil-ni-slova-posle-sammita-ego-sdelali-id80452.html>). – 2015. – 4.10).

«Контроль ОБСЄ за всією територією – це плюс. Все це знижує шанс загострення конфлікту, але тільки тому, що Путін сподівається на зняття або пом'якшення секторальних санкцій (діють до кінця січня) і показує свою миролюбність. У підсумку ми побачимо боротьбу дипломатії за те, як прописати закон про вибори», – наводить висновок професора політології НаУКМА О. Гараня щодо підсумків зустрічі в «нормандському форматі» видання «Сьогодні» (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/parizhskiy-verdikt-vyboru-i-amnistiya-655034.html>). – 2015. – 5.10).

Із самими виборами на окупованому Донбасі до кінця року не встигнуть, хоча закон про «правила гонки» прийняти можуть. «Єдине, що підтвердили в Парижі, – відведення танків і озброєнь, – зі свого боку коментує результат паризьких переговорів політолог В. Фесенко. – Решта – поки політичні побажання. Питання, чи відмовляться сепаратисти від виборів у жовтні-листопаді. Ще одна сторона проблеми – у мене великі сумніви, що новий закон про вибори пройде через Раду. Тому переговори продовжаться, і тут нам потрібно чітко зафіксувати: передачу кордону під контроль одразу після виборів, а на час виборів – віддати контроль ОБСЄ».

Рахунок на переговорах – нічия, висловлює думку політолог В. Карасьов. «Ми отримуємо військову заморозку конфлікту, але паралельно потрібне політичне розморожування. Потрібно ретельно прописати закон. Непогано, якщо вибори пройдуть по мажоритарці – тоді буде менше зіткнень між одіозними партіями», – зазначає експерт. Ще одне питання, за його словами, – закон про особливий статус Донбасу: «РФ вимагала дати його до виборів, ми погоджувалися на після виборів. Але Меркель запропонувала компроміс: особливий статус набуває чинності на наступний день після виборів. Без компромісів не обійтися».

Експерт С. Таран називає альтернативою «нормандського формату» повномасштабну війну або заморожування та ізоляцію окупованих територій України.

Як інформує телеканал новин «24» (http://24tv.ua/ru/ukraina/bezj-emocionalnye_itogi_peregovorov_normandskoj_chetverki_ot_jeksperta/n617276). – 2015. – 3.10), у своїй публікації на Facebook політолог резюмував результат переговорів П. Порошенка, В. Путіна, А. Меркель і Ф. Олланда: «Озброєння все ж відведуть, стріляти будуть меншими, життів буде збережено більше».

Фейкових виборів не буде. А буде дуже складний процес прийняття законів, які б дозволили провести вибори на окремих територіях за українськими законами; депутати туди зможуть вписати будь-які умови, які

полегшать процес реінтеграції окупованих територій і ускладнять життя російським “гоблінам”.

Імунітет від Олланда – “фількіна грамота”. Затягі бойовики на вибори не підуть, а якщо і підуть, то далі нинішнього свого анклаву все одно не пойдуть.

ОБСЄ і міжнародне співтовариство бере на себе відповідальність за відведення російських військ і відновлення контролю над кордоном. Не буде цього зроблено? Тоді просто повернемося до сьогоденного умовного статус-кво».

Разом з тим ряд вітчизняних політиків і оглядачів виступили з різкою критикою як на адресу досягнутих домовленостей, так і стосовно Президента П. Порошенка та партнерів України з боку ЄС – Франції та Німеччини в особі федерального канцлера Німеччини А. Меркель і президента Франції Ф. Олланда.

Так, лідер Радикальної партії народний депутат О. Ляшко заявив, що Україну просто продали В. Путіну. «За результатами переговорів німецький канцлер заявила, що особливий статус для Донбасу має бути закріплений у Конституції України. А французький президент заявив, що терористи, які братимуть участь у виборах, мають отримати амністію та імунітет», – написав О. Ляшко на сторінці у Facebook, нагадуючи при цьому уроки історії: «Трагічна історія 30-х років ХХ ст. нічому, на жаль, не навчила Меркель і Олланда. Вони роблять ті ж катастрофічні помилки, що і їхні попередники Чемберлен і Даладье, які змусили чехословацького президента Бенеша погодитися на окупацію Гітлером Судет, сподіваючись цим зупинити фюрера».

У свою чергу представник партії ВО «Батьківщина» А. Сенченко на своїй Facebook-сторінці назвав план урегулювання кризи на Донбасі, запропонований Україні учасниками «нормандського формату», зрадницьким. «Антиукраїнська спрямованість “нормандського формату” і зрадницька сутність “мінських домовленостей” зрозумілі були одразу. Ситуація впритул наблизилася до розв’язки. Україну намагаються віддати на розтерзання Путіну. У цій обстановці будь-який (!) український політик, який намагається танцювати під дудку “нормандського квартету”, порушує Конституцію, зраджує свою країну і ставить себе поза законом», – застерігає політик.

О. Тягнибок, лідер ВО «Свобода», також незадоволений рішеннями лідерів «нормандської четвірки» і впевнений, що В. Путін зумів домогтися свого: Донбас залишиться під контролем Росії. «Путін домогся того, чого хотів: спочатку – амністія сепаратистам, вибори та легалізація їхньої влади, їхні “судді”, “прокурори” і “міліція”, а лише потім, можливо, повернення Україні контролю за кордоном», – написав О. Тягнибок у блозі на «Українській правді». Лідер «Свободи» зазначив, що Москва з реалізацією цих угод продовжить контролювати окуповані території через своїх маріонеток, а фінансовий тягар буде покладено на українців (POLITRUSSIA (<http://politrussia.com/news/reaktsiya-ukrainskikh-deputatov-985>)). – 2015. – 5.10).

Гостро розкритикував результати переговорів у «нормандському форматі» в Парижі народний депутат від партії «Самопоміч» С. Семенченко. «Маски скинуті. ...Домовленості “нормандської четвірки” показали, що те, про що ми

говорили останній рік, виявилось правдою. Спочатку вибори на окупованій території, амністія, суди, народна міліція та інші принади. Потім відновлення контролю над кордоном. У віддаленій перспективі. Якщо Путін захоче. І це не стосується Криму. Про Крим там вже і мови не йде...

Все це було вирішено не вчора. Це було записано в мінські угоди, коли ще йшли останні бої біля Дебальцевого. Виявилися брехнею всі заяви про те, що зміни до Конституції – це “просто так”, “децентралізація”. Про те, що в нашому українському законі прописаний інший порядок. Вони хочуть інший закон. Про який П. Порошенко говорив ще в червні в інтерв’ю італійським ЗМІ. Про нього вчора перший раз відкрито заявив Порошенко і всім нам. І чомусь мені здається, що мої колеги, які вчора на моє пряме питання: чи будуть вони голосувати за цей закон, якщо він буде внесений до ВР, відповіли обурено: “Звичайно, ні!”, – за нього проголосують. Знайдуть для себе нові аргументи. І зроблять крок назустріч розколу України й можливого громадянському протистоянню.

Перетворення України на сателіта РФ з легалізованими терористами, з Путіним-миротворцем і знятими санкціями, з тотальною корупцією та потоками телевізійної брехні – це не те, за що вмирала Небесна сотня. Це не те, за що гинули небесні батальйони. Це шлях в нікуди», – написав депутат на своїй сторінці у Facebook.

З не менш категоричною заявою виступив народний депутат, член Політради партії «Українське об’єднання патріотів “Укроп”» А. Денисенко. За його словами, «те, що не вдалося танкам В. Путіна, виявилось цілком по плечу порошенківській дипломатії».

У своєму Facebook у публікації від 3 жовтня А. Денисенко зазначив: «Якщо вірити словам Олланда і Меркель, Порошенко завів Україну у найбільший – паризький котел цієї війни, наслідки якого для Української держави будуть фатальнішими, ніж від десяткох іловайськів і дебальцевих.

Бо за підсумками перемовин і рукостискань маємо:

1. Україна визнає результати виборів в окупованому Донбасі без відновлення контролю над кордоном і самою територією. Тобто надалі ми матимемо справу з легітимною, визнаною Києвом, владою ДНР і ЛНР, а не з якимось терористами. При цьому вибори за українським законом проходять на контрольованій озброєними українофобами території.

2. Україна внесе зміни до Конституції і прийме спеціальний закон, який визнає особливий статус цих самих ДНР і ЛНР у складі України. З легалізацією народних міліцій, судів і прокуратур та інших непідконтрольних Києву органів і де-факто повним збереженням рашистського окупаційного режиму.

3. Україна амністує учасників конфлікту зі сторони ДНР і ЛНР, тобто зніме будь-яку відповідальність з убивць, гвалтівників і зрадників, які відтепер стануть депутатами, міліціантами і просто героями війни Лугандону за незалежність і матимуть право вільно пересуватися територією України.

4. Крим і надалі знаходиться під російською окупацією, а його статус являється табу для обговорення в “нормандському форматі” і в рамках

мінського процесу. Принаймні до повної імплантації злжакісної пухлини донецького бантустану в тіло України».

Відомий блогер Р. Шрайк, відзначаючи відсутність із позицій України логіки в передбаченій досягнутими угодами черговості дій із проведення виборів на території самопроголошених ЛНР/ДНР, зазначає, що спочатку повинні відбутися вибори, а потім уже виведення російських військ і відновлення контролю над кордоном. Він проводить аналогію з гіпотетичним захопленням заручників терористами у Франції, пропонуючи в цьому випадку заручникам голосуванням затвердити вимоги терористів і визначити, кого першим з них розстріляють при невиконанні. «Все просто, – резюмує Р. Шрайк, – лднр – тимчасово окупована територія. І поки там є російські війська, поки Україна не контролює кордон, на виборах може бути обрана тільки окупаційна адміністрація».

«Захід зрадив Україну» – так підсумувала результати переговорів «нормандської четвірки» в Парижі прес-секретар экс-президента В. Ющенко І. Ванникова. Зокрема, так вона прокоментувала поширене ЗМІ фото, яке вже стало знаменитим, з похмурим П. Порошенком під час переговорів. «Все, що нам треба знати про цей день. Обличчя українського Президента – це всі ми. Ми – проблема для байдужих європейських перехожих. У європейських фермерів пліснявіє пармезан, кисне пиво, гниють суниці – не продаються. А ми опираємося. Хочемо якогось суверенітету, унітарності. Яке прикре непорозуміння ...ця Україна з її претензіями. Європа хоче спокою і стабільності. Європа хоче продавати свою продукцію. Європа хоче купувати відносно недорогий російський газ... Зрештою Європу насправді турбує Сирія. А Україна... Коли Україна кров'ю стікала. Європа мовчала. А кат цинічно посміхається», – цитує І. Ванникову «ПолитНавигатор» (http://www.topnews.ru/news_id_82522.html. – 2015. – 3.10).

Як бачимо, оцінки підсумків переговорів у Парижі в «нормандському форматі» виявилися доволі суперечливими. Утім, більшість як зарубіжних, так і вітчизняних політиків та експертів сходяться на тому, що саміт у Парижі приніс мало конкретних результатів, а його основним досягненням стало закріплення стану перемир'я.

Водночас паризька зустріч продемонструвала взаємопов'язаність різних аспектів зовнішньої політики й міжнародних відносин.

Як зазначив оглядач німецької Deutsche Welle (DW) Б. Рігерт, не можна говорити про конфлікт на Донбасі, не обговорюючи при цьому війну в Сирії та пов'язану з нею міграційну кризу в Європі. При цьому, на його переконання, «усі нитки в своїх руках тримає, безсумнівно, президент Росії В. Путін».

На думку Б. Рігерта, на зустрічі в Парижі з президентами Франції та України Ф. Олландом і П. Порошенком, а також канцлером Німеччини А. Меркель В. Путін проявив себе як майстерний тактик. «Він, безсумнівно, задавав тон. Відправивши російські ВПС бомбити опозиційні угруповання в Сирії, Путін загострює ситуацію в цій охопленій громадянською війною країні і робить сильний тиск на Захід. На Сході України президент зараз веде себе спокійно, проте ясно дає зрозуміти, що в будь-який момент може знову

посилити атаки проросійських сепаратистів, якщо це буде входити до його розрахунки.

У країн Заходу та України немає значних важелів тиску на Росію. Санкції Євросоюзу і США, звичайно, болючі для Росії, але вони жодною мірою не похитнули позицій Путіна. На публіці Меркель, Олланд та інші заперечують зв'язок сирійської проблеми з українською кризою, проте за лаштунками дипломати вже давно обговорюють, як можна досягти в переговорах з Росією свого роду компромісу. Роль Росії та її авторитет знову зростають, а Кремль у відповідь піде на певні поступки в осередках криз – так могла б виглядати формула розрядки. Російська сторона чудово розуміє, що тиск на Європу зростає з кожним днем. У міру погіршення ситуації в Сирії буде рости потік біженців, які прямують на Захід. Такий цинічний розрахунок», – зазначає Б. Рігерт.

На думку оглядача DW, «Україні не пощастило в тому, що її затягнуло в воронку геополітичних амбіцій Кремля. Москва не допускає швидкої реалізації мінських домовленостей щодо мирного врегулювання кризи. Конфлікт повинен і далі кипіти на слабкому вогні, залишаючись заставою в більш великих сутичках за вплив. Український Президент відчуває великий тиск – як внутрішньополітичний, так і з боку своїх союзників. Меркель і Олланд ще раз дали йому зрозуміти, що Україні теж слід більше робити для виконання мінського плану».

Утім, Б. Рігерт вважає, що П. Порошенко може записати на свій рахунок принаймні один невеликий успіх: спірні місцеві вибори в захоплених сепаратистами областях на Сході України все ж не повинні відбутися, і Росія планує в одній з робочих груп сприяти тому, щоб голосування відбувалося відповідно до українського законодавства. Питання про те, як можуть бути організовані місцеві вибори на Сході України, хоча і є важливим, але, на думку оглядача, усе ж не є каменем спотикання.

Подібним чином, у взаємозв'язку, розглядають події в Україні та Сирії оглядачі Reuters (Велика Британія) Р. Еммот і Ф. Стюарт, які зазначають, що, на думку деяких західних політиків, завдаючи авіаудари по Сирії, Росія може домогтися поступок від Заходу в конфлікті на Сході України. «Хоча Дамаск знаходиться в 3 тис. км південніше Києва, для В. Путіна Сирія і Україна можуть бути двома фронтами однієї війни, мета якої – блокувати євроінтеграцію України, вважають деякі представники ЄС, США та НАТО», – ідеться в їхньому матеріалі видання від 2 жовтня (<http://inosmi.ru/world/20151002/230599094.html#ixzz3nWeC7dH1>. – 2015. – 2.10).

Оглядачі уточнюють, що офіційно така думка навряд чи буде висловлена, оскільки багато що перебуває у сфері міркувань і припущень. Але в приватних бесідах ряд високопоставлених чиновників сказали Reuters, що російський лідер може використовувати удари в Сирії як спосіб натиснути на Захід, від якого хоче домогтися визнання анексованого у 2014 р. Криму частиною Росії та поступового скасування болючих економічних санкцій.

Більшість із співрозмовників видання висловили думку, що В. Путін хоче стати «незамінним посередником для Заходу», як це назвав один з

представників ЄС. «Це все та ж гра, – сказав один з європейських чиновників, добре знайомий із ситуацією в Україні. – Втручання Путіна в Сирії – спосіб домогтися поступок, змусити Захід уникати теми Криму, скасувати санкції і погодитися на заморожування конфлікту на Сході України».

Як стверджують Р. Еммот і Ф. Стюарт, ряд політиків у Брюсселі й Києві, які звинувачують Москву в допомозі проросійським сепаратистам у кровопролитному конфлікті на Сході України, вважають, що затишшя в Україні й початок ударів у Сирії пов'язані між собою.

І хоча західні політики вітають зниження наразі рівня насильства, їх турбує, що країни ЄС, які традиційно близькі Москві, тепер можуть схотіти обговорити скасування економічних санкцій, термін дії яких закінчується на початку 2016 р.

На підтвердження цієї тези оглядачі наводять висловлювання канцлера Німеччини А. Меркель, яка сказала, що громадянську війну в Сирії можна завершити тільки за допомогою Росії, та її заступника З. Габріеля, який вважає, що заради співпраці з РФ у Сирії можна послабити режим санкцій. Разом з тим вони звертають увагу на те, що, тим не менше, глава адміністрації А. Меркель П. Альтмайер і міністр закордонних справ Німеччини Ф.-В. Штайнмайер виключили можливість угоди у форматі «послуга за послугу».

Коментуючи можливий зв'язок між подіями в Україні та Сирії й результатами саміту в Парижі, політичний консультант Д. Джангіров у своїй публікації у Forbes.ua висловлює припущення, що Кремль стосовно України проводить політику витискання Києва в маргінальну позицію, «спрощено сформульовану в одному з голлівудських бойовиків: “якщо ти не ключ до проблеми, то ти – частина проблеми”». «Причому, зрозуміло, відбувається постійне жонгливання самою “проблемою” – це залежно від обставин і безпосередньо Донбас, і взаємини Росії і Заходу, і економічна криза в Україні», – зазначає експерт (Forbes.ua (<http://forbes.net.ua/ua/opinions/1403026-donbas-ukrayini-siriyi-chomu-ukrayinske-pitannya-vtratilo-kolishnyu-aktualnist>). – 2015. – 2.10).

За спостереженнями аналітика, рік тому подібний підхід Росії здавався Києву безперспективним, проте сьогодні Захід, «помітно стомлений ситуацією навколо врегулювання конфлікту на Донбасі, не розділяючи по суті російського підходу, готовий сприйняти його в рамках знов перемагаючої *realpolitik*».

Підтвердженням цьому, на думку Д. Джангірова, є «горезвісний “план Мореля”» щодо проведення на Донбасі місцевих виборів. Цей план, за його словами, був прописаний відповідно до політичної рамки, заданої групою Нуланд – Карасін (радник глави Держдепу США і статс-секретар МЗС РФ відповідно), створеної після візиту Д. Керрі в Сочі 12 травня цього року.

Що ж стосується політичної схеми виконання цього плану, то вона лежить у руслі принципу, сформульованого в травні главою російського зовнішньополітичного відомства С. Лавровим на зустрічі з Д. Керрі: «Ви тиснете на Київ, ми – на Донецьк і Луганськ».

Д. Джангіров упевнений у тому, що Президент П. Порошенко добре усвідомлює, що виконання «плану Мореля» може спричинити загострення внутрішньополітичної ситуації в Україні через потужні протести радикалів. З

іншого боку, на думку експерта, «йому важко відмовити “Антанті” в особі США, Німеччині та Франції. З третього боку, переддефолтний стан економіки аж ніяк не сприяє прийняттю Києвом незалежних рішень».

Отже, подальший розвиток ситуації залежатиме від багатьох чинників, серед яких рішення керівників самопроголошених республік щодо скасування виборів 18 жовтня та 1 листопада, позиція Верховної Ради стосовно змін до виборчого законодавства країни та Конституції, підвищення градусу протестних настроїв частини українського суспільства й можливі акції проти реалізації досягнутих у Парижі угод, динаміка громадянського конфлікту в Сирії та стан міграційної кризи у Європі.

Наступна зустріч глав зовнішньополітичних відомств країн «нормандської четвірки», відповідно до заяви президента Франції Ф. Олланда, зробленої за підсумками саміту в «нормандському форматі» в Парижі, відбудеться вже в листопаді (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел:* <https://www.pnp.ru/news/detail/100626>. – 2015. – 2.10; http://www.dw.com/ru/комментарий-на-нормандском-саммите-путин-выиграл-но-очкам/a-18758940?maca=rus-rss_rus_UkrNet_All-4190-xml. – 2015. – 3.10; <https://www.facebook.com/reitschuster?fref=nf>. – 2015. – 3.10; <http://fakty.ua/206780-merkel-zayavila-hto-v-parizhe-soglasovali-osobyj-status-donbassa-v-konstitucii-ukrainy> – 2015. – 3.10; https://www.facebook.com/dostali.hvatit/posts/1024778024223638?ref=notif¬if_t=comment_mention. – 2015. – 3.10; <http://nbnews.com.ua/ru/news/162407>. – 2015. – 3.10; <http://www.president.gov.ua/news/uchasniki-normandskoyi-zustrichi-u-parizhi-obgovorili-gumani-36080>. – 2015. – 2.10).

М. Закіров, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. іст. наук, доцент

Перспективи євроатлантичної інтеграції України (за підсумками візиту Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга)

Розвиток відносин України з Північноатлантичним альянсом має доволі тривалу й складну історію. Офіційні відносини між НАТО та Україною розпочалися вже в 1991 р., коли Україна приєдналася до Ради північноатлантичної співпраці.

Тезисно нагадаємо історію взаємин Української держави й НАТО. У 1994 р. Україна стала першою країною-членом Співдружності Незалежних Держав, яка приєдналася до програми «Партнерство заради миру». 9 липня 1997 р. у Мадриді український Президент і глави держав та урядів НАТО підписали Хартію про особливе партнерство між НАТО та Україною. Згідно з Хартією було створено Комісію Україна – НАТО, яка є органом прийняття рішень, відповідальним за розвиток відносин між НАТО й Україною та координує спільну діяльність. У травні 2002 р. незадовго до п'ятої річниці підписання Хартії тодішній Президент Л. Кучма оголосив про бажання України

вступити до НАТО.

Україна була серед перших країн, які відкрили дипломатичні місії при НАТО в 1997 р. У травні 1997 р. у Києві відкрився Центр інформації та документації НАТО. Роль центру полягає в координації інформаційної діяльності, яка спрямована на підтримку взаємовигідного партнерства України й НАТО і пояснення політики Альянсу широким колам української громадськості. У квітні 1999 р. у Києві було відкрито офіс зв'язку НАТО. Офіс активно підтримує зусилля України, спрямовані на реформування галузі безпеки й оборони, на посилення співпраці відповідно до Плану дій та сприяє контактам між НАТО й українською владою на усіх рівнях. Офіс має у своєму складі військовий зв'язковий елемент, який тісно співпрацює з українськими збройними силами над питаннями участі в спільних навчаннях, тренуванні та миротворчих операціях під проводом НАТО. У серпні 2004 р. було відкрито Офіс оборонної документації НАТО в Україні, завданням якого є поліпшення доступу до документації підрозділам і штабам, які беруть участь у заходах програми «Партнерство заради миру» (<http://uanato.info/2-uanato.asp>).

На початку квітня 2008 р. на Бухарестському саміті НАТО було ухвалено принципове рішення про те, що Україна в майбутньому, після виконання ряду необхідних умов, стане членом Альянсу. Проте слід зазначити, що процес становлення взаємин України з НАТО значною мірою ускладнювався внутрішньоукраїнськими суперечками. Породжене радянським минулим нашої країни негативне ставлення до НАТО істотно впливало на настрої українського суспільства й зумовлювало гостру полеміку щодо перспектив євроатлантичної інтеграції серед української еліти. Істотною перешкодою для розвитку відносин України з НАТО були багатовекторна зовнішня політика, ідея якої залежно від політичної ситуації іноді слабшала, іноді посилювалася, але остаточно не зникла ніколи, і принцип позаблоковості, проголошений у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. і закріплений Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р.

Трагічні події двох останніх років внесли істотні корективи в настрої суспільства й політичного керівництва держави. Зокрема, у грудні минулого року Верховна Рада скасувала позаблоковий статус України, а на засіданні РНБО 22 вересня 2015 р. Президент України П. Порошенко відзначив зростаючу підтримку українцями євроатлантичного вибору. «Раніше, два роки тому, його підтримували 16 %, рік тому ця цифра стрімко наближалася до 50 %, зараз кількість українців, які підтримують євроатлантичну інтеграцію, перевищує 60 %... Дуже приємно, що питання браку підтримки населення перестало бути перешкодою для перспективи членства», – зауважив Президент (<http://www.pravda.com.ua/news/2015/09/22/7082188>).

Слід зазначити, що, на думку експертів, з огляду на поточну ситуацію й за умов відповідної політики держави зазначена тенденція в настроях українців зберігатиметься. Зокрема, політтехнолог А. Луценко зазначив: «Думаю, що найближчим часом ці настрої дійдуть до 70 %. Підтримка суспільством – це дуже важливо при вступі в НАТО, і це завжди враховується. Хоча спочатку треба провести референдум, а потім привести технічний стан армії під

стандарти НАТО. І не тільки армію, але і зробити ряд цивілізаційних речей, яким ми повинні відповідати. Сподіваюся, найближчим часом ми зможемо вийти на цей рівень. Треба провести ряд реформ, не тільки в частині безпеки країни, але і в економіці» (<http://censoriv.net/index.php?name=news&op=readfull&news=9615>).

З огляду на окреслені нами передумови й тенденції, аналіз реакції прихильників і опонентів євроатлантичного курсу України щодо підсумків візиту Генерального секретаря НАТО Є. Столтенберга до України, що відбувся 21–22 вересня 2015 р., сприятиме створенню загальної картини суспільно-політичних настроїв і визначенню реперних точок подальшої інформаційно-роз'яснювальної роботи. Додатково актуалізує зазначену проблему складність поточної геополітичної обстановки, унаслідок якої питання міжнародних відносин у сфері забезпечення обороноздатності, безпеки і воєнного співробітництва набувають пріоритетного значення й цілком природно викликають неоднозначну та суперечливу реакцію.

Зокрема, прес-секретар президента РФ Д. Песков у коментарі щодо можливого вступу України до НАТО зазначив, що «НАТО все-таки не міняла і не здатна поміняти своє призначення з огляду на початкові цілі свого створення. І в цьому випадку все-таки не можна забувати, що це організація, яка створена за часів протистояння і для протистояння, тому поміняти суть свого існування НАТО не може. І звичайно, будь-яке просування подібної організації в бік наших кордонів веде до необхідності прийняття відповідних контрзаходів для забезпечення своєї власної безпеки, для національної безпеки» (<http://ria.ru/world/20150922/1274476904.html>).

Отже, російське керівництво в черговий раз попередило про ймовірність відповідної практичної реакції на наближення Альянсу й акцентувало своє негативне ставлення до просування НАТО взагалі і планів щодо вступу до Альянсу України. «І звичайно, подібні плани, які декларуються з боку деяких представників українського керівництва, нічого, крім жалю, викликати не можуть», – підкреслив прес-секретар президента РФ Д. Песков (<http://ria.ru/world/20150922/1274476904.html>).

Достатньо очікуваною і за формою, і за змістом була реакція представників так званої ДНР. Зокрема, О. Захарченко заявив: «Якщо Україна почне готувати референдум про вступ до НАТО або інші процедури, то ДНР відразу вийде з мінських угод і приступить до очищення від київської окупації всієї території Донбасу» (http://censor.net.ua/news/353156/esli_ukraina_nachnet_gotovitsya_k_vstupleniyu_v_nato_dnr_pristupit_k_osvobojdeniyu_donbassa_terrorist).

Оцінки експертів вирізняються більшою різноманітністю. Зокрема, за словами політтехнолога А. Луценка, візит Генерального секретаря НАТО для України має велике значення. «Мовою дипломатії це сигнал, у тому числі і Росії, Україна залишається в числі країн, які підтримуються НАТО», – сказав Луценко. Крім того, за словами експерта, під час візиту Є. Столтенберга були прийняті для України доволі значущі рішення. «Це посилення модернізації української армії за натовськими стандартами; зміни формату офісу НАТО в

Києві, що також матиме вплив на динаміку відносин», – зазначив експерт (<http://cenzoriv.net/index.php?name=news&op=readfull&news=9615>).

Деякі експерти доволі стримано оцінюють підсумки візиту Є. Столтенберга до України. Зокрема, на думку президента Центру системного аналізу і прогнозування Р. Іщенко, зміна статусу представництва НАТО в Україні не спричиняє істотних змін, крім зміни назви. «Взаємовідносини України та НАТО регулюються ще угодою 1994 р., відповідно до якої було відкрито представництво України в Альянсі. До речі, тоді ж аналогічну угоду підписувала і Росія. З Україною цей документ продовжує діяти. На підставі цього документа на рівні постійного представника України при НАТО діяв представник у ранзі посла. На основі взаємності НАТО мало можливість у будь-який момент відкрити аналогічне представництво в Україні, просто не бачило в цьому ніякої необхідності і обмежувалося центром інформації та документації», – підкреслює експерт (<http://ria.ru/world/20150922/1274149838.html#ixzz3mUtV87uM>).

У такому самому ключі оцінює відкриття представництва НАТО в Україні й заступник директора Інституту СНД В. Жаріхін. Політолог визначає підписання документа як, «скоріш, ритуальне дійство». «Буде називатися не представник НАТО у Києві, а посол НАТО у Києві. Нічого не поміняється» (<http://ria.ru/world/20150922/1274149838.html#ixzz3mUtV87uM>).

Натомість колишній посол США при НАТО К. Волкнер, навпаки, доволі високо оцінює факт зміни статусу представництва НАТО: «Відкриття постійного представництва НАТО в Україні означає, що там працюватиме певний штат людей, які займатимуться виключно механізмами співпраці між НАТО та Україною. Таким чином, зауважує дипломат, щоденна співпраця буде більш сфокусованою, і це краще, ніж мати певну кількість людей у Брюсселі, які працюють в рамках загальної політики. Відкриття офісу допоможе поліпшити координацію і втілення в життя вже досягнутих угод» (<http://europa.com/ukraine/nato-ua/4972-vizit-genseka-nato-v-ukrainu-znak-vnimanija-k-problemam-ukrainy>).

Отже, оцінки неоднозначні, і, як бачимо, навіть суперечливі. Для створення більш об'єктивної картини підсумків візиту Є. Столтенберга, на наш погляд, варто розглянути підписані документи в контексті практичної реалізації планів щодо трансформації системи безпеки й обороноздатності країни з урахуванням сучасних викликів. Під таким кутом зору заходи, що відбувалися під час візиту Генерального секретаря НАТО до України, і підписані документи втрачають вигляд «ритуального дійства» і стають логічною складовою поступального процесу реалізації «Стратегії національної безпеки України», що була затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 р. Так, серед основних цілей Стратегії зазначається «формування умов для вступу до НАТО» і відповідно до зазначеної мети в документі заплановано здійснення чітко визначених практичних заходів.

Зокрема, у п. 4.3 «Підвищення обороноздатності держави» передбачається «поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед державами-членами НАТО».

Отже, не випадково серед ряду підписаних між Україною й НАТО важливих документів гідне місце зайняла Спільна декларація про посилення військово-технічного співробітництва України з Північноатлантичним альянсом. Декларацію підписали перший заступник секретаря РНБО України О. Гладковський і представник НАТО з оборонних інвестицій Е. Герольд (<http://zolochiv.net/ukrayina-ta-nato-pidpisali-nizku-vazhlyvih-dokumentiv>).

Причому ця Декларація, скоріше за все, має стати лише першим кроком на шляху поглиблення й розширення взаємодії. Оскільки в. о. керівника місії України при НАТО Є. Божок напередодні візиту Є. Столтенберга наголосив: «...Кінцевою метою такої взаємодії ми бачимо включення підприємств оборонно-промислового комплексу України у виробничий ланцюжок підприємств оборонної промисловості країн-членів НАТО. ...Ми говоримо про налагодження кооперацій між підприємствами оборонної промисловості України та підприємствами оборонної промисловості країн-членів НАТО. В тому числі щоб заповнити те (обсяги виробництва), що ми втратили, після припинення оборонно-технічного співробітництва з Росією» (<http://www.eurointegration.com.ua/interview/2015/09/18/7038413>).

У п. 4.7 «Особливе партнерство з НАТО» наголошується, що «Співробітництво з НАТО сприяє утвердженню в Україні демократичних цінностей, формуванню стабільного безпекового середовища, є важливим інструментом підтримки реформ, зокрема у секторі безпеки і оборони, а також забезпечує спільну протидію сучасним безпековим викликам і загрозам. Виходячи з довгострокової цілі приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, основу якої складає НАТО, Україна поглиблюватиме співробітництво з Альянсом...» (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>).

Реальним проявом зазначеного в Стратегії національної безпеки України особливого партнерства з НАТО є підписана міністром закордонних справ П. Клімкіним і Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом Угода між Кабінетом Міністрів України та НАТО про статус представництва НАТО в Україні. За повідомленням МЗС: «НАТО вперше у своїй історії створює унікальне представництво саме в Україні, яка має статус особливого партнера Альянсу... Ця Угода формалізує дипломатичний статус представництва НАТО в Україні, яке створюється на основі офісу зв'язку НАТО в Україні та Центру документації та інформації НАТО в Україні» (http://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2015/09/150922_rl_nato_office).

«Ми тут тримаємо не просто документи, а справжню перспективу сильнішої України, зміцненої безпеки і оборони... Візит Генсека НАТО – це чіткий сигнал, що Альянс (читай – Захід) з нами і готовий нам допомагати», – наголосив у своєму Twitter міністр закордонних справ України П. Клімкін (<https://twitter.com/PavloKlimkin>).

У п. 4.11 Стратегії національної безпеки України визначені пріоритети забезпечення інформаційної безпеки України, що передбачають створення ефективної системи протидії всім формам і проявам інформаційної агресії з урахуванням практики держав-членів НАТО. З огляду на зазначений пункт підписана секретарем РНБО О. Турчиновим і Генеральним секретарем НАТО

Є. Столтенбергом «дорожня карта» Програми «Партнерство зі стратегічних комунікацій між Радою національної безпеки та оборони України та міжнародним секретаріатом НАТО». Зазначена Програма спрямована на здійснення комплексної підтримки Української держави у сфері стратегічних комунікацій, зокрема протидії російській пропаганді та інформуванні громадськості про події в Україні (<http://www.rnbo.gov.ua/news/2266.html>).

Президент України П. Порошенко під час візиту у Львівську область 21 вересня 2015 р. наголосив: «Часи бездумного, недбалого і злочинного пацифізму – залишилися в минулому. Попереду, на жаль, в Україні – постійна загроза зі Сходу, яка буде тримати нас в належному тонусі» (http://sol.ru/news/show/vremena_bezdumnogo_pacifizma_proshli_poroshenko).

З огляду на зазначену Президентом еволюцію державної стратегії можна припустити, що Альянс не випадково саме сьогодні, за більше ніж 20 років, що минули з моменту укладання угоди 1994 р. щодо «Партнерства заради миру», вирішив нарешті скористатися наявною можливістю. У такому разі підвищення статусу представництва НАТО в Україні є не лише «ритуальним дійством», а відображає зростання уваги з боку Альянсу до України і його зацікавленість у продовженні співпраці на новому, уже дипломатичному рівні.

До того ж якщо поглянути на наведені скептичні оцінки експертів під іншим кутом зору, можна побачити, що у відносинах України й НАТО, принаймні на нинішньому етапі, нічого істотно й не має змінюватися. Зокрема, голова київського Центру політичних досліджень і конфліктології М. Погребинський зазначив: «Що стосується допомоги в організації армії, то вона давним-давно проходить, радники давно працюють. Ідеться просто про легалізацію на новому рівні відносин України – НАТО. Досить ясно сказано, що Україна не готова до вступу в НАТО і НАТО не готове до прийому України» (<http://ria.ru/world/20150922/1274149838.html#ixzz3mUtV87uM>).

Отже, якихось більш кардинальних кроків у нинішній ситуації, що склалася як усередині України, так і навколо неї, не варто було очікувати, тому немає чого й розчаровуватися. Час кардинальних рішень ще не настав. Як зауважив М. Погребинський, НАТО не наполягатиме на приєднанні України до Альянсу, розуміючи, що це викличе жорстку реакцію Росії. «У НАТО цього не хочуть, принаймні на сьогодні. Формально вважається, що країна не може претендувати на членство в НАТО, маючи внутрішні конфлікти. Але я ще раз хочу сказати, що якби було прийнято політичне рішення прийняти Україну в НАТО, то країна давно була б її членом. У нинішній ситуації явно такої готовності і бажання немає» (<http://ria.ru/world/20150922/1274149838.html#ixzz3mUtV87uM>).

Слід зазначити, що генерал армії України, экс-начальник служби зовнішньої розвідки М. Маломуж також звернув увагу на існуючі перестороги щодо вступу України до Північноатлантичного альянсу. «НАТО не хоче ризикувати і йти до чергового витка конфронтації з Росією... Лідери країн НАТО в особистих бесідах вказують на те, що на сьогодні вступ до НАТО України або навіть надання чітких сигналів на вступ, гарантій, як ми кажемо, – це черговий привід Росії почати більш агресивну політику на Сході і в інших

регіонах світу», – зазначив М. Маломуж (<http://ua.112.ua/video/heneral-armii-ukrainy-mykola-malomuzh-hist-112-ukraina-22092015-172516.html>).

Доволі показовим є той факт, що саме на відзначені українськими експертами перестороги вказує й колишній посол США при НАТО К. Волкер. «Загрозою номер один для НАТО є брак політичної волі, – зауважує дипломат. – Могли б ми забезпечити набагато більшу підтримку Україні в її бажанні захистити себе? Безперечно. Чому цього не відбувається? Тому що існує страх конфронтації і небажання платити за неї відповідну ціну» (<http://euroua.com/ukraine/nato-ua/4972-vizit-genseka-nato-v-ukrainu-znak-vnimaninya-k-problemam-ukrainy>).

Неоднозначною залишається оцінка розвитку відносин Україна – НАТО й у суспільстві. Зокрема, на думку блогера Г. Шуфрича, «...керівництву Північноатлантичного військового блоку для виконання своїх основних завдань по просуванню кордонів Альянсу в напрямку Росії не потрібно навіть, щоб Україна ставала повноправним членом НАТО. Офіційно Україна не буде членом НАТО, але інтереси НАТО будуть виконуватися повною мірою. Судячи з останніх тенденцій розвитку блоку, головна мета організації – будь-якими способами протистояти Росії на всіх фронтах. Ситуація в Україні найбільш яскравий приклад цього протистояння. Найцікавіше те, що українці самі не розуміють, як виконують план “чужого дядька”, будучи лише маріонетками... Підсумком такої політики Києва може стати повна втрата власної ідентичності і перетворення в постійних рабів Європи та Америки» (<http://g-shufrich.livejournal.com>).

Вочевидь, думка одного окремо взятого блогера не може відобразити загальних настроїв у суспільстві. Проте аналогічні думки висловлюють у своїх статтях автори інформаційно-аналітичного видання «Одна родина» В. Варівка, В. Костенко, В. Скороходов (<http://odnarodyna.org>). І з огляду на нагальну потребу з'ясування об'єктивної картини їхні оцінки варто взяти до уваги. Отже, можна констатувати, що в частини суспільства зберігається настороженість щодо щирості намірів наших європейських партнерів. Крім того, чималі занепокоєння громадськості викликає можлива обмеженість політичної самостійності українського керівництва.

«Хитрі цифри», «маріонеткові київські керівники», «наставники київської хунти» – цими й іншими, не менш різкими епітетами рясніє стаття постійного автора електронного видання «Фонд стратегічної культури» Д. Артемова «Навіщо Столтенберг їздив на Україну?». Проте уважний читач може побачити, що навіть серед негативних оцінок розвитку відносин України – НАТО на кшталт «розширення військово-технічного співробітництва України та НАТО – це незамаскована спроба захоплення українських підприємств ОПК» українською критично налаштований Д. Артемов, можливо, навіть мимоволі, виокремлює позитивні риси сучасного етапу розвитку відносин України з Альянсом. «Після розриву всіх зв'язків у цій сфері з РФ без замовлень опинилися сотні заводів – авіаційних, танкових, приладобудівних... Тепер вони починають працювати на НАТО. Вже поставляються з Заходу комплектуючі, цілі вузли і навіть технологічні ланцюжки для нарощування випуску військової техніки,

боєприпасів і спорядження за стандартами Альянсу. Розпочато поставки на Україну сучасних безпілотників, електронних засобів боротьби. США та їхні союзники надають ВСУ розвідувальну інформацію із супутників. На полігонах під керівництвом натовських інструкторів натаскують «воєнків» української армії», – наголошує Д. Артемов (<http://www.fondsk.ru/news/2015/09/23/zachem-stoltenberg-ezdil-na-ukrainu-35566.html>).

Як бачимо, українська промисловість уже починає оговтуватися після згорання військово-технічного співробітництва з Росією. Побоювання про зупинку заводів не виправдалися. Більше того, вони нарощують виробництво і вже переходять на стандарти НАТО, причому не лише за рахунок постачання комплектуючих і організації так званої «викруткової» збірки техніки з готових вузлів, але і шляхом налагодження повноцінних технологічних ліній. Якщо ж відкинути зневажливі терміни, то ми побачимо, що й українське військо вже розпочало отримувати реальну матеріальну і методичну допомогу з боку країн-членів Альянсу і військових фахівців НАТО.

Причому, слід підкреслити, участь інструкторів – це вже реальна робота з упровадження стандартів Альянсу в українському війську. Оскільки, за словами заступника міністра оборони з питань європейської інтеграції І. Долгова, «стандарти НАТО – це також зміни принципів військової освіти. А змінювати військову освіту за рахунок програм НАТО ми почали дуже давно. Ця робота йде вже протягом доброго десятка років... А зараз в Україні працюють інструктори з Канади, Польщі та США, які готують наших військовослужбовців. І вони роблять це саме за стандартами НАТО» (<http://obozrevatel.com/politics/38459-zhurnalisty-uznali-chem-vstuplenie-ukrainy-i-v-nato-grozit-vsu.htm>).

Звісно можна і, скоріш за все, необхідно визнати, що насправді ситуація з виконанням Україною необхідних для вступу до НАТО умов не є такою райдужною. Наприклад, І. Долгов каже, що вже 100 стандартів введено, водночас, за словами експертів, у НАТО таких стандартів нараховується понад 1300. Але тим не менше, директор Інституту політичного аналізу і міжнародних досліджень С. Толстов зауважив, що Україна бере на себе ряд зобов'язань з адаптації до стандартів НАТО й у деяких моментах просунулася на цьому шляху (<http://rian.com.ua/view/20150922/374056149.html>).

Безперечно, усі розуміють, що робота попереду ще важка й значна за обсягом і Україна лише на початку шляху. Тим не менше, китайці, які, судячи з їхньої відомої приказки, добре розуміються на великих змінах, кажуть, що «дорога у тисячу лі починається з першого кроку». І цей крок Україна все ж таки вже зробила.

Боротьба з корупцією в Україні: успіхи, проблеми, перспективи

Серед реформ, яких сьогодні потребує українське суспільство, найнагальнішою, на переконання як експертів, так і простих українців, є боротьба з корупцією. Саме антикорупційну реформу визначили головним пріоритетом для здійснення реформ у країні респонденти, які взяли участь у дослідженні Фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва та соціологічної служби Центру Разумкова, що з'ясувало, яких реформ українці хочуть у першу чергу (<http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/reformi-v-ukselelnja.htm>).

Важливим показником сприйняття нинішньої влади є те, що переважна більшість українців не вірить в успішність реформ, які нині намагається здійснювати держава: 32 % мають певну надію, однак загалом не вірять у це, а 30 % зовсім позбавлені такої віри. Натомість, лише 30 % у цілому вірять, що реформи увінчаються успіхом.

Майже половина українців (4 %) вважає, що нова українська влада не досягла ніякого прогресу у здійсненні реформ. Кожен четвертий громадянин вважає, що було зроблено приблизно 10 % того, що слід було зробити, кожен десятий – що зроблено не більше третини, і 3 % – не більше половини. Тих, хто вважає, що влада вже зробила більше половини з запланованих реформ, назбиралося 0,6 %.

Головною причиною поточної соціально-економічної кризи українці назвали корумпованість представників влади (так вважають 72 %). Крім того, важливими чинниками, на їхню думку, були також олігархізація економіки (54 %), некомпетентне керування соціальною і економічною сферами з боку політичного керівництва країни (47 %) та відсутність стратегії соціально-економічного розвитку (35 %). Воєнні дії на Донбасі як причину назвали 30 % опитаних.

Найважливішою реформою для українців є антикорупційна – так вважають 65 %. До того ж у списку пріоритетних реформ респонденти часто згадували реформу органів правопорядку (58 %), пенсійну реформу та реформу системи соціального захисту (40 %) і реформу сфери охорони здоров'я (36 %). Тож будь-які зволікання в питанні боротьби з корупцією підбивають і так низьку довіру громадян до серйозності намірів української влади проводити реальні реформи, а також знижують здатність України протистояти зовнішнім загрозам, ставлять під сумнів авторитет держави в очах західних партнерів.

Прийняття антикорупційного законодавства України та створення на його засадах антикорупційних органів розпочалося ще наприкінці 2014 р. Зокрема 14 жовтня 2014 р. був прийнятий пакет антикорупційних законів, розроблений за участю громадськості та міжнародних неурядових організацій, який містив закони, спрямовані на протидію злочинності та корупції, як-от: «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» № 1699VII; «Про Національне антикорупційне бюро України»

№ 1698VII; «Про запобігання корупції» № 1700VII; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» № 1701VII.

Крім того, Указом Президента України № 808/2014 від 14 жовтня 2014 р. було створено Національну раду з питань антикорупційної політики як дорадчий орган при Президентові України, діяльність якого спрямована на повноцінне й ефективне виконання ним своїх конституційних повноважень у зазначеній сфері.

До речі, голову Нацради з питань антикорупційної політики Президент П. Порошенко призначив лише 25 вересня 2015 р. Ним став уповноважений у справах кримськотатарського народу, народний депутат М. Джемілев. У документі, оприлюдненому на сайті глави держави, П. Порошенко також вніс низку змін до положення про Нацраду з питань антикорупційної політики та затвердив її склад (<http://www.president.gov.ua/documents/5632015-19452>).

Окремі механізми протидії злочинності та корупції регламентуються в законах «Про прокуратуру» № 1697VII, «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки та корупційні злочини» (закон про заочне засудження), «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Згідно з чинним законодавством, боротьбою з корупцією в Україні повинні займатися три структури: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК).

Найбільшого прогресу вдалося досягнути в створенні Національного антикорупційного бюро. НАБУ було створено згідно з Указом Президента України П. Порошенка 16 квітня 2015 р. Того ж дня директором антикорупційного бюро був призначений А. Ситник. Відбір кандидатури на посаду голови бюро став чи не першим прикладом в історії України, коли вимоги до високопосадовця були чітко сформульовані, а процес відбору був прозорим. За перші п'ять місяців роботи органу було затверджено структуру органу, призначено перших співробітників і обрано перших 70 детективів. У вересні – жовтні 2015 р. вони проходили навчання і розпочали виконання своїх обов'язків 1 жовтня. Всього в Національному антикорупційному бюро повинно працювати 700 осіб, тож конкурсний кадровий набір до НАБУ триває (<http://www.nabu.gov.ua/novyny/gyzo-uglava-korrupcyonnaya-systema-ne-hochet-otstupat-no-nas-eto-ne-pugaet>).

Натомість створення двох інших антикорупційних органів – Спеціальної антикорупційної прокуратури та Національного агентства з протидії корупції відбувається повільно. У зв'язку з цим експерти висловлюють сумніви щодо ефективності роботи Національного антикорупційного бюро України, адже антикорупційна прокуратура, серед іншого, має здійснювати нагляд за дотриманням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро.

Національне агентство з питань запобігання корупції займатиметься розробкою антикорупційної політики, моніторингом майнових декларацій чиновників і питаннями конфлікту інтересів. На папері воно існує з березня 2015 р., а от на практиці ще навіть не сформовано конкурсної комісії для обрання його членів. У цій комісії чотири представники делеговані громадськими організаціями, які займаються боротьбою з корупцією, по одному представнику – від Президента, парламенту та Кабміну і восьмий представник – голова Нацагентства з питань держслужби. Лише наприкінці серпня було проведено повторні вибори делегатів від громадськості, а парламент зі своїм кандидатом не визначився ще й досі.

Експерти з питань антикорупційного законодавства стверджують, що систему нових антикорупційних органів доповнюватиме Державне бюро розслідувань, яке займатиметься в тому числі корупційними злочинами, які не підпадають під компетенцію НАБУ. Але в законопроекті, який переданий на повторне друге читання, підслідність ДБР визначена таким чином: злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій; злочини, пов'язані з тероризмом; особливо тяжкі насильницькі злочини, за які Кримінальним кодексом України передбачене покарання у вигляді довічного позбавлення волі; військові злочини; корупційні та пов'язані з корупцією злочини, скоєні працівниками НАБУ та прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

На виконання вимог Закону України «Про прокуратуру» наказом Генерального прокурора України В. Шокіна від 22 вересня 2015 р. у структурі Генеральної прокуратури України утворено Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (на правах самостійного структурного підрозділу) у складі управління процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення та представництва в суді, а також двох відділів: аналітично-статистичного та документального забезпечення (http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=162533).

Згідно із Законом, на Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру покладаються такі функції: нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, яке здійснюється Національним антикорупційним бюро України; підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях та представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом і пов'язаних з корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Відповідно до Закону, її структуру та штатний розпис погоджено з директором Національного антикорупційного бюро України. Керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, якого, як і інших працівників цього органу, ще належить обрати конкурсній комісії, буде працювати в ранзі заступника Генерального прокурора. У нього буде перший заступник і заступник. Укомплектування Спеціалізованої антикорупційної прокуратури проходитиме на конкурсній основі відповідно до процедури, встановленої положеннями Закону України «Про прокуратуру».

Комісію з відбору антикорупційних прокурорів створено з представників Верховної Ради (сім) і Генеральної прокуратури (чотири). Генеральний

прокурор В. Шокін свою квоту в конкурсній комісії заповнив ще наприкінці серпня, а парламент – лише 17 вересня.

Утім, кандидатури членів конкурсної комісії (Ю. Севрук, Ю. Грищенко, Р. Балита та М. Садовий), висунуті Генеральним прокурором, викликали різку критику фахівців та громадськості. Члени парламентського Комітету з питань запобігання та протидії корупції запропонували В. Шокіну замінити ці кандидатури, «оскільки вони не мають бездоганної ділової репутації, високих професійних і моральних якостей, суспільного авторитету». Зокрема, члени комітету поінформували, що начальник головного слідчого управління Генпрокуратури Ю. Грищенко був колишнім безпосереднім керівником впійманого на гарячому та звинуваченого в хабарництві першого заступника голови слідчого управління Генпрокуратури В. Шапакіна, відомого як «діамантовий прокурор». 2013 р. Ю. Грищенко задекларував більш як 2 млн грн на власному рахунку та ще 600 тис. грн — на рахунках членів родини (<http://www.dw.com/uk/навколо-обрання-антикорупційного-прокурора-зчинився-скандал/a-18735473>).

Перший заступник В. Шокіна Ю. Севрук відомий своєю спробою зупинити розпочату Д. Сакварелідзе реформу та всеукраїнський конкурс з відбору нових прокурорів. Є претензії й до Р. Балити, який був першим заступником і виконувачем обов'язків прокурора Закарпатської області у 2014 р. Громадські активісти неодноразово виступали з публічними протестами щодо його бездіяльності.

Кілька десятків активістів громадських організацій – Центр протидії корупції, Реанімаційний пакет реформ (РПР), Автомайдан та ін. пікетували 23 вересня Генеральну прокуратуру з вимогами заміни делегованих від цієї установи членів конкурсної комісії з призначення антикорупційного прокурора.

Громадські активісти бачать вихід у заміні одіозних представників Генпрокуратури на знаних борців з корупцією. Вони запропонували кандидатури, що, на їхню думку, мають довіру експертів та суспільства. Як повідомила директор Центру протидії корупції Д. Каленюк, це Д. Кеслер – італійський прокурор, директор європейського офісу з боротьби з шахрайством, та О. Шалайський – головний редактор порталу «Наші гроші», який вже 20 років пише про системну корупцію і виявляє величезні корупційні схеми з розкрадання держбюджету.

За її словами, крім пікетів Генпрокуратури та широкого розголосу цього скандалу в пресі, громадські активісти покладають сподівання і на неопублічний тиск дипломатичними каналами, який, за її словами, чиниться на можновладців. «Це і ЄС, і посольство США і Міжнародний валютний фонд. Якщо нічого не станеться, то і Президент Порошенко, і депутати парламенту, що не підписали подання про відставку Генпрокурора Шокіна мають розділити з ним всю політичну відповідальність за дискредитацію цього важливого конкурсу і за міжнародний скандал», – заявила Д. Каленюк.

Тим часом Європейський Союз закликає українську владу забезпечити повну довіру суспільства до конкурсної комісії з відбору кандидатів на заняття адміністративних посад у спеціалізованій антикорупційній прокуратурі. Про це

сказано в повідомленні, розміщеному на офіційній сторінці представництва ЄС в Україні в соціальній мережі Facebook (http://espreso.tv/news/2015/09/21/yes_maye_zauvazhennya_schodo_konkursu_z_obrannya_antikorupciynogo_prokurora).

«Я хотів би закликати до того, що існує насущна потреба забезпечити довіру суспільства до членів конкурсної комісії, призначених і Верховною Радою, і Генпрокуратурою», – цитує прес-служба представництва слова посла ЄС в Україні Я. Томбінського. Він зазначив, що суспільні активісти висловили стурбованість щодо членів комісії, призначених Генпрокуратурою, і додав, що ефективне функціонування Національного бюро з боротьби з корупцією залежить від того, як швидко антикорупційна прокуратура почне свою роботу.

Зі свого боку Президент П. Порошенко заявив, що антикорупційного прокурора затвердять лише в листопаді, а в цілому антикорупційну прокуратуру сформує до кінця року.

На засіданні Національної ради реформ, яка обговорювала питання антикорупційної реформи, Президент П. Порошенко заявив, що законодавча база для боротьби з корупцією створена, на черзі – створення відповідної інфраструктури та формування антикорупційних кадрів (<http://www.president.gov.ua/news/antikorupciyna-reforma-vzhe-cogo-roku-maye-dati-pershi-rezul-35996>). – 2015. – 18.09).

«Ми повинні забезпечити швидкий та ефективний старт Національного антикорупційного бюро, якнайшвидше сформувати антикорупційну прокуратуру», – заявив Президент, висловивши впевненість, що це буде зроблено до кінця року, а антикорупційний прокурор буде затверджений уже в листопаді. «Детективи можуть готувати відповідні напрацювання, щоб вже цього року мати перші результати своєї роботи», – зазначив П. Порошенко. Президент відзначив важливість зроблених інституціональних кроків – створення Національного антикорупційного бюро та антикорупційної агенції, початок набору нових прокурорських кадрів.

Серед успішних антикорупційних кроків глава держави назвав роботу «Волонтерського десанту» в Міністерстві оборони, а також перехід на систему допорогових електронних закупівель, у яких лідерство так само тримають військове відомство та Міністерство інфраструктури.

«Закон про посилення прозорості у сфері відносин власності прискорює створення дієвої системи запобігання корупції. Він посилює фінансовий контроль за активами і доходами чиновників. Доступ до реєстрів власників рухомого та нерухомого майна відкриється на початку жовтня, і ми не допустимо перенесення цього терміну», – зазначив Президент.

Утім, зазначив глава держави, війну проти корупції ми почали, але відчутних перемог у ній «ми ще не отримали». «Сьогодні наше завдання – провести огляд сил, уточнити і деталізувати план нашого спільного генерального наступу, – закликав Президент членів Нацради реформ. – Викривати, звільняти і навіть затримувати, так само як порушувати кримінальні справи – цього вже недостатньо. Ці звіти приймати більше не будемо. Український народ справедливо вимагає суворого і невідворотного кримінального покарання за корупційні дії. Корупціонери мають опинитися за

гратами».

Глава держави відзначив у цьому контексті роль суддів, які самі часто-густо є корумпованими, і звернувся до народних депутатів із закликом разом із проектом змін, напрацьованим Конституційною Комісією, який направлений на аналіз до Венеціанської комісії, надіслати на оцінку пропозиції громадських організацій, що передбачають радикальне оновлення суддівського корпусу.

Зазначивши, що СБУ, Генеральна прокуратура нині затримують у десятки разів більше хабарників, ніж раніше, Президент наголосив: «Головне, щоб корупціонери в судовому порядку несли покарання відповідно до нашого законодавства. Ми маємо все зробити, щоб не допустити втрати віри у ефективну боротьбу з корупцією, забезпеченням відповідного результату».

Глава держави закликав Верховну Раду на найближчих пленарних засіданнях розглянути та ухвалити закон, який заборонить відпускати під заставу державних службовців, насамперед найвищого рангу, підозрюваних у корупції. «Одна-дві ночі в слідчому ізоляторі, потім – під заставу, потім – на волі... Це – не той крок, який має бачити Україна», – заявив Президент.

Президент наголосив на тому, що антикорупційна реформа не має зводитися лише до того, щоб посадити хабарників. Вона також передбачає запобігання корупційним правопорушенням, усунення можливостей і підстав брати хабарі. «Це ще й інформування та виховання, тобто зміна парадигми у громадян та бізнесу на таку, коли корупція є небезпечною та етично неприйнятною. Толерантність до корупції в суспільстві має бути реально нульова», – заявив П. Порошенко.

Президент зазначив, що результати антикорупційної реформи мають відчуті і українці, і наші закордонні партнери, і, як результат, інвестори, які почнуть активно вкладати гроші в українську економіку, що сприятиме подальшому економічному зростанню.

Президент окремо зупинився на законі про бюджетне фінансування політичних партій, наголосивши, що, якщо Верховна Рада ухвалить відповідний закон, він підпише його без зволікань. «Для країни дешевше утримувати партії бюджетним коштом, ніж нести колосальні збитки від політичної корупції, спричиненої матеріальною залежністю партійних проектів від олігархічних структур», – заявив П. Порошенко.

Національна рада реформ затвердила план проведення 16 листопада в Києві міжнародної антикорупційної конференції. Серед основних її завдань – залучення найкращого світового досвіду, звіт за проведену антикорупційну роботу та постановка цілей на наступний період.

Генеральний прокурор В. Шокін пообіцяв, що засідання конкурсної комісії з обрання антикорупційного прокурора транслюватимуться в Інтернеті. «Я хочу вас запевнити, що конкурс на спецпрокурора проведуть прозоро. Всі засідання проводитимуть в режимі онлайн, і всіх вимог про те, щоб суспільство чуло, бачило і розуміло, що відбувається на цьому конкурсі, дотримують», – наголосив

Генпрокурор
(http://ukr.lb.ua/news/2015/09/21/316512_shokin_obitsyaie_obrannya.html).

Утім, на думку голови правління Центру протидії корупції, експерта антикорупційної групи Реанімаційного пакета реформ В. Шабуніна, обрання антикорупційного прокурора буде, по суті, фіктивним, оскільки більшість членів конкурсної комісії залежить від Адміністрації Президента України. Про це експерт пише у своєму блозі (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/shabunin/55ffa350d8e29/>).

За його словами, комісія з відбору антикорупційних прокурорів представлена, з одного боку, – професійною спільнотою, але з іншого – без політичного балансу: наразі у Президента є всі інструменти здійснювати прямий вплив на більшість у конкурсній комісії, яка ухвалюватиме остаточні рішення: сім («четвірка Шокіна» + «трійка БПП») із 11 членів при голосуванні простою більшістю. Крім того, на думку експерта, четвірка членів комісії, запропонована Генпрокурором В. Шокіним, абсолютно не відповідає своїм посадам.

«Попри всі спроби європейських та американських партнерів мовою дипломатів пояснити і Президентові, і Шокіну власний шок від прокурорської четвірки, змінити її склад поки що не вдалося. Важливо, що початок роботи комісії не забирає у Шокіна можливості замінити свою одіозну четвірку, наприклад, на тих кандидатів, хто набрав найбільше голосів у парламенті, проте, не потрапив до шорт-листу із 7 осіб.

А це означає одне: у чинному політичному розкладі комісії конкурс можна вважати призначенням заздалегідь визначеного на Банковій кандидата (не обов'язково – поганого), якого авторитетні та поважні члени комісії своєю репутацією та прозорими умовами процесу легітимізують в очах суспільства та міжнародників», – наголошує В. Шабунін.

Водночас, на думку експерта, політичний дисбаланс, що утворився в комісії, можна частково компенсувати. Для цього варто передбачити певні запобіжники і закликати комісію ухвалити їх застосування спільним рішенням.

1. Комісія має самостійно визначитися з порядком проведення конкурсу та способом голосування – відповідно до закону та для збереження умов чесних, а не запропонованих у ГПУ, правил гри.

Запропоновані для запуску роботи комісії документи мають підлягати вдумливому аналізу та критичній оцінці всіх членів комісії. Крім того, вони мають бути вчасно продубльовані англійською, оскільки до складу комісії входить американський прокурор М. Батлер.

2. На етапі обрання керівника та секретаря, затвердження порядку проведення конкурсу, комісія може закласти фундамент чесного та прозорого конкурсу, який у деталях не визначений у законі. Його основа, це:

– принцип прийняття рішень щодо ключових/спірних питань: замінити просту більшість (тобто шість голосів) на голосування «за» дев'ятьма членами комісії;

– етапи конкурсу, у тому числі, тестування (General Skills, спец. проф. тести) всіх кандидатів (хто, якою методикою), перевірка декларацій та проходження поліграфу трійкою претендентів, серед яких Генпрокурор обиратиме переможця;

– принцип формування трійки кандидатів – за результатами тестування чи рейтингового голосування, чи сукупності цих факторів;

– гарантії публічності засідань конкурсної комісії, рівного та своєчасного доступу до всіх документів, поданих усіма претендентами на участь у конкурсі.

3. Комісія має врівноважити закріплену в Законі «Про прокуратуру» вимогу до кандидатів про п'ятирічний досвід роботи в прокуратурі, додатковими критеріями доброчесності:

– бездоганною професійною репутацією, а саме: неучасть у корупційних чи незаконних схемах, у переслідуванні активістів під час Майдану; відсутність будь-яких бізнес, родинних чи інших зв'язків з минулою владою чи сьогоденнішніми ФПГ;

– результативність на посаді. Тобто мало просто просидіти п'ять років у прокуратурі, потрібно там щось зробити;

– відповідність рівня життя офіційним доходам, кандидата й родини. Навіть якщо формально закон не порушено, але кандидат не може внятно пояснити звідки статки – на виліт.

4. Комісія має дійти згоди провести конкурс спочатку лише на посаду керівника Антикорупційної прокуратури, а не на всі адміністративні посади в спецпрокуратурі (перший заступник та заступник, керівник структурного підрозділу та його заступник).

Цим комісія забезпечить новообраному керівнику спецпрокуратури можливість самостійного формування власної команди прокурорів із числа тих, хто пізніше пройде конкурсний відбір.

Відповідно до закону, на кожну з п'яти адміністративних посад комісія має затвердити по три кандидатури, після чого з них Генпрокурор вибирає керівника спец. прокуратури, і вже новообраний керівник обирає переможців на решту посад, запропонованих комісією.

У разі оголошення конкурсу одразу на всі п'ять посад, комісія ризикує затягти процес вибору антикорупційного прокурора на невизначений строк і поставити себе в ситуацію, коли рішення про переможця доведеться приймати не тільки під шаленим політичним, а й публічним тиском.

5. Комісія має закріпити власне право організації чергування з метою присутності на тестуваннях та інших видах перевірки кандидатів.

Усе, що буде робитися руками співробітників ГПУ, має контролюватися з боку членів конкурсної комісії – від своєчасного оприлюднення оголошення на сайті за 24 години, як того вимагає закон, до перевірки тестових питань.

Перелічене вище має бути чітко й однозначно відображено в Порядку проведення конкурсу. Фактично, з його положень можна буде спрогнозувати подальший перебіг конкурсу та потенційне коло кандидатів, а після подачі кандидатами документів – виявити фаворитів тієї політичної сили, що має найбільше важелів впливу на членів конкурсної комісії та, власне, Генерального прокурора, який робить остаточний вибір з-поміж трьох кандидатів на посаду антикорупційного прокурора.

Екс-суддя Конституційного Суду В. Шишкін, який нині включений до складу комісії з проведення конкурсу на адміністративні посади в

спеціалізованій Антикоруупційній прокуратурі за квотою фракції «Батьківщина», має свою точку зору на антикорупційну прокуратуру, яку він виклав у бесіді з кореспондентом видання «Главком» (<http://glavcom.ua/articles/33398.html>). В. Шишкін бачить її поза межами існуючої системи прокуратури України і вважає доцільним використати досвід, який має місце, наприклад, у США. «Якщо застосовується термін “спеціальний”, “спеціалізований” щодо якогось органу, то він, як правило, не може бути в складі якоїсь структури. Він повинен бути поза системою. Тоді цей орган дійсно незалежний і вільний від впливів», – переконаний екс-суддя КС.

В. Шишкін наводить приклад спеціальних слідчих комісій парламенту, існування яких передбачено в Конституції 1996 р., а закону про них досі немає. На думку фахівця, це пов'язано з тим, що ніяк не можуть визначитися зі статусом прокурора при спеціальній слідчій комісії у Верховній Раді. Як пояснює В. Шишкін, у цій конкретній ситуації прокурор – це не посада, це процесуальний статус. «Наприклад, якщо утворюється спеціальна слідча комісія ВР, і при ній призначається прокурор, то оцей прокурор – не посада в розумінні, де отримують гроші, це процесуальний статус. Таким прокурором може бути призначений адвокат, журналіст із юридичною освітою.

Десь отакою ж я бачив і цю Антикоруупційну прокуратуру. Тоді б на неї не було б впливу ні Генерального прокурора, ні Президента. Такий прокурор, як правило, підзвітний лише парламенту. Парламент його призначає і звільняє. Звідси і незалежність. Бо його може контролювати як парламентська більшість, так і опозиція різних мастей», – переконаний екс-суддя.

Щодо Антикоруупційної прокуратури він пропонує розбиратися поетапно і нагадує, що в лютому цього року парламентом були внесені зміни до закону про прокуратуру. Змінювалася ст. 7 цього закону. Там ідеться про те, що систему прокуратури України становлять: Генеральна прокуратура, регіональні прокуратури, місцеві прокуратури, військові прокуратури і окремо стоїть п'ятим пунктом – спеціалізована Антикоруупційна прокуратура. Тобто, як видно з тексту ст. 7, Антикоруупційна прокуратура не є складовою Генпрокуратури, вона окрема. Проте потім парламентом знову були внесені зміни до закону. У липні з'явилася ст. 8 у новій редакції, де вже написано, що спеціалізована Антикоруупційна прокуратура утворюється в складі Генеральної прокуратури, як самостійний підрозділ. «Таким чином, мало того, що Генпрокурор призначає спеціалізованого антикорупційного прокурора, останній ще й підкоряється Генпрокурору. І, мабуть, підкоряється і його першому заступнику, оскільки він – просто заступник Генпрокурора – спеціальний Антикоруупційний прокурор. Це негатив», – констатує В. Шишкін.

Тепер, за словами експерта, актуалізується питання про критерії, за якими комісія має обирати прокурора. «Адже, якщо б залишався незмінним закон, який був прийнятий у лютому, ми б оголошували максимально широкий конкурс. Ми б тоді говорили про вимоги до тих юристів, які хочуть піти на таку роботу. А це стандартні умови: вища освіта, громадянство, мова і плюс два роки будь-якого юридичного стажу: помічник адвоката, помічник народного депутата, помічник судді, юрисконсульт, прокурорські працівники і так далі.

Але якщо ми говоримо про складову Генеральної прокуратури, то тут вже діють вимоги, написані в законі для тих, хто хоче працювати в Генеральній прокуратурі. А там може працювати лише той, хто має п'ять років прокурорського стажу. Отже, мусите вибрати людину із системи».

З огляду на це, як повідомив В. Шишкін, члени конкурсної комісії доручили голові комісії звернутися до керівництва Верховної Ради з приводу внесення змін до Закону про прокуратуру. «Я звернувся до керівництва фракції “Батьківщини”, яка мене висувала в комісію. Віталій Шабунін звернувся до фракції, яка його висувала, – до “Самопоміч”. Будемо вимагати, щоб і інші члени так вчинили. Щоб повернути те, що було прийнято в лютому».

Крім того, В. Шишкін вважає, що, незважаючи на активне продукування різних структур і початок роботи деяких з них, боротьби з корупцією за півтора роки існування нової післямайданівської влади і уряду не видно. Хоча функція боротьби з корупцією притаманна й вже існуючим структурам – Генпрокуратурі, СБУ, МВС.

«Складається враження, що це якась вистава: створюються численні структури для боротьби з корупцією, хоча цим прокуратура має займатися і так. При чому, кожна структура діє “при комусь”: у Кабміна – агентство, у Президента – бюро і Нацрада... Я це називаю імітацією кипучої діяльності», – резюмує екс-суддя.

Обрання антикорупційного прокурора затягується свідомо, щоб у підсумку було обрано підконтрольну ГПУ людину, вважає голова фракції «Самопоміч» О. Березюк (<http://samopomich.ua/uk-obrannya-antykoruptsiynoho-prokurora-zatyahujetsya-svidomo-schob-u-pidsumku-bulo-obrano-pidkontrolnu-hpu-lyudynu-berezyuk/>).

«Процес затягування справи відбувається свідомо, щоб в якийсь момент, на цьому етапі щось сталося. Тому що антикорупційний прокурор головний в цій ланці. Він буде готувати вирoki обвинувачення по мільярдним справам», – заявив він.

Нардеп наголосив, що Генеральна прокуратура завжди мала свою антикорупційну ділянку, але щось вона була не успішною. Тому потрібно, щоб новим антикорупційним прокурором було обрано нікому не підконтрольну людину. «У парламенті була довга дискусія щодо кандидатур людей, які будуть обирати цього антикорупційного прокурора. Насправді, ми не задоволені підсумковим вибором. Хоча там є люди, яких ми пропонували, і яким ми довіряємо. Сподіваюсь, що сила тих кількох людей, які в меншості, буде здатною не допустити, щоб антикорупційний прокурор був підконтрольний ГПУ», – зауважив депутат.

Багато хто зі старої системи не хоче, щоб Антикорупційне бюро запрацювало. Зокрема це стосується Генеральної прокуратури, яка втратить монопольне право розслідувати кримінальні провадження відносно своїх працівників, заявив під час прямого ефіру програми «Шустер Live» директор Національного антикорупційного бюро України А. Ситник (<http://www.nabu.gov.ua/novyny/sytnyk-stara-systema-ne-hoche-shchob-antykorupciyne-byuro-zaprasyovalo>).

«Ми зробили все для того, щоб розпочати розслідування 1 жовтня. Детективи готові. Єдина перепона – відсутність антикорупційного прокурора», – заявив А. Ситник, підкресливши, що Генеральна прокуратура та Верховна Рада ще два місяці тому могли сформувати комісію для його обрання.

«Прикро те, що була така можливість. З 15 липня набрав чинності закон про прокуратуру, і можна було сформувати цю комісію – делегувати представників Генеральної прокуратури, Верховної Ради, за два місяці провести цей конкурс і дати можливість почати розслідування», – вважає А. Ситник.

Директор НАБУ висловив сподівання, що конкурсна комісія виконає завдання та обере антикорупційного прокурора, легітимність якого не буде оскаржуватись ні громадянським суспільством, ні західними партнерами, адже від цього також залежить лібералізація візового режиму з ЄС.

«До кінця року штат антикорупційного бюро буде сформований повністю, а його запуск є життєво важливим для України, – дав нову обіцянку директор НАБ. – Якщо антикорупційне бюро не запрацює, якщо ми нічого не зробимо з корупцією, то буквально через рік-півтора України не буде... Якщо провалимо початок розслідування в Національному антикорупційному бюро України, провалимо весь процес реформ по боротьбі з корупцією в державі».

Своєю чергою голова правління Центру протидії корупції та експерт антикорупційної групи Реанімаційного пакета реформ В. Шабунін спрогнозував, що антикорупційне бюро запрацює у форматі слідства не раніше за грудень цього року. «Ми покладаємо великі надії на цю організацію, тому що гальмувалося її створення кілька років. Повноцінна робота в бюро команди слідчих дасть можливість розслідувати справи зі зловживаннями з боку чиновників. Ми переконані, що ці органи мають створити прецеденти покарання високопосадовців, котрі використовують бізнес, не завжди власний, формально з ними пов'язаний, для особистого збагачення шляхом розкрадання державних ресурсів: чи то землі, чи то надр, чи то прямо бюджетних коштів».

Тим часом Євросоюз очікує посилення боротьби з корупцією в Україні. Як заявив на засіданні Комітету асоціації ЄС – Україна в Брюсселі глава групи підтримки України при Єврокомісії П. Балаш, незважаючи на позитивні наміри українського уряду, процес реформ відбувається в складних умовах, а корупція, як і раніше, поширена (<http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/09/17/7038376/>).

За словами П. Балаша, ЄС розраховує на активізацію дій за трьома пунктами: по-перше, найближчим часом має розпочати роботу антикорупційне бюро; по-друге, необхідно налагодити діяльність агентства з запобігання корупції, глава якого поки що не визначений; по-третє, має бути призначений спеціальний антикорупційний прокурор.

В Україні є прогрес із впровадження важливих антикорупційних реформ. Але ЄС хоче конкретних результатів і застерігає від гайнування часу, заявила в Києві єврокомісар В. Юрова (<http://www.dw.com/uk/боротьба-з-корупцією-в-україні-єс-хоче-бачити-конкретні-результати/a-18742480>).

За підсумками свого дводенного візиту в Україну єврокомісар з питань юстиції, прав споживачів та гендерної рівності В. Юрова позитивно оцінила впровадження реформ у державі. На прес-конференції у представництві Євросоюзу в Україні вона повідомила, що мала зустрічі з Президентом та Прем'єром, представниками Генпрокуратури та Міністерства юстиції. Під час візиту вона знайомилася з тим, як впроваджується реформа правової системи та ведеться боротьба з корупцією. Проте свою першу зустріч одразу по прибутті до Києва В. Юрова провела з представниками неурядових організацій.

За оцінкою єврокомісара, в Україні розуміють важливість реформ судочинства та прокуратури, а також посилення боротьби з корупцією, як таких, що є умовою економічних зв'язків та припливу іноземних інвестицій. Водночас В. Юрова зауважила, що вважає недостатнім самого лише ухвалення реформаторського законодавства. Вона б хотіла бачити реальні результати імплементації цих законів та реформ. «Це моє загальне занепокоєння, не лише щодо українського законодавства. У мене таке ж занепокоєння викликає і європейське законодавство, бо інколи тут також ухвалюється якийсь закон і на цьому все зупиняється. Для впровадження законів в Україні потрібен час, але потрібен і певний тиск громадянського суспільства й преси для його впровадження», – зазначила В. Юрова.

Надзвичайно важливими єврокомісар назвала реформи судочинства, прокуратури та антикорупційної боротьби ще й для лібералізації візового режиму між Україною та країнами ЄС, а також для надання фінансової підтримки з боку Євросоюзу. Вона наголосила, що поки що Брюссель не надто вражений здобутками офіційного Києва. «У цьому сенсі, я можу лише повторити слова президента Єврокомісії Жана Клода Юнкера під час його нещодавньої зустрічі з Президентом Петром Порошенком в Брюсселі. Юнкер сказав, що Україна рухається в правильному напрямку, але ще залишається багато роботи, і нам потрібні відчутні результати», – зазначила В. Юрова. Вона заявила, що «в Україні не буде другого шансу, щоб поліпшити роботу в цих сферах».

У зв'язку з цим варто нагадати, що однією з умов скасування шенгенських віз є виконання рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO). Це – один з органів Ради Європи. Звіт щодо України ця інституція оприлюднила ще в липні. У документі йдеться, що Київ повністю виконав 20 із 25 рекомендацій. Іще чотири виконані частково, а одна не реалізована взагалі (<http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/08/21/7037300/>).

GRECO привітала ухвалення Україною Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 роки, яка стала основою для різних реформ. Також у звіті відзначено значний прогрес у криміналізації корупційних дій. Ідеться, зокрема, про відповідальність юридичних осіб, визначення правил конфіскації та арешту й процедури держзакупівель.

Водночас експерти групи наголосили, що непогані успіхи в зміні законодавства ще треба закріпити на практиці. Бо закон без виконання нічого не важить.

Крім того, у документі наголошується, що громадянське суспільство має бути гідно представлене в Національному агентстві із запобігання корупції. Адже, на думку експертів, корупція в Україні впливає на суспільство загалом, тому не може розглядатись як ізольована проблема.

В. Юрова у відповідь на запитання журналістів про скандал навколо призначення Генпрокурором В. Шокіним неоднозначних персон до складу комісії з виборів керівництва антикорупційної прокуратури повідомила, що ця проблема «дуже інтенсивно» обговорювалася під час всіх її зустрічей.

«Така комісія має мати найвищий з усіх можливих рівнів довіри та поваги. І не лише серед представників влади, а й у широкої громадськості. Бо ця комісія обиратиме орган, який відіграватиме вирішальну роль в боротьбі з корупцією. Люди, яких обере комісія, мають бути мужніми і чистими, так само, як і ті люди, які їх обиратимуть», – заявила єврокомісар.

В. Юрова вважає, що, попри всі проблеми та спротив, побороти корупцію можливо. Як приклад вона навела свою країну – Чехію. Завдяки тискові громадянського суспільства та преси вдалося значно покращити ситуацію, поділилася досвідом єврокомісар. «Величезна роль тут належить пресі, яка має продемонструвати нульову толерантність до корупції. Необхідна широка інформаційна кампанія, щоби в громадськості було розуміння того, що корупція – це ненормально, щоб люди перестали платити за ті послуги, які вже оплачені з державного бюджету», – сказала єврокомісар.

В. Юрова висловила сподівання, що боротьба з корупцією в Україні не залишиться тільки на словах. До цього оптимізму її спонукає та «величезна енергія», яку вона відчула під час зустрічей із представниками українського громадянського суспільства.

Отже, як бачимо, перелік відомств і посад, які створено останнім часом задля боротьби з корупцією в Україні, поки що не дає конкретної відповіді на питання, хто ж конкретно керує цією боротьбою та хто відповідальний за кінцевий результат.

Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) провів круглий стіл на тему: «Боротьба з корупцією: нові органи в старій системі» (<http://icps.com.ua/bez-realnoyi-reformy-sudiv-i-prokuratury-prohres-u-borotbi-z-koruptsiyu-bude-nemozhlyvym/>). Дискутуючи, експерти дійшли висновків, що:

- громадяни на місцях не вірять в ефективність нових антикорупційних органів, оскільки всі справи блокуються на рівні судів і прокуратури. Без реальної реформи судів і прокуратури прогрес буде неможливим;

- тема боротьби з корупцією може використовуватися у політичних цілях напередодні місцевих виборів;

- суспільство потребує кількох конкретних історій успіху в питанні боротьби з корупцією, які б подолали скепсис і відіграли символічну роль у відновленні довіри до судових і правоохоронних органів;

- більшість новостворених органів займатиметься боротьбою з корупцією, тоді як не меншу увагу слід приділити її запобіганню. Малоімовірно, що Національне агентство з питань запобігання корупції з його п'ятьма членами зможе охопити весь спектр поставлених завдань. Це призводитиме до

вибірковості в роботі нового органу та збільшуватиме можливість політичного тиску на нього;

• будь-які кроки влади по боротьбі з корупцією мають бути забезпечені відповідним інформаційним супроводом з тим, щоб формувати об'єктивне уявлення суспільства про ситуацію в цій сфері.

Партійна позиція

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Співпраця ВО «Свобода» і «Правого сектору»: реальні перспективи й прогнози експертів

Трагічні події під будівлею Верховної Ради України 31 серпня і як наслідок арешт одразу декількох «свободівців», яких нині звинувачують в участі в масових заворушеннях, стали поштовхом до актуалізації питання об'єднання зусиль двох провідних політичних сил України національно-патріотичного спрямування – ВО «Свободи» й «Правого сектору».

Рядом ЗМІ – вітчизняних і російських – з посиланням на сторінку у Facebook депутата Київради від ВО «Свобода» О. Аронця та заяву лідера «Свободи» О. Тягнибока, зроблену ним цього дня на з'їзді партії, була поширена інформація про те, що ВО «Свобода» й «Правий сектор» об'єднуються. В інтернет-ЗМІ з'явилися заголовки «“Свобода” і “Правий сектор” об'єднуються на місцевих виборах» («Єдність-інформ», 14.09.2015 р.), «“Свобода” може висунути від партії членів “Правого сектору” на виборах» («Українська правда», 14.09.2015 р.), «“Правий сектор” і “Свобода” можуть піти на місцеві вибори разом» (iPress, 14.09.2015 р.), «“Свобода” і “Правий сектор” йдуть на вибори разом» («Від і До», 14.09.2015 р.) тощо.

Однак наразі, крім загальних заяв і декларацій, про жодну конкретику не йдеться. Більше того, повідомлення стосовно можливого об'єднання, які з'являються, мають доволі суперечливий характер.

Так, наприклад, уже 16 вересня інтернет-видання Galnet поінформувало, що в інформцентрі національно-визвольного руху «Правий сектор» спростували інформацію про об'єднання з ВО «Свобода». «До сьогодні не було жодних переговорів про те, що НВР “Правий сектор” йтиме на вибори разом із ВО “Свобода”, тим більше про об'єднання в одну партію, як про це написали деякі ЗМІ», – ідеться в заяві.

«Журналісти висмоктали “сенсацію” з пальця. При цьому вони спиралися у своїх припущеннях на два факти: заяву Д. Яроша про необхідність єднання усіх націоналістичних сил перед лицем репресій з боку режиму внутрішньої окупації, а також на висловлену провідником НВР ПС готовність взяти на поруки “свободівця” Ю. Сиротюка. Щодо заяви, то її слід розуміти саме так, як вона звучить. У ній немає жодного слова про практичні кроки щодо об'єднання, тим більше про спільну участь у виборах», – обурюються в ПС.

В інформцентрі ПС нагадують, що «Правий сектор» неодноразово заявляв про те, що не планує брати участі в місцевих виборах, «Свобода» вже навіть затвердила списки кандидатів. «Тому наразі мову про спільну участь у виборчих перегонах можна вести лише суто теоретично і у віддаленій перспективі», – стверджують у інформцентрі ПС (<http://galnet.org/newsticker/321741-pravyj-sektor-sprostuvav-chutky-pro-objednannya-zi-svobodoyu>. – 2015. – 16.09).

Разом з тим за кілька днів після цієї заяви, 19 вересня, лідер ПС Д. Ярош написав на своїй сторінці у Facebook про зустріч з лідером ВО «Свобода» О. Тягнибоком та обговорення «дорожньої карти» об'єднання політсил. «Щойно зустрівся з лідером ВО “Свобода” О. Тягнибоком. “Дорожня карта” щодо єднання націоналістичного руху і спільної протидії антиукраїнським силам на зовнішньому і внутрішньому фронтах попередньо обговорена. Консультації тривають...» – написав він.

Більш докладно описав можливе об'єднання лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок. Як заявив лідер «свободівців», «ВО “Свобода” та ПС неодноразово разом проводили акції. Наприклад, марш на день народження С. Бандери або наукові конференції. Оскільки нині загострилася ситуація з посиленням політичних репресій проти націоналістів, ще більше стало порушуватися питання об'єднання націоналістичного руху».

О. Тягнибок наголосив: «Ми вдячні “Правому сектору” за те, що після провокацій 31 серпня і арештів “свободівців” вони нас підтримали. Зокрема, й за те, що Д. Ярош, як народний депутат, взяв на поруки Ю. Сиротюка. Саме в той час ми проводили наш з'їзд, де серед інших піднімали тему наших взаємин з іншими націоналістичними організаціями. Мені, як голові партії, з'їзд доручив зустрітися з Д. Ярошем і обговорити посилення нашої співпраці. Вирішили, якщо “Правий сектор” матиме бажання делегувати своїх окремих членів, ми охоче зможемо взяти їх у свої списки в різних регіонах. Це було одностайне рішення. Потім я був з робочою поїздкою в Дніпропетровській області. У той час Д. Ярош там лікувався. У нас вийшла хороша, конструктивна і дружня розмова. Домовилися про те, що ми створимо робочу групу, яка буде напрацьовувати подальшу “дорожню карту” об'єднання націоналістичного руху в Україні. Думаю, на початку жовтня ми зможемо сказати щось більш конкретне», – зазначив О. Тягнибок.

Лідер ВО «Свобода» розповів, що «Правий сектор» залишається на своїй позиції не брати участі в місцевих виборах і своїх людей нікуди не делегувати. «Д. Ярош сказав, що у них є інші завдання. Ми поважаємо їхнє бажання. Але розуміємо, що той фундамент, який набере “Свобода” на місцевих виборах, буде основою нашого спільного походу на парламентські вибори. А зараз в наших списках йтимуть представники інших націоналістичних організацій. Це Конгрес українських націоналістів і Організація українських націоналістів», – зазначив О. Тягнибок.

Один з небагатьох нинішніх «свободівців», які потрапили до Верховної Ради, А. Ілленко говорить, що наразі відбувається процес «поглиблення і зближення» політсил, але про об'єднання поки що не йдеться. Заперечують

плани про повне злиття партій і в «Правому секторі».

При цьому в «ПС» перерахували декілька причин, з яких вони відмовилися від особистої участі у виборах, навіть через списки інших політичних партій, зокрема і ВО «Свобода».

За словами представників «Правого сектору», «основна причина – гроші, немає необхідних ресурсів для того, щоб боротися з “гречкосіями”, також очевидно, що ці вибори сфальсифікують. Але ось на дострокові парламентські, якщо вони все ж будуть, ми, найімовірніше, підемо, бо всеукраїнську кампанію нам вести буде легше, ніж місцеву».

Сам Д. Ярош чітко визнає, що в «Правого сектору» поки існує безліч проблем у всьому партійному будівництві. І тому гіпотетично союз зі «Свободою», у якої навіть незважаючи на всі проблеми є розвинута партійна структура, організаційну нерозвинутість ПС міг би істотно закрити, оскільки ПС поки що є, скоріше, військово-політичним проектом, ніж реальною політичною партією.

Разом з тим напередодні місцевих виборів об'єднавча риторика вигідна «Свободі». За даними опитування **Фонду демократичних ініціатив**, презентованими в середині серпня, за рейтингом підтримки ПС випереджає «Свободу», але його неучасть саме в місцевих виборах і демонстрація нібито повної єдності зі «Свободою» дає змогу останній скористатися з голосів безпосередньо на електоральному полі «Правого сектору».

Варто зазначити, що, хоча електорат цих партій схожий, у рядах сучасних «революційних романтиків» із ПС більш ніж вистачає скепсису саме з приводу походу у вищу владу власне «Правого сектору» чи участі гіпотетичного об'єднання в нових політичних скандалах з ініціативи «свободівців». Водночас у самій «Свободі» «Правий сектор» вважають «несправжніми» націоналістами. Отже, взаємна недовіра може стати на заваді безперешкодному об'єднанню зусиль і виробленню спільного вектора політичних дій.

Що стосується експертної думки, то **політолог В. Фесенко** вважає, що лідер «Правого сектору» Д. Ярош на сьогодні просто не готовий до виборів і не хоче брати на себе відповідальність за безліч випадкових людей, які змогли б скористатися брендом «Правий сектор». В. Фесенко наголосив: «Д. Ярош цю проблему перекинув на “Свободу”, але це ніяк не означає, що буде якийсь об'єднання. На вибори йде саме ВО “Свобода”, рейтинг якої менше, ніж у того ж ПС – і не факт, що буде мати місце перетікання голосів. Так, чітко звучать заклики до єдності, але вона може бути в різних формах».

Революційний бренд “Правий сектор” сильно розкручений, і я сумніваюся, що, навіть якщо раптом цього захоче сам Д. Ярош, багато прихильників ПС захочуть від нього відмовлятися. Може бути деякий політичний союз, але від брендів поки ніхто не готовий відмовитися».

Більш оптимістичну думку щодо питання об'єднання двох політсил висловив **політолог В. Цибулько**. «Об'єднання ПС зі “Свободою” дасть змогу більшій кількості націоналістів отримати представництва в органах місцевого самоврядування, – вважає В. Цибулько. – Націоналістичне поле розривають ПС і “Свобода”. Вони ділять один політичний сектор. Це заважає націоналістам, як

загальнонаціональному фактору, пройти на місця до місцевих рад. Триває гучний процес проти “свободівців” і Тягнибока. Ярош у липні заявив, що ПС не братиме участі у виборах 25 жовтня. Але програти чи оминати виборчу кампанію є великою розкішшю для обох партій. Тому ПС делегує своїх людей до лав “Свободи”. Ця ініціатива дає змогу об’єднати списки, не об’єднуючи партії».

На думку експерта, об’єднання націоналістичних сил виправдане й повинно швидко впроваджуватися. «Політична партія Тягнибока найбільш структурована. Інші праві сили, такі як КУН (Конгрес українських націоналістів), Рух, ослаблені та інерційні. Виборці вже звикли, що вони є. Але з ними не рахуються. Тому злиття “Правого сектору” зі “Свободою” виправдане», – зазначив В. Цибулько.

Політолог також наголосив, що “Свобода” й “Правий сектор” мають відмінність. Але О. Тягнибок змінюватиме ідеологічне забарвлення своєї політичної сили. «Ці дві партії мають досить суттєву світоглядну розбіжність. “Свобода” – це етнонаціоналізм. “Правий сектор” – це громадянський націоналізм, де етнічна основа не є ключовою. Тут є ставка на виключно національний державний патріотизм. Їхнє співіснування можливе. Більше того, “Свобода” рухатиметься в бік загальногромадського націоналізму», – прогнозує В. Цибулько.

За словами **директора Центру «Третій сектор» А. Золотарьова**, у випадку з об’єднанням ВО «Свобода» з «Правим сектором» ідеться про короткострокову перспективу. «Якщо цей експеримент виявиться невдалим, то не думаю, що він буде продовжений, – говорить експерт. – На відміну від ПС, ВО «Свобода» має досить розгалужену партійну систему. Тоді як організацію Д. Яроша, скоріше, можна назвати військово-політичною, але ніяк не партійною. Не виключено, що ми станемо свідками конфлікту інтересів між партійцями ВО «Свободи» та активістами “Правого сектору”. З урахуванням того, що на горизонті з’явилися парламентські вибори, альянс націоналістів ризикує бути недовговічним».

Крім того, на думку політолога, на заваді для довговічності союзу може стати низька політична культура представників «Свободи» й «Правого сектору». «Упевнений, що на перший план вийде не ідеологія, а особисті амбіції та інтереси – саме це і може перешкодити союзу “Свободи” і “Правого сектору”. В Україні часто трапляється, що політики з тотожними поглядами не можуть знайти спільної мови. Не будемо забувати і про те, що середовище в націоналістичних організаціях досить конфліктне, а представників обох сил складно назвати зразками толерантності. У цілому, це дуже крихкий союз», – резюмував А. Золотарьов.

Власну позицію висловив і **політолог В. Яблонський**. На його думку, злиття як такого немає. Може бути поглинання однієї партії іншою або поява якоїсь третьої сили з новою назвою, наразі механізму злиття двох партій як такого немає. Як підкреслює В. Яблонський, після 31 серпня ВО «Свобода» важливо змінити трохи політичне забарвлення, додавши свої партійні організації до ПС, у якого його фактично немає.

Про своє бачення перспектив альянсу «Правого сектору» і ВО «Свобода» розповів і політтехнолог **О. Кочетков**.

Головна перешкода для цього злиття, на думку О. Кочеткова, – амбіції ряду політичних діячів від «Свободи», які вже побували в парламенті і вважають себе загальнонаціональними лідерами. Утім, перспективним, на його думку, може виявитися спільний похід на вибори. У партії «Правий сектор» проблеми з організаційними структурами на місцях, у «Свободи» в цьому сенсі трохи краще. З іншого боку, у «Свободи» нині, після подій під ВР, імідж серйозно зіпсований. Тому таке об'єднання абсолютно закономірне. Той рідкісний випадок, коли «весілля за обопільною згодою».

О. Кочетков вважає, що віртуальні шанси в об'єднаних ВО «Свобода» та «Правого сектору» на виборах полягають лише в тому, щоб в окремих випадках поборотися за прохідне місце. Роль кожної сили в гіпотетичному об'єднанні визначатиметься саме вихідними базовими позиціями.

Однак, як підкреслює політолог, узагалі всі учасники політичного процесу в Україні не розглядають місцеві вибори всерйоз. Усі партії розглядають місцевий виборчий процес виключно як розминку перед можливими парламентськими виборами. Тому цілком імовірно, що ВО «Свобода» та ПС будуть разом позиціонуватися, але навряд чи перейдуть до формального об'єднання чи злиття.

Утім, є ще один аспект діалогу ПС і ВО «Свобода» щодо координації зусиль, крім виборчого. Ідеться про непевність політичного існування обох партій. Обидві партії наразі відчувають тиск з боку нинішньої влади, результатом якого, у гіршому для них випадку, може стати повна маргіналізація й кримінальні переслідування. Причому, судячи з риторики як «свободівців», так і ПС («влада увімкнула жернова боротьби з націоналістами на повну», «ліквідація режиму внутрішньої окупації», «політичні репресії», «антиукраїнська наволоч проводить системну реставрацію дореволюційних порядків» тощо), цей тиск вони ув'язують з «угодницькою» позицією влади та представленої у владі частини політичної еліти стосовно Росії, для якої націоналістичний український рух є на сьогодні відчутною перешкодою для реалізації імперських планів на теренах України.

У таких умовах одним з варіантів подальших дій для обох партій може стати доповнення наявних в кожній з них інструментів і практики можливостями іншої. ВО «Свобода», яка намагалася протягом останніх років діяти винятково в легальному полі, використовувати парламентські форми боротьби і відмежуватися від іміджу праворадикалів, після кривавої сутички 31 серпня під будівлею парламенту і звинувачень у політичній відповідальності за жертви змушена думати про можливий союз із «Правим сектором» і розглядати можливість координації легальних і напівлегальних методів боротьби. З огляду на це розробку «дорожньої карти» щодо єднання націоналістичного руху і спільної протидії антиукраїнським силам на зовнішньому і внутрішньому фронтах, про яку повідомив лідер «Правого сектору» Д. Ярош, варто розглядати не стільки як розроблення спільної тактики під час виборчої кампанії, скільки як вироблення далекосяжної стратегії, від

ефективності якої залежатиме подальша доля обох політичних партій
(Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел:
<http://www.informator.su/pravyj-sektor-ta-svoboda-ob-jednuuyut-syly-protychynnoji-koalitsiji>;
<http://wallnews.info/feednews/2015/09/14/596258>;
http://newsradio.com.ua/2015_09_14/Ob-dnannja-Svobodi-Pravogo-sektora-aboves-llja-za-obop-lnoju-zgodoju-9711; http://newsradio.com.ua/2015_09_21/Komuvig-dne-ob-dnannja-Svobodi-Pravogo-sektora-Dumka-eksperta-0811;
<http://pravyysektor.info/news/poglyad/806/pro-pravij-sektor-i-svobodu.html>;
<http://www.2fwww.corruption.net/statti-ta-publikatsii/item/63862-franshiza-yarosha-naskolko-prochnym-okazhetsya-virtualnyj-soyuz-svobody-i-pravogo-sektora>;
<http://censor.net.ua/news/353825/predstaviteli-pravogo-sektora-ne-poyidut-na-vybory-po-spiskam-svobody-tyagnibok>;
<http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/ukraine/entry1008269215.html>;
http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/08/150826_local_election_rates_vc).

Економічний ракурс

В. Пальчук, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. наук по соц. комунікаціям

Odessa Financial Forum: экономические и политические аспекты

24–25 сентября 2015 г. в Одессе проходило знаковое мероприятие фондового рынка Украины – Odessa Financial Forum. Организаторы этого мероприятия – Ассоциация «Украинские фондовые торговцы» и общественная организация АСІ Ukraine (The Financial Markets Association). Его проведение поддержала Одесская областная администрация. Форум собрал участников финансового рынка страны, а также международных экспертов.

Исходя из глобальной цели продвижения Украины на внешних рынках капитала и основываясь на серьезном успехе прошлогоднего Lviv Financial Forum, в этом году организаторы выбрали место проведения конференции в Одессе. Главной целью форума является знакомство представителей международного финансового сообщества с наибольшим количеством регионов Украины. И, таким образом, получить возможность стимулировать приток инвестиционных ресурсов в страну.

Примечательным для многих экспертов стало отличие этого форума от других, близких по тематике, но более специализированных мероприятий для участников финансового рынка. Альтернативные конференции зачастую проходят за пределами Украины и ориентированы либо на международных доноров, либо на популяризацию привлечения капитала в украинские активы через механизмы IPO/SPO, при этом вопросы развития локального украинского рынка капитала рассматриваются по остаточному принципу.

Одесский финансовый форум, по мнению многих экспертов, имеет более универсальный характер и направлен на развитие национального рынка и его

комплексную интеграцию с развитыми рынками капитала. Проблематика нынешнего Odessa Financial Forum была сконцентрирована в формате откровенного обсуждения текущего состояния дел в финансовой сфере страны и перспектив реформирования данного важнейшего сектора экономики Украины. «Прошлый год был невероятно сложным – как для всей страны, так и для финансового сегмента. В то же время мы наблюдаем признаки того, что дно падения уже пройдено. В Одессе обсуждались пути привлечения инвестиций на государственном и региональном уровне, а также дальнейшие шаги по реформированию финансового сектора», – констатировал партнер компании ICU, генерального спонсора Odessa Financial Forum, М. Пасенюк.

Многие представители финансовых рынков в Украине во время форума обращали внимание зарубежных партнеров, что начатая украинской властью реформа финансового сектора страны постепенно приносит результаты – финансовая система демонстрирует признаки стабилизации. Они утверждают, что недавно подписанный Меморандум между Минфином, НБУ, Национальной комиссией по ценным бумагам и фондового рынка – с одной стороны, и ЕБРР – с другой, о сотрудничестве в развитии местных рынков капитала, ставит перед финансовым сектором амбициозные цели. В связи с чем рассмотрение путей их достижения стали одной из главных тем Odessa Financial Forum.

Кроме того, к основным темам обсуждения отнесли также анализ новых возможных инструментов развития финансовой сферы (валютные деривативы, облигации международных финансовых организаций). А также эффективность инфраструктуры, внедрение универсальных интеграционных решений, использование опыта соседних рынков. «Известно, что фондовый рынок – как лакмусовая бумага существования или отсутствия среднего класса в стране. Мы не можем себе позволить упустить уникальный шанс, который дала нам история на проведение экономических реформ, в общем, и возрождения рынка капитала, обеспечения его развития по европейским правилам, в частности», – отметил С. Антонов, глава Совета АУФТ, организатора Odessa Financial Forum.

Макроэкономическая и макрофинансовая составляющая форума была посвящена международным финансам и месту Украины – в частности, в контексте реструктуризации внешних долгов. Инвестиционными возможностями Украины отвели вторую часть первого дня – сразу после обсуждения глобальной макрофинансовой ситуации. На протяжении второго дня обсуждалась проблематика рынка капиталов Украины, инфраструктурные вопросы, инструментарий, инвесторы, с привлечением международных экспертов.

Выбор места проведения Odessa Financial Forum многими зарубежными партнерами по финансовой сфере и экспертами был воспринят как логичный, поскольку губернатор Одесской области М. Саакашвили демонстрирует решимость реформировать область и тем самым запустить процесс формирования success story для других регионов Украины.

Вместе с тем этот выбор стимулировал также привлечение внимания участников мероприятия к причерноморскому региону. В связи с чем инвестиционные возможности Одессы, как пишут многие обозреватели, на

конференции ненавязчиво акцентировались – в кулуарных обсуждениях, косвенно на всех панелях, во время кофе-брейков и неформальной программы мероприятия.

Итогом такой промоции стало заявление главы Одесской областной госадминистрации М. Саакашвили о том, что в рамках финансового форума достигнуто предварительное соглашение о транзите импорта из Китая в Европейский Союз через Одессу. «С этой целью мы реформируем инфраструктуру. В будущем у нас будет еще один аэропорт в Украине», – сообщил М. Саакашвили. По словам главы ОГА, в 2016 г. в одесский аэропорт зайдут новые авиакомпании, в т. ч. лоукосты. Также губернатор анонсировал, что в октябре будет открыт первый центр админуслуг, через который будут выдаваться все разрешительные документы на ведение бизнеса.

Помимо региональной составляющей Odessa Financial Forum обозреватели подчеркивают и его значение в плане продвижения стратегии реформ в стране, а также вопросов дипломатии, от которой зависит дальнейшее развитие отношений Украины с Западом. В пользу последнего свидетельствуют посещение Одессы накануне мероприятия Д. МакКейном, сенатором США, участие в мероприятии А. Гундера, Президента American Chamber of Commerce, П. Порошенко, Президента Украины, В. Гонтаревой, главы НБУ, М. Саакашвили, главы Одесской ОГА, Д. Шимкива, заместителя главы Администрации Президента Украины, Д. Пайетта, посла США в Украине, Р. Вашука, посла Канады в Украине.

Комментируя список участников инвестиционного форума в Одессе и высоких гостей города в эти дни, политический эксперт Е. Магда прибегает к термину «гибридная дипломатия». «Я бы сказал, что визит МакКейна – это символ поддержки не лично Михаила Саакашвили или Саши Боровика, а символ поддержки всей украинской политики. Сейчас идет гибридная война и дипломатия, скорее всего, будет гибридной», – отметил эксперт. Вместе с тем Е. Магда обращает внимание на то, что сам визит не стоит расценивать как решение каких-то задач в Украине. По его мнению, визит Д. МакКейна носит положительный для Украины характер, но возлагать на него какие-либо особые надежды не стоит.

Тем не менее, высокий ранг гостей форума подчеркивает роль мероприятия, отведенную ему его организаторами в рамках реформирования государства в целом и, в частности, экономического сектора. Возможно, именно поэтому местом проведения форума была выбрана Одесса, ведь на сегодня в одесском регионе наиболее показательно демонстрируют не только украинскому обществу, но и Западу готовность к проведению реформ. В частности, в своем видеообращении к участникам финансового форума Президент Украины П. Порошенко выразил полную поддержку главе Одесской облгосадминистрации М. Саакашвили и его команде в борьбе с олигархами и бюрократией для улучшения инвестиционного климата. «Хочу, чтобы Одесская область стала брендом, пилотным проектом, инвестиционной гаванью с привлекательным для инвесторов климатом, чтобы она сделала пробоину в рядах олигархии и бюрократии, через которую в Украину хлынет поток

инвестиций. Нет такой силы, которая была бы способна противостоять кипучей реформаторской энергии Михаила Саакашвили. И во всех его начинаниях он имеет полную мою поддержку, как Президента Украины, так и гражданина», – отметил глава государства.

П. Порошенко анонсировал и другие шаги по улучшению инвестиционного климата, в частности снижение налогов, поддержание макроэкономической стабильности. Президент акцентировал внимание на упрощении процедуры открытия бизнеса, уменьшении количества разрешительных документов и лицензий, сокращении в два раза количества налогов, что упростило систему налогообложения. Как утверждает П. Порошенко, те изменения, которые уже происходят в стране, вызывают доверие международных партнеров. Как результат, Украина сегодня может рассчитывать на поддержку МВФ и других организаций. «Однако основа здоровой экономики – не кредитная финансовая подушка, а бесперебойная энергетическая подпитка экономики мощными инвестициями», – подчеркнул глава государства.

Он также напомнил, что одним из главных приоритетов остается восстановление мира в стране. «Речь идет, во-первых, о последствиях боевых действий, как то физическая потеря большей части экономического потенциала вследствие российской оккупации Крыма и Донбасса. А, во-вторых, о практически полном закрытии для Украины российского рынка. На самом деле это не что иное, как акт экономической агрессии, имеющий целью удушить страну финансово», – отметил П. Порошенко.

По словам Президента, сейчас уже есть обоснованная надежда на возобновление экономического роста в ближайшее время.

В то же время глава государства обратил внимание участников форума на пока еще существующие проблемы коррупции в Украине. По его словам, люди требуют сурового и неотвратимого наказания для коррупционеров, с этой целью готовятся изменения в Конституцию для изменения судебной системы, на конкурсах формируется костяк честных и неподкупных правоохранителей. «Громкие коррупционные скандалы и резонансные задержания, которые у нас происходят сейчас почти каждый день, подтверждают наличие политической воли, моей политической воли бороться с коррупцией, и это индикатор того, что мы реально начали этот процесс», – отметил он.

Но несмотря на столь убедительную речь П. Порошенко о борьбе с коррупцией в Украине, зарубежные гости и представители западных стран достаточно сдержанно отнеслись к озвученным фактам. В частности, речь идет о критических заявлениях посла Соединенных Штатов Америки Д. Пайетта, которые он высказал во время финансового форума. Его речь опубликовало Посольство США на официальной странице и странице в Facebook.

Заявления Посла США приобрели широкий резонанс в украинском обществе. Критика Д. Пайетта затрагивала непосредственно Генерального прокурора Украины в контексте его «неспособности проводить борьбу с внутренней коррупцией». «Есть одна вопиющая проблема, которая угрожает всей хорошей работе, которую проводят региональные лидеры в Одессе,

Харькове, Львове и других городах для улучшения бизнес-климата. Эта проблема угрожает всему, что Рада, Кабинет Министров, Национальный совет реформ и другие делают, чтобы подтолкнуть политические и экономические реформы. Это препятствие – отказ Генпрокуратуры успешно бороться с внутренней коррупцией. Вместо того чтобы поддерживать реформы в Украине и работать на искоренение коррупции, коррумпированные чиновники в ГПУ делают ситуацию еще хуже, агрессивно и открыто подрывая процесс проведения реформ», – подчеркнул Д. Пайетт.

Конкретных имен дипломат не оглашал, но отметил, что определенные лица в Генеральной прокуратуре Украины препятствуют расследованиям и уголовному преследованию коррумпированных чиновников. Кроме этого, в качестве подобного примера он привел экс-министра экологии Н. Злочевского.

Стоит напомнить, что на запрос правительства Великобритании, арестовавшего на счетах 23 млн дол. США бывшего министра экологии, о том, какие именно преступления вменяются Н. Злочевскому, в Генеральной прокуратуре ответили в письменной форме, что никаких уголовных производств в Украинском государстве в отношении беглеца нет. В результате британский суд снял арест с активов экс-министра, и через некоторое время деньги были переведены на Кипр.

Д. Пайетт призывает ГПУ привлечь к ответственности тех, кто нарушил закон, независимо от ранга или статуса. «Вина должностных лиц ГПУ, которые писали эти письма, должна быть расследована, и те, кто отвечает за распад дела, поставившие свои подписи под этими письмами, по крайней мере, могут быть отстранены от работы», – отметил посол.

Вместе с этим Д. Пайетт выразил благодарность Генеральной инспекции Генеральной прокуратуры Украины, которая руководится двумя заместителями Генпрокурора В. Шокина – В. Касько и Д. Сакварелидзе, за аресты высокопоставленных чиновников (дело «бриллиантовых прокуроров»). Расследование коррупции внутри ГПУ, начатое этими людьми, дало очень четкий сигнал всем тем, кто, являясь обвинителями, злоупотребляет своими служебными полномочиями. Дипломат заявил, что он хочет обратиться ко всем с призывом об оказании поддержки этим мужественным прокурорам и следователям. Посол призвал всех предоставить этим людям необходимые ресурсы и необходимый уровень поддержки, чтобы они могли с успехом осуществлять судебное преследования в рамках как уже открытых, так и будущих дел. При этом Д. Пайетт подчеркнул, что проведенные недавно расследования продемонстрировали: «Генеральная прокуратура не только не хочет поддерживать расследование коррупционных дел, а даже наоборот – ведомство, скорее, подрывает деятельность тех прокуроров, которые работают по делам, связанным с коррупцией».

Обозреватели не исключают, что выступление Д. Пайетта во время финансового форума должно было подчеркнуть готовность Соединенных Штатов оказывать Украине поддержку и помощь только там, где проводится эффективная показательная работа. В связи с чем и были озвучены заявления о том, что США готовы помочь Украине нарастить возможности для борьбы с

коррупцией, выявления виновных и их надлежащего наказания. И для этого первые шаги будут сделаны в Одессе.

По словам Д. Пайетта, данная помощь включает в себя три шага. Первое – правительство США разрабатывает программу обучения судей, прокуроров и адвокатов Одесской области по криминальным процедурам нового Уголовно-процессуального кодекса. Этот пилотный проект должен показать, что криминальный процесс в Украине может быть более эффективным. Если проект окажется успешным, то он может стать моделью для остальных регионов Украины.

Вторая часть проекта предусматривает сотрудничество с Министерством внутренних дел и городом для запуска новой патрульной полиции. «Присутствие этих офицеров на улицах – это конкретная демонстрация изменений в Украине, но что еще более важно, они строят доверие с общественностью», – прокомментировал Д. Пайетт.

В-третьих, по словам посла, США финансируют команду украинских, региональных и международных экспертов, которые работают с губернатором М. Саакашвили над антикоррупционным и дерегуляционным планом действий для Одесской области. «Видение реформ в Одессе – трансформационное. Если они будут успешными, Одесса может стать моделью прозрачного и подотчетного управления и бизнеса. Это станет символом успеха в новой Украине. Одесса, известная своей коррупцией, очистится», – уверен посол Д. Пайетт.

В то же время заявления посла США многие обозреватели связывают с попыткой расчислить место в Генеральной прокуратуре под грузинского реформатора Д. Сакварелидзе. «Шокин не на самом лучшем счету со стороны Соединенных Штатов Америки, однако, он на положительном счету у украинского лидера Порошенко, и лучшего Генерального прокурора, чем он, в обойме главы государства пока нет. Все кадровые назначения и перестановки, которые осуществляются сейчас в прокуратуре, наоборот, подтверждают то, что В. Шокин таки добивается, чтобы в прокуратуре “водитель был один”», – цитируют СМИ представителей ГПУ.

Подобное мнение поддерживает и эксперт В. Карасев. «Налицо намерение убрать Шокина должности, как человека, приближенного к главе государства. Очевидно, недовольство имеет связь с распределением полномочий – совсем недавно Шокин подписал приказ об основании Антикоррупционной прокуратуры и мог обидеть (тех же Сакварелидзе и Касько, которые ведут антикоррупционную деятельность в составе инспекции), – полагает политолог. – Во-вторых, недовольство имеет связь с отправкой Сакварелидзе в Одессу (его назначили ведущим прокурором Одесской области)», – полагает политолог.

Можно предположить, что именно по этим мотивам накануне открытия финансового форума, 23 сентября, сенатор-республиканец Д. МакКейн в рамках своего визита в Украину посетил Одессу. Он встретился с главой Одесской облгосадминистрацией М. Саакашвили, а также имел встречи с Президентом Украины П. Порошенко и Премьером А. Яценюком. Главной

темой этих встреч был вопрос борьбы с коррупцией. «Мы считаем, что вопрос борьбы с коррупцией нуждается во внимании. Определенный успех в борьбе с коррупцией есть. Но нужно еще много чего сделать, чтобы украинцы действительно ощутили, что они живут в новой стране», – отметил Д. МакКейн на брифинге в Одессе.

В то же время в Генпрокуратуре Украины отреагировали на заявления посла США с критикой о работе ГПУ предоставлением своей версии истолкования слов Д. Пайетта, которые были озвучены в Одессе на финансовом форуме. В Генпрокуратуре говорят, что посол США в Украине Д. Пайетт заявил о желании работать с Генеральным прокурором В. Шокиным и видеть, что Генпрокуратура возглавляет борьбу с коррупцией. Кроме того, в ГПУ подчеркнули, что в своем выступлении посол отметил, что он знает, что было время, когда Генпрокуратура не только не поддерживала расследования коррупции, но и препятствовали прокурорам, которые работали над делами по коррупции. «Д. Пайетт подчеркнул важность проведения реформы прокуратуры открыто и прозрачно, в соответствии с законодательством, международными стандартами и по согласованию с международными заинтересованными сторонами, и поддержал работу новой Антикоррупционной комиссии, и привлечение новых прокуроров. Мы хотим, чтобы украинский народ имел доверие к Генпрокуратуре, видел, что Генпрокуратура, как новая патрульная полиция, обновилась, чтобы именно служить гражданам Украины», – процитировали в ГПУ слова посла США Д. Пайетта.

По еще одной версии, недовольство США, в частности высказанное в заявлениях своего посла в Украине, имеет прямую связь с расходом 2 млн дол. США, предоставленных Соединенными Штатами Америки на реформирование Генеральной прокуратуры Украины. «К примеру, 200 тысяч американских долларов было выделено на написание тестов для прокуроров. Средства направили наличностью, пустили по цепочке – от заместителей Шокина до третьего по счету субподрядчика в Харькове, который вместо разработки уникальных тестов просто “передрал” вариант Грузии. Даже слово “Грузия” не везде поменяли на “Украина”. А за работу было оплачено несколько десятков тысяч гривен», – сообщил бывший член набсовета при Генеральной прокуратуре Украины В. Бойко. Как известно, в США растроченные средства налогоплательщиков расследует ФБР.

Официально эту историю в Генеральной прокуратуре Украины не комментируют.

Таким образом, проблематика, которая была рассмотрена участниками Odessa Financial Forum, а также их состав, свидетельствует о том, что западный бизнес ищет возможности для инвестирования в Украину. Вместе с тем западными партнерами был сделан сигнал об ожидании реализации Украиной конкретных шагов по реформированию системы управления экономикой, в частности проведения соответствующих мер по борьбе ГПУ с коррупцией, обеспечению прозрачности, подотчетности и четких правил управления (*Материал подготовлен по информации таких источников: Одесская областная государственная администрация*

(<http://oda.odessa.gov.ua/oda-news/vzit-amerikanskogo-senatora-dzhonamakejna-do-ukrani/>); Посольство Соединенных Штатов Америки (<http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/statements/pyatt-odessa-09242015.html>); Odessa Financial Forum (<http://odessafinancialforum.com>); ICTV (fakty.ictv.ua); Канал 112 (<http://112.ua/ekonomika/poroshenko-sravnil-ukrainskuyu-ekonomiku-s-alpinistom-kotoryu-zavis-nad-propastyu-260433.html>); Эхо.ua (http://echo-ua.com/2015/09/24/poroshenko_zhdet_chno_blagodarja_saakashvili_v_ukrainu_khlynut_investicii.html); Profi-forex (<http://www.profi-forex.org/novostimira/novosti-sng/ukraine/entry1008269551.html>); News Daily Україна ФОКУС (<http://newsdaily.com.ua/post/1037785>); Фокус (<http://focus.ua/country/337708/>); Медиазпунна ГЛАС (<http://glasweb.com/vesti-odessa-flesh-za-24-sentyabrya-2015-goda-16-00/>); Подробности (<http://podrobnosti.ua/2061377-posol-ssha-obvinil-genprokuraturu-v-sabotazhe-reform.html>); Новое время (<http://nv.ua/business/economics/saakashvili-zajavil-chno-import-iz-kitaja-v-evropu-budet-idti-cherez-odessu-70367.html>).

Наука – суспільству

До 100-річчя НАН України

Корпоративне співробітництво

21–22 травня в НТУУ «КПІ» відбулася XII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Теоретичні і прикладні проблеми фізики, математики та інформатики». Організаторами конференції виступили НТУУ «КПІ», Фізико-технічний інститут університету. У конференції взяли участь понад 250 учасників, серед яких 130 студентів. Географія учасників: Національний гірничий університет (м. Дніпропетровськ), Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Національний університет «Львівська політехніка» та ін. У роботі конференції також узяла участь низка наукових установ НАН України: Інститут технічної теплофізики, Інститут електродинаміки, Інститут фізіології ім. О. Богомольця, Інститут фізики та ін.

У день відкриття конференції у Великій фізичній аудиторії корпусу № 1 учасники заслухали чотири пленарні доповіді: «Енергетика – глобальна проблема людства» (академік НАН України, професор, завідувач кафедри фізики енергетичних систем А. Халатов), «Фундаментальні взаємодії та нова фізика» (ст. викладач кафедри інформаційної безпеки, вчений секретар Ради ФТІ П. Наказной), «Сучасні підходи до забезпечення кібернетичної безпеки» (канд. фіз.-мат. наук, в. о. завідувача кафедри інформаційної безпеки М. Грайворонський), «Основні ідеї рефлексивного аналізу» (канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри інформаційної безпеки С. А. Смирнов).

Далі молоді науковці працювали по секціях «Актуальні питання сучасної фізики», «Фізика енергетичних систем», «Теоретичні та прикладні проблеми математики та інформатики», «Теоретичні та прикладні проблеми криптографічного захисту інформації», «Проблеми безпеки інформації в інформаційно-комунікаційних системах» і «Теорія та практика технічного захисту інформації» (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/node/10491>). – 2015. – 22.05).

Сучасні розробки академічної науки

В Інституті фізики Національної академії наук України створили унікальний винахід для потреб бійців АТО. Українські вчені розробили перев'язувальні матеріали на основі радіаційно зшитих гідрогелів, призначені для лікування ран та опіків.

Учені назвали як мінімум 10 головних переваг матеріалу:

1. Дають миттєвий ефект знеболення – вода, з якої на 90–95 % складається гідрогель, одразу охолоджує рану і спиняє процес руйнування тканин.

2. Цілком стерильні.

3. Очищують рану, вбираючи з неї різні виділення.

4. Антисептична функція: склад розчину передбачає можливість додавання різноманітних лікарських препаратів – як у вміст гідрогелю, так і на зовнішню поверхню вже накладеної пов'язки.

5. Пропускають крізь себе воду, отже якщо пов'язку поливати рідкими ліками, знеболювальними, кровоспинними, антисептичними та іншими, то вони безперешкодно потраплять на рану або опік.

6. Захисна функція: мікроби на уражене місце потрапити не зможуть, оскільки їхні розміри є більшими за розміри комірок сітки матеріалу.

7. Не прилипають до рани, що робить процес зняття пов'язки нетравматичним і цілком безболісним.

8. Прозорі, що дає змогу контролювати стан рани, не зазираючи щоразу під пов'язку.

9. Практично герметичні, а отже, можуть стати у пригоді також для запобігання загрози відкритого пневмотораксу.

10. Безпечні, біосумісні та біологічно інертні.

Наразі відсутнє серійне виробництво таких перев'язувальних матеріалів для бійців АТО, тому Національна академія наук звертається до підприємців профінансувати такий бізнес і долучитися до порятунку воїнів (*Телеканал новин «24»* (<http://24tv.ua>). – 2015. – 27.05).

Кадрова політика НАН України

17 вересня 2015 р. в Інституті гідромеханіки НАН України відбулося відкриття навчального центру з підготовки та перепідготовки фахівців із використання теплонасосних технологій у системах опалення та гарячого водопостачання об'єктів житлово-комунального господарства.

Співорганізаторами заходу стали Інститут гідромеханіки (ІГМ) НАН України, корпорація «Європейська енергетична компанія» й ТОВ «СП «Укрінтерм»», Асоціація інженерів сталих енергетичних технологій України та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ «КПІ»). Загалом відкриття центру відвідало близько 40 представників різних організацій, приватних компаній, наукових та освітніх установ, засобів масової інформації серед яких, зокрема, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне), ЗАТ «Теплотехніка» (м. Херсон), ПП «Хортиця-Інтерм», (м. Запоріжжя), ТОВ «Теплогазбуд», (м. Дніпропетровськ), ТОВ «НікоІнтерм», (м. Миколаїв), ТОВ «Сантехмонтаж», (м. Хмельницький), ПП «Геопрайм», (м. Краматорськ), ВТФ «Західінтерм», (м. Львів), ВТВ «Укрінтерм», (м. Львів), ТОВ «Фастів-Інтерм», (м. Фастів), ТОВ «Центрінтерм», (м. Київ), ТОВ «Полісся-Інтерм», (м. Житомир), ПТФ «Ендрю», (м. Івано-Франківськ) та ін.

Під час відкриття нового навчального центру виступили науковці, освітяни та представники бізнесу. Директор ІГМ НАН України академік В. Грінченко наголосив, що даний центр презентує найсучасніші технології теплозабезпечення будівель у світі, відмітив, його діяльність дасть можливість підготувати велику кількість фахівців у даній сфері, істотно підвищить культуру виробництва.

Завідувач відділу моделювання гідротермічних процесів ІГМ НАН України член-кореспондент НАН України Є. Никифорович зауважив, що відкритий на базі інституту центр, який водночас є і спільною українсько-шведською науково-дослідною лабораторією «Енергетичні технології сталого розвитку суспільства», – це єдина установа в Україні, яка, використовуючи передовий світовий досвід, займається питаннями проектування, експлуатації та дослідження теплонасосних технологій. Декан теплоенергетичного факультету НТУУ «КПІ», доктор технічних наук, професор Є. Письменний зазначив, що студентам енергетичних спеціальностей навчальний центр такого типу дасть змогу на практиці закріпити засвоєні теоретичні знання з передових технологій теплозабезпечення населених пунктів, а аспірантам та докторантам – здійснювати наукові дослідження особливостей використання теплових насосів в українських умовах. Генеральний директор СП «Укрінтерм» П. Мороз вказав про те, що сьогодні технології розвиваються та змінюються дуже швидко і для успішного бізнесу необхідно адаптуватися до цих змін, переймати досвід, а також підвищувати кваліфікацію своїх фахівців та налагоджувати власне виробництво, що дасть змогу створити базу з розроблення й розвитку подібних технологій в Україні та успішно розв'язувати проблеми енергетичної

Наука України сьогодні

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

28–29 травня 2015 р. у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка відбулася I Міжнародна конференція «Реформа вищої освіти в Україні: критичні питання у сфері законодавчих та інституційних трансформацій».

Під час роботи конференції відомі вітчизняні та міжнародні дослідники й експерти в галузі вищої освіти обговорили поточні завдання і шляхи ефективного реформування вищої освіти. Тематичні напрями конференції:

- системний аналіз реформ у сфері вищої освіти;
- інновації в управлінні і самоврядуванні університетських закладів;
- якість вищої освіти та системи її забезпечення
- академічні дослідження;
- комерціалізація наукових досліджень, зв'язки університетів з бізнесом;
- економічні моделі, форми фінансування, фандрейзинг і спонсорування у вищій освіті;
- удосконалення педагогічного процесу у вищій школі;
- студентський досвід та залучення молодих талантів до інноваційного процесу;
- глобалізація та інтернаціоналізація вищої освіти (*Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інформаційно-обчислювальний центр університету* (<http://www.univ.kiev.ua/news/6623>). – 2015. – 29.05).

* * *

27-28 травня в НТУУ «КПІ» відбулася XX Міжнародна науково-технічна конференція «Гідроаеромеханіка в інженерній практиці». У її роботі взяли участь понад 80 науковців і фахівців-практиків, було заслухано і обговорено 120 доповідей.

У день відкриття учасники заслухали дев'ять пленарних доповідей: «Головні наукові напрями і школи, представлені на конференціях «Гідромеханіка в інженерній практиці» (д-р техн. наук, професор О. Яхно), «Проблема підвищення експлуатаційних характеристик шестірняних насосів» (головний конструктор ПАТ «Гідросила» М. Суковач), «Серце – інженерні рішення...» (д-р мед. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України В. Максименко). «Методи розрахунку потоків пилогазоповітряних сумішей. Практичне впровадження систем аспірації на сучасному виробництві» (заст. директора ТОВ «Сігма Інжиніринг» С. Бабич, м. Київ), «Проектування гідромашин об'ємної дії для приводів мобільної техніки» (д-р техн. наук,

професор, А. Панченко, Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь), «Стан та перспективи впровадження відновлювальних джерел енергії» (д-р техн. наук, професор, заст. директора з наукових питань Інституту відновлювальної енергетики НАН України С. Кудря, м. Київ), «Теоретичні і практичні аспекти фізико-хімічних процесів у воді і розчинах, ініційованих гідродинамічною кавітацією» (д-р техн. наук, професор Т. Вітенько, Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя), «Перспективи розвитку автоматизації сільськогосподарського виробництва в Україні» (д-р техн. наук, професор, директор ННЦ «Інститут механізації та електрофікації сільського господарства В. Адамчук, м. Глеваха, Україна), «Досягнення, актуальні завдання і перспективні напрямки розвитку вітчизняної школи гідродинаміки напірних суспендованих потоків» (д-р техн. наук, професор, Інститут геотехнічної механіки ім. Н. С. Полякова НАН України, м. Дніпропетровськ).

Далі науковці працювали по секціях «Технічна гідромеханіка», «Гідропневмопривод та системи мехатроніки», «Гідравлічні і пневматичні машини, гідропередачі».

У рамках конференції також відбулося урочисте відкриття лабораторії з вивчення та проектування об'ємних гідромашин і гідроапаратів, створеної на базі кафедри прикладної гідроаеромеханіки і механотроніки ММІ НТУУ «КПІ» за ініціативи і фінансування «Гідросила Груп» – одного з найбільших виробників об'ємних гідромашин і гідроапаратури в Східній Європі (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*) (<http://kpi.ua/node/10543>). – 2015. – 28.05).

* * *

Українська команда взяла участь у Міжнародному конкурсі комп'ютерних проектів серед учнівської та студентської молоді INFOMATRIX-2015, який проходив 14–18 травня 2015 р. у м. Бухарест (Румунія).

Усього на конкурсі близько 2 тис. учасників з 51 країни світу представляли 357 наукових проектів.

За підсумками конкурсу срібну медаль вибороли Я. Гетьманчук, А. Кес Альперен (командний проект), учні школи «Меридіан» м. Київ (категорія «Короткометражний фільм»).

Бронзовими медалями відзначені О. Крива, учениця 6-го класу Гавришської ЗОШ Вінницької області, вихованка Вінницького районного будинку школярів та юнацтва; А. Головаченко, студент III курсу Київського національного авіаційного університету; Г. Падалко, студентка II курсу Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Під час перебування в Бухаресті українська делегація відвідала Посольство України та поспілкувалася з Надзвичайним та Повноважним послом України в Румунії Т. Багером.

Детальна інформація – на сайті: www.nenc.gov.ua (*Міністерство освіти і науки України*) (<http://www.mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/05/27/ukrayinska->

komanda-zdobula-4-medali-u-finali-mizhnarodnogo-konkursu-«infomatrix—2015»/). – 2015. – 27.05).

* * *

28 травня 2015 р. в м. Київ у санаторії «Пуща-Озерна» відбулася XVII Міжнародна науково-практична конференція «Безпека інформації у інформаційно-телекомунікаційних системах», організована Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

У роботі щорічної міжнародної конференції брали участь понад 60 фірм та організацій, делегати від органів державної влади, наукових установ, комерційних структур, що працюють на ринку надання послуг із захисту інформації.

Протягом трьох днів активної роботи в рамках конференції було проведено два пленарних засідання, два круглі столи, три семінари та дві тематичні секції. Під час цих заходів учасники XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Безпека інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» неодноразово наголошували про необхідність консолідації зусиль усіх зацікавлених суб'єктів при вирішенні завдань зі зміцнення міжнародного співробітництва у сфері безпеки інформації, нормативно-правового забезпечення захисту інформації, розробки й удосконалення державних стандартів, а також впровадження міжнародних стандартів у галузі захисту інформації та підготовки висококваліфікованих кадрів.

На завершення заходу заступник голови Держспецзв'язку О. Корнейко подякував усім учасникам конференції за плідну роботу та висловив надію на подальшу співпрацю в галузі захисту інформації (*Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України* (http://www.dsszzi.gov.ua/dstszi/control/uk/publish/article?art_id=132642&cat_id=119123)). – 2015. – 28.05).

* * *

28 травня 2015 р. підписано «Меморандум про наукове співробітництво» між Державним фондом фундаментальних досліджень та Українським науково-технологічним центром (УНТЦ). Розуміючи важливість розвитку в країні фундаментальних досліджень та беручи до уваги багаторічний досвід надання підтримки науковцям України 28 травня 2015 р. у приміщенні Державного фонду фундаментальних досліджень України (ДФФД) був підписаний «Меморандум про наукове співробітництво» між Державним фондом фундаментальних досліджень України (ДФФД) та Українським науково-технологічним центром (УНТЦ).

Бажаючи зміцнити та поширити наукову співпрацю шляхом підтримки високого наукового рівня, сторони домовилися про підтримку наукових досліджень шляхом проведення спільних конкурсів.

Головними цілями співпраці є:

1. Забезпечення ефективності розвитку наукових досліджень та їх впровадження.

2. Підтримка процесу комерціалізації та просування науково-технічних розробок, виконаних у рамках цього Меморандум.

3. Проведення спільних науково-технічних конференцій, семінарів та презентацій, у тому числі забезпечення видання поліграфічної та презентаційної продукції.

Конкурси будуть відкритими для будь-яких лабораторій, науково-дослідних груп вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ та підприємств.

Сторони спільно проводитимуть експертизу проектів, поданих на конкурс, яка базуватиметься на висновках українських та міжнародних експертів.

Український науково-технологічний центр, УНТЦ (англ. The Science and Technology Center in Ukraine, STCU) – міжнародна міжурядова організація, створена з метою запобігання поширенню знань та досвіду, пов'язаних зі зброєю масового знищення. Таким чином країни, що фінансують цей центр, намагаються зробити свій внесок у забезпечення міжнаціональної безпеки.

Центр має 178 організацій-партнерів (урядові та комерційні фірми).

УНТЦ сприяє напрацюванню та розвитку професійних зв'язків учених та інститутів із провідними експертами та інститутами ЄС, Канади та США.

Крім того, УНТЦ проводить тренінги та здобуття знань і досвіду у сферах: патентне право, стратегічне планування, бізнес-адміністрування та комерціалізація, трансфер технологій.

З моменту першого засідання членів правління УНТЦ у 1995 р. центр профінансував понад 1400 науково-дослідних проектів учених з України, Грузії, Азербайджану, Молдови та Узбекистану, загальною сумою більше 200 млн дол. США. Учасниками проектів за цей час стали понад 18 000 науковців, 10 000 з яких є колишніми вченими оборонного комплексу Радянського Союзу.

Крім того, УНТЦ стала механізмом, який зміг об'єднати українських, грузинських, азербайджанських, молдовських та узбецьких учених та інститути з великою кількістю урядових та комерційних партнерів із США, Канади та ЄС.

З часу створення Український науково-технологічний центр не лише інвестував в Україну 200 млн дол. для втілення в життя понад 400 наукових проектів, а й дав роботу більш як тисячі українським ученим, понад 80 університетам та науково-дослідним інститутам (*Державний фонд фундаментальних досліджень України* (http://www.dffd.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=107:28-travnia-2015-roku-pidpysano-memorandum-pro-naukove-spivrobotnytstvo&Itemid=508&lang=ua). – 2015. – 28.05).

* * *

На щорічній Міжнародній виставці UN Technology Fair 2015, організованій Організацією Об'єднаних Націй, що пройшла 23–24 квітня 2015 р. на базі підтримки миротворчих місій ООН в Іспанії, уперше було представлено інноваційні вироби науковців НТУУ «КПІ». Їх

продемонструвала компанія «Політеко-Аеро», офіційний партнер корпорації «Науковий парк “Київська політехніка”».

На виставці було представлено два українські інноваційні продукти – безпілотний авіаційний комплекс «Спектейтор» і переносну систему очищення води «Сова». Ці розробки високо оцінив А. Харе, заступник Генерального секретаря ООН з польової підтримки, який відвідав виставку. Як зазначає головний конструктор компанії «Політеко-Аеро» Р. Карнаушенко, «безпілотний комплекс ні в чому не поступається представленим світовим аналогам, а за деякими параметрами – зокрема, наявність парашутної посадки, цифровий канал зв'язку, тривалість польоту – навіть перевершує їх».

Директори миротворчих місій ООН в африканських країнах, де проблема безпечного й доступного водопостачання є особливо гострою, також відзначили переваги переносної системи очищення води «Сова». За словами представників місій, установки очищення води, якими вони користуються нині, споживають багато енергії, і для отримання одного літра чистої води доводиться доставляти до місця очищення декілька літрів палива. Крім того, аналоги мають великі габаритні розміри, що значно ускладнює їх доставку у важкодоступні місцевості – прокладення коридору доставки і підготовка майданчика займають до півроку. Тому відвідувачі особливо високо оцінили повну автономність від будь-яких енергоносіїв і компактні розміри «Сови».

Розробку своїх інноваційних продуктів компанія «Політеко-Аеро» здійснює за підтримки Фонду науково-технічного розвитку України ім. академіка В. С. Михалевича і Державного концерну «Укроборонпром». Як офіційний партнер Наукового парку «Київська політехніка» компанія має можливість проводити всі необхідні науково-технічні дослідження із залученням фахівців практично будь-якої інженерно-технічної галузі кращого ВНЗ країни.

Окрім безпіотної авіації й систем очищення води, лідери світового ринку високих технологій з Японії, Німеччини, Франції, Іспанії і США представляли також рішення у сфері альтернативної енергетики, швидкозбірних конструкцій, польової медицини, оптики і супутникового зв'язку. Участь компанії «Політеко-Аеро» в UN Technology Fair 2015 дала можливість ще раз представити Україну як країну з високим інноваційним потенціалом, яка пропонує високоякісні інноваційні продукти, конкурентоспроможні на міжнародному ринку (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/1517-3>). – 2015. – 22.05).

* * *

Близько сотні педагогів Дніпропетровщини стали учасниками нового проекту Британської Ради в Україні. Учителі англійської з Дніпропетровська, Кривого Рогу та Павлограду пройшли спеціальне анкетування, розроблене закордонними експертами.

Усі дані, які викладачі англійської вказували в анкетах, є анонімними. Такий збір інформації закордонні фахівці провели для того, щоб створити розлогу картину реального рівня підготовки вчителів англійської. Після цього, з

урахуванням усіх об'єктивних недоліків, британські спеціалісти розроблятимуть спеціальну програму підготовки та перепідготовки педагогів у школах Дніпропетровщини.

З 18 по 21 травня експерти Британської Ради в Україні відвідали 12 шкіл у Дніпропетровську, Кривому Розі та Павлограді. Під час робочих візитів фахівці змогли побачити, як саме проходять уроки англійської у початковій та середній школах і поспілкувалися з педагогічною спільнотою в навчальних закладах.

Як повідомлялось, на початку 2015 р. Британська Рада в Україні започаткувала проект, мета якого підвищити якість навчання та викладання англійської для школярів. Першим і наразі єдиним учасником для впровадження ініціативи було обрано Дніпропетровську область (*Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2015. – 29.05*).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Голова Державного космічного агентства України О. Уруський:

Здійснюємо диверсифікацію продукції «Південмашу». Зокрема, проведені перемовини показали можливість співпраці цього виробничого об'єднання з НАК «Енергоатом» – і між ними підписано угоду про співробітництво. Тож сподіваємося, що, коли все піде так, як очікується, то 25–30 % виробничих замовлень «Південмашу» зможе забезпечувати НАК «Енергоатом».

Зараз тривають перемовини щодо можливості виробництва на «Південмаші» обладнання для потреб НАК «Нафтогаз» – і з цього питання вже створено робочу групу фахівців для підготовки конкретних пропозицій.

Ще один важливий напрям, на який розраховуємо, – державне оборонне замовлення. Стосовно цього є доручення Президента України і Прем'єр-міністра щодо залучення «Південмашу» до виконання робіт оборонної спрямованості. Звичайно, певну роль в асортименті продукції «Південмашу» відіграє і випуск тракторів, тролейбусів та деякої іншої техніки наземного призначення. Що ж до подальших перспектив, то такі виробництва «Південмашу», як тракторне і тролейбусне, доцільно було б виділити в окремі структури. Саме ж ВО «Південний машинобудівний завод» має знову стати сучасним ракетно-космічним підприємством. А в майбутньому, не виключено, у сполученні цього заводу з КБ «Південне» має з'явитися об'єднаний український ракетно-космічний центр «Південний».

«Київприлад» і «Комунар» є найбільш експортозалежними від Росії, оскільки вони постачають свою продукцію як комплектуюче обладнання для таких російських ракет-носіїв, як «Союзи», «Протони» тощо. Наголошую, що там, де йдеться про постачання української продукції для мирних космічних програм, замовлення з Росії для згаданих наших підприємств ще залишаються, як і щодо виконання ними замовлень для діяльності Міжнародної космічної станції (МКС), яка працює на навколоземній орбіті, та для комерційних пусків. Звісно, все це – з обов'язковим отриманням українськими виробниками

необхідних дозволів від Держекспортконтролю та від Ради національної безпеки і оборони (на виконання відповідного указу Президента України).

ДКАУ погодило переведення всіх підприємств галузі зі списку номер 1 (ті, що взагалі заборонено до приватизації) у список номер 2 (в ньому — підприємства, які хоча й не підлягають приватизації, але можуть бути перетворені на державні акціонерні компанії, тобто корпоративізовані). Сподіваємося, що народні депутати України підтримають ці наші пропозиції.

Наступним кроком має стати утворення в ракетно-космічній галузі різних вертикально і горизонтально інтегрованих структур. Але все це робитиметься лише після того, як буде здійснено реструктуризацію і реформування кожного окремого підприємства.

Надалі, коли стане зрозумілим, які інтегровані структури утворилися й наскільки вони матимуть спільні інтереси і спільні проекти, настане час для переходу підприємств галузі до наступного етапу їх реформування — приватизації, коли зможемо пропонувати до продажу певні частки пакетів акцій, які належать державі, щоб залучити додаткові інвестиції. Такі інвестори можуть бути різними: скажімо, європейські чи американські компанії, котрі вважатимуть цікавим і перспективним для себе викупити якусь частку власності державних підприємств ракетно-космічної галузі України.

Важливою в цих непростих процесах має стати принципова зміна підходів до питань, пов'язаних із змістом і фінансуванням нині чинної загальнодержавної космічної програми України, розрахованої на 2013–2017 рр. Відомо, що бюджетне фінансове забезпечення її реалізації з року в рік по суті зривалося, хоча ці статті державного бюджету України відповідно до чинного законодавства належать до захищених (тобто тих, за якими не допускається скорочення виділених асигнувань).

Нині, з огляду на складну фінансово-економічну ситуацію в державі ДКАУ отримало від Прем'єр-міністра України доручення, згідно з яким маємо із загальної чималої кількості позицій державної космічної програми, розрахованої на 2013–2017 рр., залишити одне-два завдання, які підлягатимуть виконанню, тоді як решта напрямів мусять бути закриті, оскільки не можна й надалі розпорошувати наявні (вельми скромні) держбюджетні кошти на всі існуючі напрями.

Тому ДКАУ визначило ті два пріоритетних завдання, які пропонуватимемо уряду на розгляд і затвердження. Першим з них має стати дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) – його космічним і наземним сегментами, а другим напрямом – космічні наукові дослідження і космічні технології – з передачею їхніх здобутків у інші галузі вітчизняної економіки.

До цих двох напрямів не належать виконувані протягом низки років роботи з програми щодо проектування, виготовлення і наступного запуску на навколосемну орбіту першого українського телекомунікаційного апарата «Либідь», призначеного для потреб майбутньої української системи супутникового зв'язку, телебачення та деяких інших завдань. Програма стосовно «Либеді» нині фактично здійснюється як комерційний проект – за рахунок інвестиційних коштів (*Державне космічне агентство України*

Відновлювані джерела енергії

Розвиток вітроенергетики, за прогнозами дослідників НАН України, зможе забезпечити до 25 % потреб України в енергетиці. Робота одного вітрогенератора потужністю 1 МВт за 20 років експлуатації дасть можливість зекономити до 29 тис. т вугілля або 14 тис. т нафти. Друге місце посідає сонячна енергетика. Для створених у сільській місцевості кооперативів домінантним є виробництво енергії з біомаси.

Найбільший енергетичний потенціал в Україні мають такі види біомаси, як сільськогосподарські культури, відходи деревини, рідкі види палива з біомаси, біологічна складова твердих побутових відходів, біогаз.

Р. Баб'ячок, власник сонячної міні-електростанції, яка містить 40 фотомодулів, став популярним завдяки тому, що першим в Україні продав надлишкову електроенергію за «зеленим» тарифом (ЗТ). Зі згенерованих за період, приміром, із 8 серпня по 1 вересня 1200 кВт·год електроенергії (взимку вдвічі менше) домашнє господарство Романа споживає 300–400 кВт·год/міс. (середнє споживання 200 кВт·год), а решта продається в мережу. Так, за вересень, як повідомляв ZAXID.NET, чоловік заробив понад 3000 грн (тариф — 3,89 грн/кВт·год). Електростанцію «адепт» сонячної енергії збудував власноруч, бо професійно цим займається. Нині, каже, ця електростанція обійшлася б у 13–14 тис. дол.

За словами А. Конеченкова, голови правління Української вітроенергетичної асоціації, поряд із сільськими населеними пунктами доцільно встановлювати сучасні вітротурбіни потужністю 2,5–3,0 МВт, які можуть виробляти 7,6 МВт·год. і більше електроенергії на рік. Вартість однієї 3-мегаватної вітротурбіни становить приблизно 4,5 млн дол. Вона окупується за шість-вісім років. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) на реалізацію таких проектів може надати кредит на вигідних умовах. Однак треба врахувати, що вітровий потенціал не на всій території України однаково сприятливий для використання великих вітроустановок. Це актуально для територій, які розташовані уздовж узбережжя Чорного й Азовського морів, а також для Луганської, Івано-Франківської, частково Львівської областей.

Проекти із спалювання сухих відходів сільського господарства та отримання теплової й електричної енергії потребують інвестицій від 10 до 39 тис. євро на 1 т використовуваних відходів на добу (залежно від технології та обладнання). Вологі відходи технологічно доцільно зброджувати в реакторах з отриманням біогазу і подальшим виробництвом енергії. Проекти з анаеробного зброджування передбачають витрати від 5 до 23 тис. євро на 1 т використовуваних відходів на добу, термін їх окупності – 6–14 років. Проте він значно скоротиться за умов отримання «зеленого» тарифу і становитиме 4–8 років.

Якщо ж децентралізація таки запрацює, і громади зможуть акумулювати значно більше фінансів, проекти енергетичних кооперативів мають великий шанс акліматизуватися на українських теренах. Уже сьогодні можна задуматися над створенням невеликих за потужністю котелень на біомасі – альтернативи застарілим ТЕС і високим тарифам на традиційні енергоносії.

А. Конеченков радить сільським громадам брати приклад з європейців і здавати ділянку під вітроелектростанцію в оренду, ставати ко-інвестором проекту та продавати електроенергію в мережу за ЗТ, ставка якого нині для вітроелектростанцій – 10,2 євроцента за 1 кВт·год.

Потужніші, отже, дорожчі установки окупаються швидше, тож для будівництва в селах нових котелень на біомасі чи реалізації інших енергетичних проектів об'єднуватися краще цілими населеними пунктами, як у Європі, де, приміром, створення вітропарку з 11 турбін на данському острові Еро профінансували 128 місцевих (*Давиденко Є. Як запустити серце «зеленої» енергетики? // Дзеркало тижня. Україна (http://gazeta.dt.ua/energy_market/yak-zapustiti-serce-zelenoyi-energetiki-.html). – 2015. – 29.05. – 5.06).*

* * *

Викладачі Національного університету «Львівська політехніка» запатентували покриття даху і стін будинку, що слугують колектором тепла. Влітку сонце нагріває стіни й дах, тому у будинку стає спекотно. Колектор забирає зайве тепло, акумулює його й віддає воді. Будинок стає прохолодним, а вода – гарячою. Взимку цим теплом можна опалювати дім.

Колектор складається з теплопоглинаючого екрана й системи трубок для руху рідини (*Львівський портал (<http://portal.lviv.ua/news/2015/06/03/u-lvovi-zapantentovali-sonyachniy-kolektor-zdatniy-obigrity-dim>). – 2015. – 3.06).*

* * *

Руководитель ООО «Укртермосервис» В. Пилипенко вместе с группой полтавских ученых разработали ветрогенератор, который работает от скорости ветра 1м/с и почти не шумит.

Как отмечает исследователь, в результате 5-летнего тестирования различных вариантов и моделей остановились на необычной, но самой эффективной форме энергетической установки, которая обеспечивает минимальную шумность - 20 Дб (уровень шумового фона ночью в деревне).

Такой ветряк еще и немного весит – до 650 кг, что конструкция подходит для установки на крыше дома. К слову, новая разработка выдерживает температуру от –60 до +40 градусов, а в случае сильного урагана имеет самостабилизацию и электрические тормоза.

Хотя новый ветрогенератор работает от 1 м/с, разработчики рекомендуют устанавливать его в тех местах, где есть ветер 4 м/с и более. По словам ученого, наибольший экономический эффект от использования энергетической установки получит Карпатский регион, а также южные и центральные области Украины.

Ветрогенератор мощностью 1,5 кВт и 3 кВт обойдется в 150 и 300 тыс. гривен соответственно.

Однако принятие нового закона в сфере возобновляемой энергетики, который позволит владельцам ветрогенераторов не только пользоваться бесплатной электричеством, но и продавать избыток государству, может изменить ситуацию. В частном доме, который в среднем использует до 25 кВт энергии в месяц, хватит ветряка мощностью 1,5 кВт (*Центр журналистских расследований* (<http://nikcenter.org/newsItem/view/id/16903>). – 2015. – 3.06).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

27–29 квітня в Одесі, на базі Одеської національної академії зв'язку ім. О. С. Попова відбулася Всеукраїнська студентська олімпіада з телекомунікацій. В олімпіаді взяли участь студенти з дев'яти технічних вишів Києва, Харкова, Сум, Одеси, Львова та Запоріжжя. Університет представили студенти Інституту телекомунікаційних систем.

Олімпіада проходила за напрямом «Телекомунікації» для студентів 4-го курсу та спеціальностями «Інформаційні мережі зв'язку» і «Телекомунікаційні системи та мережі» для студентів 5-го та 6-го курсів (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/1517-4>). – 2015. – 22.05).

* * *

21 травня 2015 р. у залі вченої ради НТУУ «КПІ» перший проректор академік НАН України Ю. Якименко урочисто привітав учасників та нагородив призерів II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з теоретичних основ електротехніки у 2014/2015 навчальному році.

Другий етап олімпіади відбувся 19–21 травня 2015 р. на базі кафедри теоретичної електротехніки факультету електроенергетехніки та автоматики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

В олімпіаді взяли участь 29 студентів із 12 вищих навчальних закладів – Запорізького національного технічного університету; Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»; Національного університету «Львівська політехніка»; Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Одеського національного політехнічного університету; Сумського державного університету; Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка; Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова; Чернігівського національного технологічного університету; Національного університету біоресурсів і природокористування України; Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського; Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

У командному заліку перше місце посіли Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» і Чернігівський національний технологічний університет. Третє – Національний університет «Львівська політехніка» і Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Друге місце не було присуджено нікому (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*) (<http://kpi.ua/node/10490>). – 2015. – 22.05).

Наукові видання

Одна з найстаріших кафедр Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького – кафедра українського мовознавства і прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту української філології та соціальних комунікацій – до Фестивалю науки представила свій науковий доробок, напрацьований упродовж останніх 15 років. 26 збірників наукових праць, 12 наукових конференцій, проведених в університеті, 7 монографій, 20 випусків фахового видання «Мовознавчий вісник», навчальні і навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, а ще – текстотека й електронна фонотека середньонаддніпрянських говірок з додаванням компакт-дисків, словник мікротопонімії Черкащини. Це – далеко не повний перелік здобутків викладачів кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту української філології та соціальних комунікацій.

Однією з важливих цінностей кафедри є збереження, популяризація та збагачення спадщини попередників, ушанування викладачів кафедри української мови (а згодом мовознавства) Черкаського державного педагогічного інституту, які працювали в 40–90 роках ХХ ст. (*Одна з найстаріших кафедр черкаського вишу представила свій науковий доробок// Прочерк* (<http://procherk.info/news/7-cherkassy/33438-odna-z-najstarishih-kafedr-cherkaskogo-vishu-predstavila-svij-naukovij-dorobok>). – 2015. – 2.06).

Проблеми інформатизації

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації»
(м. Київ, КНУКіМ, 23–24 квітня 2015 р.)

О. Постельжук,
завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”», Дубенська філія,
доцент, канд. наук із соц. комунікацій

Електронні виставки наукових бібліотек

Інноваційні технології вплинули на всі види людської діяльності. Це стосується і бібліотек, адже інформатизація суспільства безпосередньо вплинула на традиційні форми роботи. Однією з традиційних форм бібліотечної діяльності, яка зазнала перетворень та змін, є тематична виставка документів. Традиційна бібліотечна виставка, отримавши нове життя за допомогою мережі Інтернет, перетворилася на електронну, або як її ще називають, віртуальну виставку.

Дослідженням понять «тематична бібліотечна виставка» і «віртуальна виставка», особливостями їх організації та способів представлення у віртуальному середовищі займаються як українські, так і зарубіжні дослідники, а саме: В. Дригайло, С. Савкіна, Л. Трачук, Л. Кудря, Н. Збаровська, Т. Кабко, С. Моїсеева, Л. Лоневська, О. Чижанова та ін. Із власного досвіду питання методики організації виставкової роботи представляли на власних веб-сайтах Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека, Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького і Луганська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького.

Метою доповіді є аналіз віртуальних виставок, що готують обласні універсальні наукові бібліотеки (далі ОУНБ) України. Дослідження ґрунтується на аналізі веб-сайтів відповідних бібліотек.

Оскільки віртуальна виставка є новою формою представлення інформаційних ресурсів бібліотек, то теоретичне осмислення цього поняття знаходиться на стадії розробки.

Заступник директора з питань автоматизації Луганської ОУНБ ім. Горького С. Моїсеева зазначає: «Через свою новизну поняття “віртуальна книжкова виставка” в сучасній бібліотечній науці має декілька трактувань. Під цим поняттям різні фахівці розуміють і презентацію книг в електронному форматі PowerPoint, і електронну виставку повністю оцифрованих видань, і повні цифрові авторські колекції творів»¹.

С. Савкіна пропонує трактувати **електронну виставку**, як книжкову виставку, розміщену на машиночитних носіях, у локальній або глобальній

¹ Моїсеева С. А. Методическая копилка: [Виртуальная книжная выставка в библиотеке]. – Режим доступа: http://www.library.lg.ua/rus/kollegam_metod.php?filename=2011_03_12_12_42_39.html.

мережі, реалізовану на базі комп'ютерної техніки і спеціальних програмно-технічних засобів»². Електронна виставка, як зазначає науковець, поєднує в собі особливості різних видів бібліотечного й бібліографічного сервісу. Вона належить до інформаційних продуктів бібліотеки, оскільки існує в документальній формі, дозволяє багаторазове використання в процесі задоволення інформаційних потреб користувачів. Електронні виставки забезпечують комфортне надання інформації користувачам за допомогою не тільки тексту та статичних ілюстрацій, а й широких навігаційних можливостей, ефектів анімації, звукового супроводу тощо. С. Савкіна вважає доцільним розглядати електронну виставку як бібліографічну продукцію, оскільки вона надає користувачу вторинну інформацію про документ. Крім того, вона може виступати ресурсом для створення іншого інформаційного продукту³.

Н. Збаровська вважає, що віртуальна виставка – це новий вид інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів, синтез традиційного (книжкового) і новітнього (електронного) способів надання інформації⁴.

Вважаємо, що **віртуальна виставка** – складний інформаційний продукт, що потребує низки рішень щодо організації, оформлення, подачі матеріалу, щоби він мав привабливий вигляд й був інформаційно насиченим. Але він приваблює бібліотекарів тим, що є зручною формою популяризації власної роботи та інформаційних продуктів, а також методом підвищення іміджу бібліотеки, залучення нових користувачів й відвідувачів (як віддалених, через онлайн-служби, так і, так би мовити, «реальних»).

С. Моїсеєва пропонує вирішувати проблемні питання з формування віртуальних виставок за допомогою посилань на повнотекстовий варіант видання, спрямовувати інтерес користувачів на інтернет-ресурси, де можна купити потрібну літературу або давати посилання на системи пошуку книг в Інтернеті (типу books.google.com), посилання на бібліотеки, у фондах яких міститься книга. С. Моїсеєва наголошує, що хоча ці дії не відповідають основному завданню книжкової виставки в традиційному її значенні, проте, згідно з філософією інтегрованого інформаційного простору, бібліотека не втрачає користувача, а набуває. Отримавши подібну інформаційну послугу на бібліотечному сервері, користувач повернеться до нього неодноразово⁵.

На нашу думку, при створенні віртуальних виставок використання інтернет-ресурсів, посилань на електронні джерела пошуку інформації дають позитивний ефект. Проте це не може замінити власне самої виставки, а лише служитиме додатковими можливостями.

Згідно з проведеним аналізом, близько 96 % веб-сайтів ОУНБ пропонують увазі користувачів віртуальні виставки рідкісних і нових книг, картин, фотографій та інших тематичних добірок, які створенні в різний період часу.

При створенні віртуальних книжкових виставок питання, як гідно подати

² Савкіна С. В. Электронная книжная выставка как библиографический продукт // Библиосфера. – 2011. – № 2. – С. 97–100. – Відомості доступні також з Інтернету: unatlib.org.ru/.../savkina.doc.

³ Там само.

⁴ Збаровская Н. В. Выставочная деятельность публичных библиотек. – М.: Профессия, 2004. – С. 118.

⁵ Моїсеєва С. А. Методическая копилка: [Виртуальная книжная выставка в библиотеке] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.lg.ua/rus/kollegam_metod.php?filename=2011_03_12_12_42_39.html.

інформацію про книги, обмежується лише технологічними можливостями бібліотеки, її підходом до змісту виставки. Як правило, віртуальні виставки складаються з ряду тематичних рубрик. Обов'язковим атрибутом кожної виставки є короткі відомості про особу чи подію, яка на ній представлена, бібліографічні списки та світлини. Організуючи виставку книг бібліотечні працівники використовують бібліографічні описи, подають анотації до них, а також зображення титульних сторінок. Інколи, крім текстових довідок з усіма перерахованими атрибутами, бібліотеки виставляють відеоролики презентації книги, святкування відповідної події.

Дніпропетровська, Житомирська, Кіровоградська, Рівненська, Тернопільська й Херсонська ОУНБ зуміли цікаво та інформативно представити на веб-сайтах розділ «Віртуальна виставка». Крім тематичних анотованих списків літератури, тут подано зображення палітурок книг і журналів, витяги з повнотекстових видань, що дає змогу зрозуміти, про що йдеться в тій чи іншій книзі/статті. Також виставки доповнюються фотокартками, які відображають певну тему чи подію, списками посилань на інтернет-джерела й відеороликами. Особливо варто відзначити веб-сайт Кіровоградської ОУНБ, адже пропонує два розділи: «Книжкові виставки» та «Віртуальна виставка (медіа проекти)». Розділ «Книжкові виставки» представляє користувачам перелік тем, які супроводжуються вступною інформаційною довідкою, що повідомляє про суть створеної виставки, анотованими списками літератури із зображеннями титульних сторінок книг. Розділ «Віртуальна виставка (медіа проекти)» подає як інформацію про ту чи іншу подію, так і можливість переглянути відеоролики, фотовиставки робіт тощо.

Отже, віртуальні виставки вважаємо інформаційно-аналітичним продуктом, наочною формою онлайн-бібліотечного сервісу, а також цікавим та важливим елементом у наповненні веб-сайту бібліотеки, тому що таким чином вирішується низка завдань щодо підвищення іміджу бібліотеки, інформування користувачів про діяльність, презентації її інформаційних, часто рідкісних, надбань, залучення нових користувачів. Проте теоретичне осмислення методики створення віртуальних тематичних бібліотечних виставок, їх технологічних способів презентації та подання інформації потребують подальших ґрунтовних досліджень.

О. Іванкевич, заст. директора Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету (НТБ НАУ), канд. техн. наук, доцент,
В. Вахнован, директор НТБ НАУ, канд. наук із соц. комунікацій,
О. Шкурко, заст. директора НТБ НАУ

Інформаційна культура: управління формуванням інформаційних компетенцій читачів у Науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету

Розвиток інформаційних технологій на сьогодні набув широкого поширення майже в усіх галузях науки та техніки. Не є винятком і бібліотечні системи. Зростання різноманітних інформаційних ресурсів збільшило обсяг і рівень складності пошуку, збору, обробки та аналізу інформації. На сьогодні фонди бібліотек налічують сотні тисяч примірників паперових документів, повнотекстові електронні видання, бази даних, а отже – пошук і замовлення літератури стають дедалі складнішими операціями як для читача, так і для бібліографа. На допомогу бібліотекам приходять електронні системи пошуку документів, системи електронних замовлень, віртуальні бібліографічні довідки та інші системи [1–7].

Поширення пошукових систем, систем обробки електронних замовлень та віртуальних пошукових систем у бібліотеках супроводжується зростанням обсягів баз даних (БД) та масивів оброблюваних повнотекстових документів, що вимагає нових засобів організації доступу до інформації, багато з яких слід віднести до розряду систем штучного інтелекту. Однак використання цих систем потребує від людини постійного вдосконалення та поновлення знань, умінь працювати з інформацією.

Сучасні досягнення в галузі документального та повнотекстового пошуку і обробки даних у надвеликих БД потребують від читачів бібліотек додаткових технічних знань та навиків, вимагають вміння працювати із сучасними інформаційно-пошуковими системами. На жаль, через не завжди високий рівень шкільної освіти або через небажання навчатися новим технологіям деякі читачі, опинившись у сучасній бібліотеці, не можуть скористатися всіма перевагами, що надають сучасні бібліотечні інформаційні системи. Зазвичай таких читачів можна зустріти в паперових каталогах, де вони година за годиною шукають ту інформацію, що могли б здобути за секунди, не виходячи з дому.

Подальший розвиток методів пошуку й обробки великих масивів даних і розробка нових засобів створення швидких і оптимальних бібліотечних інформаційно-пошукових систем з високою доступністю даних, з одного боку, ще більше спростить пошук інформації [1–3], а з іншого, ще звузить коло читачів, що можуть користуватися такими системами. Тому на сучасному етапі розвитку бібліотечної справи актуальними стають методи та засоби розвитку навичок та умінь звертання до інформації сучасних читачів бібліотек.

Метою статті є висвітлення етапів впровадження в Науково-технічній бібліотеці (НТБ) Національного авіаційного університету (НАУ) комплексу

заходів, спрямованих на підвищення рівня читачів, серед яких є не тільки ліцеїсти, студенти та слухачі курсів підвищення кваліфікації, а й співробітники університету, у тому числі викладачі та аспіранти.

Сучасна система освіти планує збільшення часу для самостійної роботи студента, ефективність якої залежить від його інформаційної культури. Але, на жаль, часто вчорашній школяр зазнає труднощів при виконанні своїх інформаційних запитів, погано знає довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, не має навиків його використання у власній навчальній діяльності. Тому бібліотеки вищих навчальних закладів повинні приділяти увагу формуванню інформаційної культури студентів, особливо перших курсів.

Наприклад, у зв'язку з впровадженням інтернет-технологій у більшості сучасних бібліотек вже давно з'явилася інформаційна послуга – електронний каталог, що доступний не тільки у приміщенні бібліотеки, а й з будь-якого комп'ютера світу. Однак сучасні читачі вимагають від електронного каталогу не звичайного пошуку за автором/назвою/темою карток документів, а інтеграції всіх доступних БД та електронних ресурсів бібліотеки в єдиному універсальному інтерфейсі. Інтеграція в пошукову систему підсистем електронного замовлення й бібліографічної довідки дасть змогу зменшити потік користувачів, перевівши його на системи електронної обробки замовлень, що теж спрощує роботу читачів та бібліотекарів. Однак без формування інформаційної культури студентів, без надання студентам знань про можливість нових інтегрованих інформаційно-пошукових систем, без висвітлення переваг, що дають такі системи, не буде досягнуто ні значної економії часу для користувачів, ні взагалі користі від придбання та використання таких систем.

Співробітники Науково-технічної бібліотеки (НТБ) Національного авіаційного університету (НАУ) використовують сучасні методи роботи, серед яких: інформація про бібліотеку, схеми-алгоритми пошуку інформації, виставки-перегляди, пам'ятки, посібники, листівки, статті в університетську газету «Авіатор», екскурсії, уроки бібліотечно-бібліографічних знань, індивідуальні та групові консультації, «тижні дипломника», участь у різних загальноуніверситетських заходах та ін.

Уперше першокурсники отримують інформацію про НТБ НАУ на організаційних зібраннях, які організує керівництво інститутів НАУ. Саме на них студентам надаються загальні відомості про структурні підрозділи університету, у тому числі і про бібліотеку. Співробітники бібліотеки вперше знайомлять студентів з бібліотекою, надають загальну інформацію про неї, режим її роботи, розповідають про електронний каталог, інформаційні ресурси, доступ до яких надає НТБ.

Також інформацію про бібліотеку користувачі отримують на сайті НТБ, бібліотечних стендах, починаючи із структури бібліотеки, правил користування, заходів, які проводяться в бібліотеці тощо. Індивідуальні та групові консультації в залах паперових та електронних каталогів та у відділах обслуговування вирішують спектр питань, пов'язаних з пошуком та методами обробки інформації. Консультації починаються з навчання правильному

формулюванню запита, роз'яснення схеми-алгоритму пошуку інформації та роботи в електронному каталозі бібліотеки.

Робота з формування інформаційної культури починається зі студентів перших курсів очного відділення [3,7–9]. На початку вересня проводяться екскурсії по бібліотеці, під час яких співробітники знайомлять студентів з її підрозділами, правилами користування. Дирекція НТБ склала та випустила Путівник для першокурсника [10], який отримує кожен студент при першому відвідуванні бібліотеки (реєстрації в БД читачів). Цей путівник має попит не тільки у студентів, а й у аспірантів та викладачів. Він надає у скороченій формі корисну інформацію про бібліотеку: загальні відомості про бібліотеку, її відділи, порядок реєстрації в НТБ, довідково-бібліографічний апарат, віртуальну бібліографічну довідку, інформаційні ресурси, доступ до яких надає НТБ, та інші відомості (час роботи, витяг з правил користування, телефони та прізвища керівників відділів тощо).

У першому семестрі проводяться заняття «Основи бібліотечно-бібліографічних знань». Після вивчення досвіду російських бібліотек, було визначено їхні основні завдання: навчання алгоритмам пошуку інформації; оволодіння методами обробки інформації.

Для організації та проведення занять у бібліотеці виокремлено групу з чотирьох висококваліфікованих фахівців. На заняттях співробітники знайомлять студентів з інформаційними ресурсами найбільших бібліотек України та світу, правилами бібліографічного опису документа, які необхідні при складанні списку використаної літератури в контрольних, курсових, магістерських та дипломних роботах, порядком цитування документа. Велика увага приділяється характеристиці довідково-бібліографічного апарату НТБ НАУ: крім традиційного карткового каталогу та електронного каталогу, це й система картотек та БД (наприклад, «Леонорм-інформ» – база даних стандартів з електронними версіями, інформаційно-правова система «Ліга-закон» з нормативними документами). Особливе значення приділяється інформуванню про мультимедійні ресурси, які щорічно надаються редакційно-видавничим відділом – електронні версії навчальних посібників та методичних розробок, CD, DVD диски з підручниками, електронну бібліотеку НАУ. А починаючи з 2013 року, ми навчаємо студентів, аспірантів, викладачів працювати з репозитарієм НАУ, електронними версіями журналів Open Journal System, визначати індекси наукового цитування.

Організація навчання студентів основам інформаційної культури – це додаткова робота для співробітників бібліотеки. Але її позитивні наслідки вже можна побачити. Під час навчання слухачі отримали навички орієнтуватися в глобальних інформаційних ресурсах, сервісах пошукових систем та сайтів бібліотек; засвоїли методику інтерактивного пошуку інформації в глобальному інформаційному середовищі, автоматизованих бібліотечно-інформаційних системах. Працювати з грамотним читачем значно легше [7–9].

Вся робота бібліотеки спрямована на формування інформаційної культури читачів. Саме тому молодий фахівець, коли завершує навчання в нашому навчальному закладі, крім диплома про закінчення навчання, виносить

уміння оперативно знаходити інформацію, оцінювати її та ефективно використовувати у своїй професійній діяльності, і в цьому велика заслуга співробітників бібліотеки.

Висновки. Використання засобів автоматизації підбору літератури здатне забезпечити економію трудових і матеріальних витрат на роботу з документами і полегшити життя читача. Чіткий підбір потрібного документа сприяє прискоренню процесів роботи бібліотеки, а якщо користувачі будуть повною мірою користуватись електронним замовленням літератури з будь-якого місця, де є доступ до мережі Інтернет, то буде значний приріст ефективності роботи НТБ НАУ і економія часу читача, що є дуже важливим фактором у наш час.

Однак на сучасному етапі розвитку бібліотечної справи актуальними стають методи й засоби розвитку навиків та умінь звертання до інформації сучасних читачів бібліотек – формування інформаційної культури читача. Форми та методи роботи з формування інформаційної культури читачів у вишівської бібліотеці змінюються відповідно до запитів часу. Потрібно постійне поповнення та поновлення знань, і тому разові заходи бібліотеки малоефективні. Тільки системний підхід дає необхідний результат. Для розв'язання цієї проблеми необхідні постійний пошук, вивчення та аналіз досвіду колег.

Список використаних джерел

1. *Вахнован В. Ю.* Комп'ютеризація НТБ Національного авіаційного університету: інновації в управлінні електронними ресурсами / В. Ю. Вахнован, О. В. Іванкевич, О. П. Шкурко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Іновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів». – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – С. 31–37.

2. *Іванкевич О. В.* Концепція побудови інформаційно-пошукової системи науково-технічної бібліотеки НАУ / О. В. Іванкевич, В. Ю. Вахнован // Проблеми інформатизації та управління. – Вип. 2(24). – Київ : НАУ, 2008. – С. 92–97.

3. *Іванкевич О. В.* Розвиток електронної бібліотеки Національного авіаційного університету / О. В. Іванкевич, В. Ю. Вахнован // Вісник Національного авіаційного університету. – Київ : Видавництво Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2011. – № 4(49). – С. 74–79.

4. *Іванкевич О. В.* Створення проблемно-орієнтованої інформаційно-довідкової системи та бібліографічної бази даних «Бібліографічна довідка» наукових бібліотек ВНЗ / О. В. Іванкевич // Проблеми інформатизації та управління. – Вип. 1(29). – Київ : НАУ, 2010. – С. 76–81.

5. *Іванкевич О. В.* Інституційний репозитарій Національного авіаційного університету – новий інтернет-ресурс електронної бібліотеки / О. В. Іванкевич, В. Ю. Вахнован // Вісник Національного авіаційного університету. – Київ : Національний авіаційний університет, 2013. – № 2(55). – С. 149–156.

6. *Іванкевич О. В.* Створення інтегрованої інформаційно-пошукової системи науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету

з використанням існуючих бібліографічних баз даних / О. В. Іванкевич, В. Ю. Вахнован // Проблеми інформатизації та управління. – Вип. 3(43). – Київ : НАУ, 2013. – С. 35–43.

7. Шкурко О. Інформаційні ресурси науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету: специфіка управління в сучасних умовах / О. Шкурко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2012. – Вип. 34. – С. 57–65.

8. Зиновьева Н. Б. Информационная культура личности: введение в курс : учеб. пособие для вузов культуры и искусства / Н. Б. Зиновьева ; под ред. И. И. Горловой ; Краснодар. гос. акад. культуры. – Краснодар, 1996. – 302 с.

9. Медведева Е. А. Основы информационной культуры / Е. А. Медведева // Социс. – 1994. – № 11. – С. 59.

10. Путівник по бібліотеці для першокурсника / уклад. В. Ю. Вахнован, О. В. Іванкевич, О. П. Шкурко ; за ред. І. А. Послова, Г. М. Воскобойнікової. – Київ : Видавництво Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2012. – 32 с.

До уваги держслужбовця

Ю. Левченко, мол. наук. співроб. НБУВ
В. Радченко, голов. бібліограф НБУВ

Біженці та переміщені особи в Україні: правові питання

Бібліографія (1992–2015 рр.)

(Початок. Закінчення в наступному випуску)

Законодавчі матеріали

1. Закон України «Про біженців» : станом на 10 трав. 2006 р. / Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парламент. вид-во, 2006. – 29 с. – (Серія «Закони України»).

P106664

2. Про громадянство України. – Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. – Про біженців. – Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. – Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України. – Про імміграцію. – Офіц. вид. – Київ : Вид. А. В. Паливода, 2009. – 84 с. – (Закони України).

Ва725654

3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України : станом на 20 жовт. 2011 р. / Верхов. Рада України ;

[підгот. до друку З. Д. Резницької]. – Офіц. вид. – Київ : Парламент. вид-во, 2011. – 36 с. – (Серія «Закони України»).

P119587

4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України : станом на 4 груд. 2014 р. / Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парламент. вид-во, 2014. – 22 с. – (Серія «Закони України»).

P127401

5. Про імміграцію. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закони України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 черв. 2014 р. : офіц. текст. – Київ : А. В. Паливода [вид.], 2014. – 75 с. – (Закони України).

Va782080

6. Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців : Закон України від 10.01.2002 р. № 2942-III // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 5. – Ст. 178. – С. 19.

Ж15327

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 18 верес. 2012 р. № 5290-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 79. – Ст. 3192. – С. 22–25 ; Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 41. – Ст. 549. – С. 2182–2186.

Ж15327; Ж22443

8. Про внесення змін до статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» : Закон України від 13 трав. 2014 р. № 1251-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 44. – Ст. 1159. – С. 8.

Ж15327

9. Про затвердження Положення про посвідчення біженця : Постанова Каб. Міністрів від 14 берез. 2012 р. № 202 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 20. – Ст. 761. – С. 77–79.

Ж15327

10. Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року : Розпорядження Каб. Міністрів України від 22.08.2012 р. № 605-р // Уряд. кур'єр. – 2012. – 10 берез.

11. Про затвердження Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають

на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту : Постанова Каб. Міністрів від 19 берез. 2014 р. № 121 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 37. – Ст. 988. – С. 32–34.

Ж15327

12. Про внесення змін до розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 5 липня 2013 року № 1117 «Про утворення робочої групи з питань інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство» : Розпорядження Київ. міськдержадмін. від 17 січ. 2014 р. № 35 // Хрещатик. – 2014. – січ.

13. Про внесення змін до Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 червня 2009 року № 1 «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», зі змінами і доповненнями, внесеними постановами Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 червня 2011 року № 3, від 16 березня 2012 року № 3 та від 30 вересня 2013 року : Постанова Пленуму Вищого адмін. суду України від 15 трав. 2014 р. № 7 // Закон і Бізнес. – 2014. – трав.

14. Про затвердження Змін до Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту : Наказ МВС України від 27 берез. 2015 р. № 338 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 36. – Ст. 1096. – С. 150–165.

Ж15327

15. Про впорядкування умов оплати праці працівників пунктів тимчасового розміщення біженців і пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, Державної міграційної служби України : Наказ МВС України від 30 берез. 2015 р. № 353 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 34. – Ст. 1026. – С. 458–466.

Ж15327

16. Бачинська К. Біженці в законі : [переселенці з Донбасу нарешті отримали офіц. статус] / Катерина Бачинська, Олена Вітич // Україна молода. – 2014. – 21 жовт. – С. 2.

Ухвалення Верховною Радою України Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Монографії, автореферати дисертацій, дисертації, навчальні посібники, матеріали конференцій

17. Адміністративне право та процес України: пріоритетні напрями розвитку в умовах демократизації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті Л. В. Ковалю, 27–28 лют. 2014 р., Запоріжжя / ред. Т. О. Коломоець ; ДВНЗ «Запоріз. нац. ун-т». – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – 147 с.

Зі змісту: Правові засади адміністративно-правового статусу біженців / К. О. Нестеренко. – С. 25–27.

Ва781553

18. Анісімова Т. Є. Забезпечення прав біженців та шукачів притулку в Україні : аналіт. доп. за результатами дослідж. стану дотримання прав шукачів притулку та біженців в Україні / Т. Є. Анісімова, В. М. Стешенко. – Донецьк : Норд-Прес, 2004. – 84 с.

Вс39688

19. Артёмов І. В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції : навч. посіб. у 2 кн. Кн. 1: Україна – Європейський Союз / І. В. Артёмов ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т філософії та євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : Ліра, 2008. – 476 с. – (Євроінтеграція: український вимір ; вип. 11).

Зі змісту: Проблеми міграції та біженців у контексті Угоди про ремісію України з ЄС. – С. 281–301.

В351545/1

20. Беженцы в Украине : отчет о выполнении науч. проекта «Социально-экономическое обследование иностранцев и лиц без гражданства, которые приобрели статус беженца в Украине» / Нац. ин-т укр.-рос. отношений, Ин-т социологии НАН Украины ; подгот.: С. И. Пирожков [и др.]. – Киев, 1997. – 85 с.

Вс33174

21. Біженці та Міграція : укр. часоп. права і політики. Т. 1, чис. 2'1997 / редкол.: В. Євінтов (голова), К. Бієрвірт, В. Денисов [та ін.] ; Укр. Правнича Фондація. – Київ, 1997. – 109 с.

Зі змісту: Виступ Верховного комісара ООН у справах біженців в Інституті міжнародних відносин при Національному університеті ім. Т. Шевченка / С. Огато. – С. 9–15; Доповідь керівній групі в рамках заходів, що очікуються після Регіональної конференції з проблем біженців, недобровільно переміщених осіб, інших форм недобровільно переміщених та осіб, що повертаються, в країнах Співдружності Незалежних Держав і відповідних сусідніх державах. – С. 88–93; Захист прав біженців та раніше депортованих народів / Н. Бекіров. – С. 94–96.

Ж69969

22. Біженці та Міграція : укр. часопис права і політики. Т. 2, чис. 3/4' 1998 / ред. В. Євїнтов ; Укр. Правнича Фундація. – Київ, 1998. – 231 с.

Зі змісту: Правова діяльність управління Верховного комісара з питань біженців ООН в Україні: досягнення і труднощі, що залишаються / К. Бієрвірт. – С. 23–35; Стан законодавства України про біженців / С. Бритченко. – С. 36–48; Проблема набуття біженцями громадянства України / В. Шепель. – С. 49–50; Актуальні питання набуття громадянства України біженцями та можливі шляхи усунення колізій у законодавстві / В. Суботенко. – С. 51–56; Судовий захист біженців в Україні / Д. Плечко. – С. 82–86; Система органів державної виконавчої влади української держави 1918 р. по біженецьким справам: історико-державотворча розвідка першого досвіду України по роботі з біженцями / В. Новік, С. Коник. – С. 107–129; Про затвердження порядку надання біженцям грошової допомоги та пенсії : Постанова Кабінету Міністрів від 6 липня 1998 р. № 1016 / А. Голубченко. – С. 153–156; Заява робочої групи неурядових організацій з питань законодавства і захисту біженців керівній групі конференції країн СНД 1998. – С. 193–197; Про засідання керівної групи щодо виконання рішень Регіональної конференції з розгляду питань біженців, переміщених осіб, інших форм недобровільних переміщень та осіб, що повертаються, у країнах Співдружності Незалежних Держав і відповідних сусідніх державах (Женева, 17–18 червня 1998 року) : доповідь. – С. 198–206; Міграційні процеси, терміни та визначення : наш словник / авт.-упоряд. Ю. Римаренко – С. 222–231.

Ж69969

23. Босий В. П. Конституційно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / Босий Вадим Петрович ; Маріуп. держ. ун-т. – Маріуполь, 2015. – 20 с.

Ра415780

24. Бузницький Ю. В. Судебная защита беженцев и лиц, прибывших в Украину в поисках убежища : практич. рекомендації / Ю. В. Бузницький, С. В. Рубанов ; Представительство Верхов. комиссара ООН по делам беженцев в Украине, Центр исслед. проблем миграции. – Киев : МП Леся, 2000. – 120 с.

Ва598147

25. Грабар Н. М. Адміністративно-правове забезпечення статусу біженців в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Грабар Наталія Михайлівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2007. – 16 с.

Проведено комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення статусу біженців в Україні. Проаналізовано генезу дефініції «біженець» у міжнародному та вітчизняному законодавстві, чинну нормативно-правову базу щодо регулювання правового

статусу біженця та компетенцію суб'єктів управління у цій сфері. Визначено місце процедури надання статусу біженця у системі адміністративних процедур.

Ра351835

26. Грабар Н. М. Адміністративно-правове забезпечення статусу біженців в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Грабар Наталія Михайлівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2007. – 226 арк.

Дс103005

27. Грабар Н. М. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні : монографія / Н. М. Грабар. – Львів : [ЛьвДУВС], 2008. – 243 с. – Бібліогр.: с. 217–234.

Досліджено причини виникнення, історію розвитку та сучасний стан міжнародної міграції. Розкрито юридичну природу правового статусу біженця, розглянуто адміністративно-правові засади його регулювання в Україні. Визначено основні завдання органів державного управління та виконавчої влади щодо регулювання правового статусу біженця в Україні.

Ва710378

28. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. Вип. 10 / ред. Ю. П. Битяк ; Акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування. – Харків : Право, 2005. – 194 с.

Зі змісту: Особливості правового статусу біженців в Україні / І. Г. Ковалишин. – С. 167–173.

Ж71525

29. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 4 груд. 2009 р., Київ / Держ. НДІ М-ва внутр. справ України, Упр. моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС апарату міністра МВС України, Акад. прав. наук, Київ. регіон. центр. – Харків : Права людини, 2009. – 499 с.

Зі змісту: Свобода на пересування та вільний вибір місця проживання серед інших прав і свобод людини / І. П. Голосніченко, А. А. Аносенков, Н. І. Золотарьова. – С. 79–86; Окремі завдання органів правопорядку щодо забезпечення прав біженців / О. І. Логвиненко. – С. 200–202; Забезпечення прав біженців та шукачів притулку в діяльності органів внутрішніх справ / В. С. Пивоваров. – С. 202–205; Окремі аспекти міграційної політики в Україні / Т. І. Шапочка. – С. 207–208.

Вс49195

30. Захист прав людини. Правові аспекти громадянства в Україні / О. Г. Колб, В. А. Ходирєв, І. Я. Бондар [та ін.]. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2000. – 105 с. – Бібліогр.: 95 назв.

Досліджено питання громадянства як правового інституту конституційного права України, розглянуто теоретичні підходи щодо набуття і припинення громадянства,

подвійного громадянства, притулку біженців, захисту репресованих народів. Висвітлено роботу державних органів, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України.

Ва599417

31. Кармаза О. О. Правовий статус біженця та процедура його отримання : навч. посіб. / О. О. Кармаза, Є. І. Фурса ; Центр прав. дослідж. – Київ : Вид-во С. Я. Фурса, 2006. – 128 с. – (Серія «Правовий всеобуч населення»).

Ва683618

32. Ківалов С. В. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії і правового регулювання : монографія / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова, К. О. Нестеренко ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса : Фенікс, 2013. – 206 с.

Ва784250

33. Ковалишин І. Г. Правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / Ковалишин Ігор Григорович ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – Київ, 2005. – 20 с.

Ра338299

34. Ковалишин І. Г. Правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / Ковалишин Ігор Григорович ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 2005. – 198 арк.

Дс89072

35. Кузьменко О. В. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні / О. В. Кузьменко. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2001. – 103 с. – Бібліогр.: с. 99–103.

Розглянуто поняття «біженець» у міжнародному праві. Висвітлено діяльність ООН і міжнародних організацій системи ООН щодо врегулювання проблеми біженців. Розкрито характерні риси та зміст міжнародного правового статусу біженців. Проаналізовано особливості правового врегулювання цього питання у різних країнах СНД.

Ва609577

36. Кушніренко О. Г. Права і свободи людини та громадянина : навч. посіб. / О. Г. Кушніренко, Т. М. Слінько. – Харків : Факт, 2001. – 437 с. – Бібліогр.: с. 150–153.

Висвітлено питання правового статусу національних меншин, іноземців і біженців в Україні.

Ва603996

37. Малиновська О. А. Біженці у світі та в Україні: моделі вирішення проблеми / О. А. Малиновська ; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ : Генеза, 2003. – 288 с.

Висвітлено світовий досвід надання допомоги біженцям, основні міжнародно-правові документи з цієї тематики, особливості функціонування національних систем захисту біженців деяких зарубіжних країн. Розглянуто проблеми надання допомоги біженцям в Україні, запропоновано способи їх вирішення.

Ва640091

38. Нестеренко К. О. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Нестеренко Катерина Олександрівна ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2013. – 20 с.

Ра401382

39. Новік В. О. Державна політика і регулювання імміграційних процесів в Україні : аналіт. дослідж. / В. О. Новік. – Київ, 1999. – 216 с. – Бібліогр.: с. 199–216.

Зі змісту: Неурядові організації у сфері обслуговування біженців. – С. 91; Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). – С. 92–102.

Ва596598

40. Огурцов О. П. Попередження та скорочення стану осіб без громадянства в Україні: конституційно-правовий аналіз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / О. П. Огурцов ; Маріупол. держ. ун-т. – Маріуполь, 2014. – 20 с.

Проаналізовано законодавчі заходи, спрямовані на вирішення проблеми стану без громадянства окремих категорій населення України: депортованих осіб та їхніх нащадків, які повертаються на її територію; дітей; біженців.

Ра411437

41. Посібник для біженців та шукачів притулку / упоряд. В. О. Новік ; Упр. у справах міграції та біженців Київ. міськдержадмін. – Ужгород : Патент, 2004. – 96 с.

Ва649428

42. Права людини в Україні – 2005 : доп. правозахисних орг. / ред. Є. Захаров ; Укр. Гельс. спілка з прав людини. – Харків : Права людини, 2006. – 350 с.

Охарактеризовано стан дотримання в Україні у 2005 р. основоположних прав і свобод людини та громадянина, зокрема прав біженців і шукачів притулку.

Со28892

43. Права людини в Україні: історія і сучасність : зб. ст. за матеріалами Всеукр. студент. наук. конф., 10 груд. 2008 р., Умань / уклад. А. О. Карасевич ; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань : Софія, 2009. – 172 с.

Зі змісту: Проблеми правового статусу біженців в Україні / Д. Журавка. – С. 75–78.

Ва712909

44. Права людини і біженці / ООН, Центр прав людини, Харків. правозахисна група, Укр.-америк. бюро захисту прав людини. – Харків, 1995. – 36 с. – (Права людини : виклад фактів ; 20).

ООН/520.20

45. Права людини і біженці / ООН, Харків. правозахисна група ; [пер. Н. Кусайкіна]. – 2-ге вид. – Харків, 2004. – 42 с. – (Права людини : виклад фактів ; 20).

46. Правовая защита беженцев и мигрантов в Украине : выдержки из законодат. актов Украины и междунар. орг.: пояснения, советы, рекомендации / Луган. обл. благотворит. фонд «Фонд помощи беженцам», Южно-укр. центр молодых юристов (г. Одесса). – Луганск, 2002. – 39 с.

P100948

47. Правовая регламентация статуса беженцев и лиц, ищущих убежище : учеб. пособие / М. Е. Черкес, С. А. Погребной, М. В. Курочкина [и др.] ; общ. ред.: М. Е. Черкеса, С. А. Погребного ; М-во образования и науки Украины, Одес. нац. юрид. акад. – Одесса : Латстар, 2002. – 164 с.

Ва631000

48. Правовий захист біженців в Україні : зб. док. / [упоряд. В. Євїнтов] ; Укр. правнича фундація, Упр. Верхов. комісара ООН у справах біженців, Укр. центр прав людини. – Київ : Полїграф-СКВ, 1998. – 152 с. : іл.

Ва590180

49. Правовий захист біженців та осіб без громадянства в Україні : зб. док. / Упр. з питань громадянства Адмін. Президента України, Упр. Верхов. комісара ООН у справах біженців. – Київ : Ваїте, 2001. – 310 с.

50. Правовий захист біженців та осіб без громадянства в Україні : зб. нормат.-прав. актів / під заг. ред. М. В. Буроменського. – Харків : [б. в.], 2004. – 399 с.

51. Пушкіна О. В. Правовий статус особи в Україні : навч. посіб. / О. В. Пушкіна, В. М. Шкабаро. – Дніпропетровськ : Т. К. Середняк, 2013. – 322 с.

Визначено особливості правового статусу іноземців, осіб без громадянства, закордонних українців, біженців та інших категорій іноземних громадян.

Ва782138

52. Рабінович П. М. Права біженців : (міжнар. стандарти та юрид. механізм їх впровадження в Україні) / [П. М. Рабінович, І. М. Панкевич] ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Юрид. ф-т, каф. історії та теорії держави і права. – Львів, 2003. – 27 с.

53. Савчин М. В. Механізм захисту прав біженців та шукачів притулку: міжнародний та національний рівні : навч. посіб. / М. В. Савчин, В. В. Навроцький, М. В. Менджул ; Закарпат. держ. ун-т, Карпат. агентство прав людини «Вестед», Юрид. клініка «Альтернатива». – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2007. – 239 с. – Бібліогр.: с. 230–237.

Розкрито такі права біженців, як право на життя, житло, освіту, свободу думки, творчості, світогляду та віросповідання, особисту недоторканність, вільний вибір місця проживання, повагу до приватного життя та кореспонденції, медичну допомогу.

Ва701725

54. Семінар «Інформація про міжнародні та українські інституції, що займаються проблемами біженців. Українська законодавча база стосовно біженців», 21–22 груд. 1998 р., Київ / Упр. Верхов. комісара ООН у справах біженців, Творчий центр «Каунтерпарт». – Київ, 1998. – 123 с.

ООН/526.94

55. Соколецька К. М. Особливості цивільно-правового положення іноземних громадян в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Соколецька Клавдія Михайлівна ; Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2004. – 19 с.

Визначено, що поняття «іноземні громадяни» і «особи без громадянства» не збігаються. Розвинуто тезу про сприйняття біженців як самостійних учасників цивільно-правових відносин та таких, що мають свій спеціальний правовий статус, відмінний від правового положення іноземних громадян та правового положення осіб без громадянства.

Ра333585

56. Соколецька К. М. Особливості цивільно-правового положення іноземних громадян в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Соколецька Клавдія Михайлівна ; МВС України, Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2004. – 183 арк.

Дс85371

57. Соціально-правові, економічні та духовні аспекти розбудови громадянського суспільства у країнах Співдружності Незалежних Держав : Міжнар. наук. студент. конф., 27–28 квіт. 2004 р. / Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України. – Київ, 2004. – 422 с.

Зі змісту: Правовий статус біженців в Україні / В. Шишкін. – С. 215–217.

Со26358

58. Суслін С. В. Адміністративно-правове регулювання статусу біженців в Україні та участь органів Служби безпеки у процедурі його визначення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Суслін Сергій Валентинович ; Нац. акад. внутр. справ України. – Київ, 2003. – 20 с.

Михайленко П. П./Ра259

59. Тимчик Г. С. Адміністративно-правовий статус осіб, визнаних біженцями в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Г. С. Тимчик ; Нац. авіац. ун-т. – Київ, 2014. – 20 с.

Pa412257

60. Тиндик Н. П. Біженці: невід'ємний елемент сучасного світового міграційного процесу : монографія / Н. П. Тиндик. – Львів : ЛьвДУВС, 2007. – 608 с.

Проаналізовано законодавчі акти країн-учасниць ЄС, СНД та України щодо набуття статусу біженців, розглянуто питання реалізації їхніх прав. Висвітлено вітчизняний і зарубіжний (на прикладі Польщі) досвід розв'язання проблем біженців і переміщення осіб.

Va707831

61. Тиндик Н. Світовий міграційний процес: теорія, практика, державне регулювання : монографія / Н. Тиндик. – Львів : Атіка, 2006. – 531 с. – Бібліогр.: с. 502–529.

Висвітлено теоретико-правові аспекти міжнародного регулювання імміграційних процесів, вітчизняний досвід щодо їх регулювання. Проаналізовано місце та роль інституту біженців у структурі світового імміграційного процесу, діяльність міжнародних інституцій у сфері захисту прав біженців. Описано правову систему країн Європейського Союзу щодо надання статусу біженців, особливості набуття цього статусу в країнах СНД. Розглянуто питання законодавчого регулювання надання статусу біженців в Україні.

Va685692

62. Тодыка Ю. Н. Конституционно-правовой статус иностранцев и беженцев в Украине : учеб. пособие / Ю. Н. Тодыка ; Нац. юрид. акад. Украины им. Я. Мудрого. – Харьков : Факт, 1999. – 104 с.

Va593943

63. Шульга Н. А. Великое переселение: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты / Н. А. Шульга ; НАН Украины, Ин-т социологии. – Киев : Стилос, 2002. – 700 с. – Библиогр.: с. 605–654.

Va619833

64. Як біженці можуть реалізувати свої права? / Держком. України у справах національностей та релігії, Благод. фонд «РОКАДА», Регіон. представництво УВКБ ООН в Україні, Білорусі та Молдові. – Київ, [2011]. – 31, 20 с. : табл.

65. Sociology in Ukraine. Selected Works Published During 90 supth /sup / Nat. Acad. of Sciences of Ukraine. Inst. of Sociology. – Kiev, 2000. – 580 с. – англ.

Висвітлено найголовніші аспекти економічної соціології та соціології міграцій: бідність, безробіття, транзитні міграції, проблеми біженців та адаптації кримських татар.

Iv198161

Статті з періодичних видань та збірників

66. Алмаші І. Права та обов'язки біженців в Україні / І. Алмаші // Міграція і толерантність в Україні : зб. ст. – Київ, 2007. – С. 93–102.

Ва694946

67. Андруневчин О. М. Адміністративно-правовий статус іноземних громадян, осіб без громадянства та біженців як учасників адміністративного судочинства в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Андруневчин // Наук. зап. Львів. ун-ту бізнесу та права. – 2010. – Вип. 4. – С. 234–236. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzlubp_2010_4_53.pdf.

68. Батчаєв В. К. Захист прав іноземців, біженців та шукачів притулку / В. К. Батчаєв // Права людини – в діяльності української міліції'2010 : [збірка] / Асоц. укр. моніторів з дотримання прав людини в діяльності правоохорон. органів ; авт. та упоряд.: Є. Ю. Захаров, О. А. Мартиненко, В. К. Батчаєв. – Київ ; Харків, 2010. – С. 184–212.

Ва734823

69. Бевза Ю. П. Правовий статус біженців в Україні: проблеми вдосконалення законодавства / Ю. П. Бевза // Наук. зап. [Нац. ун-ту «Остроз. акад.».]. Серія: Право. – Острозь, 2001. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 448–451.

70. Березняк В. Проблемні питання інститутів політичного притулку та екстрадиції в Україні / В. Березняк // Юрид. журн. – 2006. – № 1. – С. 49–52.

Ж24164

71. Біженці // Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія і практика / уклад. Ю. І. Римаренко ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 1998. – С. 23–27.

Вс32521

72. Босий В. П. Інституційно-правова система забезпечення прав біженців в Україні / В. П. Босий // Наук. пр. МАУП / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – Київ, 2015. – Вип. 1. – С. 118–125.

73. Босий В. П. Особливості набуття біженцями громадянства України / В. П. Босий // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2014. – № 4. – С. 87–90.

Ж23574

74. Васильченко В. Працевлаштування біженців / В. Васильченко // Праця і закон. – 2015. – № 3. – С. 13–16.

75. Волкова С. Г. Правове регулювання статусу біженців в Україні / С. Г. Волкова // Вісн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. – 2008. – Вип. 43. – С. 241–248.

Ж69968

76. Гарна І. О. Особи, які потребують міжнародного захисту, як особливий різновид мігрантів / І. О. Гарна // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – 2004. – Вип. 27. – С. 146–151.

Ж69968

77. Геращенко І. Єдиний центр біженців : [про необхідність створення єдиного центру, який буде опікуватися переселенцями із Криму та Сходу України] / Ірина Геращенко // Школа. – 2014. – № 7. – С. 31.

Ж25625

78. Глотов М. Біженці. Внутрішньо переміщені особи: дискриміновані чи ні? / М. Глотов // Юрид. вісн. України. – 2015. – 7–13 берез. – С. 5.